ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม

ISSN 0857-2909

ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม–ธันวาคม ๒๕๔๐

ลิมพระเกี ติ ๕

- ปกิณกเทศนา ๒
  พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
- ของดีจากใบลาน : การพึ่งตนเอง
- ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญฯ
- สวรรค์

โครงการเจริญจิตภาวนา
"ชาวราชบุรีเฉลิมพระเกียรติ ๕ ธันวามหาราช"

เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๐ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ได้ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยมีพระเดชพระคุณ**พระเทพญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี เป็นประธานจัดงานฝ่ายบรรพชิต** และคณะข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนชาวจังหวัดราชบุรี โดยมี**นายมานิตย์ ศิลปอาชา ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี เป็นประธานจัดงานฝ่ายคฤหัสถ์** และมี**เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีราจารย์** วัดชนะสงคราม กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เป็นองค์ประธานในพิธี ได้ประกอบกิจกรรมเจริญจิตภาวนา พิธีไถ่ชีวิตโค ๑๙๙ ตัว และปล่อยพันธุ์ปลา ๑๐๐,๐๐๐ ตัว ณ บริเวณธุดงคสถาน สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๐

เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีราจารย์ ขณะร่วมเจริญภาวนากับคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ และประชาชนชาวราชบุรี ในพิธี **"ชาวราชบุรีเฉลิมพระเกียรติ ๕ ธันวามหาราช"**

ทรงพระเจริญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้จัดทำนิตยสารธรรมกาย

ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม
ของมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา :
เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถระ ป.ธ. ๙)
เจ้าประคุณ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์(ช่วง วรปุญญมหาเถระ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระเทพสุธี (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระภาวนาโกศลเถร (วีระ คณฺตุตโม)
พระเดชพระคุณ พระเมธีรัตโนดม(อำนวย ปญฺญาวุฑฺโฒ ป.ธ. ๗)
พระมหาบุญธรรม ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๗
พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร) รป.ม.(ม.ธ.) ป.ธ. ๖
ศาสตราจารย์ ดร. นิคม จันทรวิทุร Hons. Ph.D., M.A. (Labour Econ., SSA)

ผู้จัดการ :
รศ.ดร.พัฒนะ ภวะนันท์ Ph.D., D.I.C., B.Sc.(Hons.)

บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา :
รศ.ดร. ชีระ เกรอด Ph.D., M.Eng., B.Eng.(Hons.)

กองบรรณาธิการ
พระมหาณัฐพนธ์ เสฏฐธมฺโม ป.ธ. ๙
พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต ป.ธ. ๗
พระมหาศักดา สุมโน ป.ธ. ๗
พระมหาประเสริฐ ปญฺญาเสฏฺโฐ ป.ธ. ๖
พระมหาสัณห์รัติ ธมฺมวฑฺฒโน ป.ธ. ๓
พระภาสกร ปภากโร
คุณวีระ เนตยกุล
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ วท.ม., M.Sc.
คุณสุทัศน์ นิ่มกุลรัตน์ ภ.บ. (จุฬาฯ)
คุณสุนีรัตน์ นิ่มกุลรัตน์ อ.บ. (จุฬาฯ)
คุณกิติเทพ ชลบุษปกุล M.BA.
คุณวรภัทร ลัคนทินวงศ์ วท.ม., M.Sc.

ฝ่ายภาพ :
พระมหาชุวันต์ ปญฺญาวฑฺโฒ ป.ธ. ๓

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ :
คุณสุธาร สุขยางค์
คุณส่วน พนมวัฒนากุล

ฝ่ายธุรการ ประสานงาน :
คุณเปรมขุดา ศิริบัณฑิตย์กุล
คุณภาวิดา ตรีนุชจรัสกุล
คุณอาภากร นะตะ

ฝ่ายศิลป์ :
คุณสมโพธิ์ ฌานวังศะ

รูปเล่ม/เรียงพิมพ์ :
บจ. วีชั่นอาร์ต กอร์ปอเรชั่น โทรสาร ๔๒๔-๗๗๒๒
โทรศัพท์ ๔๒๔-๗๗๒๒, ๐๑-๙๙๒-๒๔๐๑

พิมพ์ที่ :
โรงพิมพ์ประชาชน ๓๕ ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม กทม.
โทร. ๒๓๕-๐๓๙๙, ๒๓๔-๒๐๖๒, ๒๓๔-๒๙๖๐
แฟ็กซ์ ๒๓๘-๑๐๗๔

๕ *อธิบายปก :*

เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีราจารย์
วัดชนะสงคราม กรรมการมหาเถรสมาคม
เจ้าคณะใหญ่หนกลาง

นิตยสาร *"ธรรมกาย"* ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๐

สารบัญ

จากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ๕

พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
ปกิณกเทศนา ๒ ..... พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ๖

ของดีจากใบลาน
การพึ่งตนเอง ..... สมเด็จพระพุฒาจารย์ ๑๗

หลักปริยัติ
ธรรมอันเป็นรากเหง้าและเป็นตัววิปัสสนา
..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖ ๒๖

ธรรมปฏิบัติ
สมาธิและปัญญาโดยปริยายเบื้องต่ำ-เบื้องสูง
..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖ ๕๗

ตอบปัญหาธรรม ..... ชยมงฺคโล ภิกฺขุ ๘๖

ธรรมะสำหรับเยาวชน
พระผู้มั่นในศีลบารมี ..... พระมหามนตรี ขนฺติสาโร ๓๙

ปกิณกะ
ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและสันติสุข ..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๔๔
พิจารณาตน ๑๐ ประการ ..... ศิรประภา ศากยะบุตร ๖๗

ประสบการณ์ผู้ปฏิบัติธรรม
สวรรค์ ..... สวนรัตน์ ๘๓

วัตถุประสงค์ : เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเผยแพร่พระสัทธรรมตามแนววิชชาธรรมกาย ของ**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ตำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ใน**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และ**มูลนิธิ/โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

● อัตราค่าสมาชิก : ๑ ปี (๔ เล่ม) ๑๖๐ บาท เล่มละ ๔๐ บาท ●

ถ้อยแถลง

"ธรรมที่เป็นของสัตบุรุษ อสัตบุรุษนี้ต่างกัน หาเหมือนกันไม่ เราจะได้รู้ได้เข้าใจว่า บัดนี้เราเป็นสัตบุรุษหรืออสัตบุรุษ ก็ไปฟังธรรมที่ผุดขึ้นในใจ หรือธรรมที่เป็นไปทั้งกาย เป็นสัตบุรุษก็รู้ว่าตัวเป็นสัตบุรุษ เป็นอสัตบุรุษก็รู้ว่าตัวเป็นอสัตบุรุษ หรือธรรมที่เป็นไปทางวาจา เมื่อบังเกิดขึ้นแล้ว กาย วาจาของเราก็จะรู้ว่าวาจาของเราเป็นสัตบุรุษหรืออสัตบุรุษ หรือธรรมที่จะผุดขึ้นทางใจก็จะตัดสินตัวเองได้ว่าเป็นสัตบุรุษหรืออสัตบุรุษ" นี้มาจากพระธรรมเทศนาเรื่อง **ปกิณกะ** ของ**พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** ธรรมที่ผุดขึ้นในใจเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เป็นตัวชี้ว่าการปฏิบัติธรรมของตนถูกหรือผิดทาง ถ้าสามารถตามรู้ได้มาก ก็ค่อนข้างจะแน่ใจได้ว่าโอกาสที่จะหลงทางหลงธรรมมีน้อยมาก และมรรคผลนิพพานย่อมเป็นที่หวังได้

"อยากจะได้ยศก็ต้องขยัน อยากได้ชื่อเสียงก็ต้องประกอบคุณงามความดี อยากจะได้ลาภก็ต้องขยันแล้วก็ต้องได้ผู้ใหญ่ที่มีตาไม่ใช่ผู้ใหญ่ตาบอด" นี้มากจากบทความของ**เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์** เจ้าประคุณสมเด็จชี้ให้เห็นความสำคัญของการพึ่งตนเอง ให้กำหนดเป้าหมายในชีวิตให้ชัดเจน และไม่มีอะไรที่ยิ่งกว่ามีธรรมเป็นที่พึ่ง ติดตามได้ในบทความเรื่อง **การพึ่งตนเอง**

"เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาถึงธรรมกายพระอรหัตละเอียด ซึ่งขยายโตเต็มส่วนขนาด ๒๐ วาแล้ว เป็นอันหมดกิเลสเสียแล้ว แม้จะเป็นการหมดกิเลสชั่วคราวหรือด้วยการข่มกิเลสที่เรียกว่า วิกขัมภณวิมุตติ และหากผู้ปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาต่อไปจนหมดกิเลสโดยสิ้นเชิง เป็นสมุจเฉทปหาน พระนิพพานคือธรรมกายที่บรรลุอรหัตผลแล้วจะเป็นวิราคธาตุ วิราคธรรมล้วน ๆ เป็นวิมุตติทั้สิ้น ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ดวงศีล ดวงสมาธิ และดวงปัญญาของพระนิพพานจึงนับเป็นวิมุตติศีล วิมุตติจิต และวิมุตติปัญญาไป" ผู้ปฏิบัติธรรมพึงเข้าใจว่าเมื่อเจริญภาวนาถึงธรรมกายพระอรหัตละเอียดแล้ว กิเลสหมดไปเป็นการชั่วคราวเท่านั้น ยังประมาทไม่ได้ จะต้องเจริญภาวนาต่อไปจนเป็นสมุทเฉทปหาน ติดตามได้ในเรื่อง **สมาธิและปัญญา โดยปริยายเบื้องต่ำ-เบื้องสูง** โดยหลวงพ่อ **ชยมงฺคโล**

"ให้ท่านลองไปถามผู้ที่ปฏิบัติถึงธรรมกายดูว่า เวลาที่พวกเราเจริญภาวนาหรือปฏิบัติธรรม เวลาที่ครูอาจารย์แสดงธรรมตามพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ดีแล้ว และเวลาที่พระกระทำอนุโมทนาหรือ

แผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศล สำหรับผู้ถึงธรรมกายให้ท่านขยายข่ายของญาณ แล้วให้ท่านสังเกตดูจะเห็นว่าเทวดาโดยรอบมีเท่าไหร่ ที่เขามาอนุโมทนา เทวดานี่แหละเขาก็อนุโมทนาบุญกับมนุษย์ หรือคณะบุคคลที่ทำความดี แล้วก็ติดตามรักษาผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมด้วย" เมื่อท่านได้ทำความดีแม้แต่เทวดาก็สนับสนุนอนุโมทนาและติดตามรักษาผู้ปฏิบัติธรรมด้วย ติดตามได้ในคอลัมน์ **ตอบปัญหาธรรม** โดยหลวงพ่อ**ชยมงฺคโล**

เมื่อกล่าวถึงภพสาม ผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานย่อมต้องมีความสงสัยว่ามีอยู่จริงหรือไม่ เพียงใด แต่สำหรับผู้ที่ปฏิบัติเข้าถึงธรรมกายแล้วย่อมหายสงสัย การรู้เห็นนั้นก็เพื่อความเข้าใจธรรมชาติตามที่เป็นจริง เพื่อการสลัดออก เพื่อเข้าถึงและเป็นธรรมกายมรรค ธรรมกายผล ธรรมกายนิพพานหรือพระนิพพาน ผู้ปฏิบัติธรรมท่านหนึ่งได้เล่าประสบการณ์ที่ท่านได้พบคุณปู่ของท่านในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ติดตามได้ในบทความ **สวรรค์**

หอฉันที่วัดหลวงพ่อสดฯ จ.ราชบุรี นอกจากใช้เป็นที่ฉันภัตตาหารของพระภิกษุแล้ว ยังจะใช้เป็นที่ประกอบกิจกรรมทางพระศาสนาอีกด้วย งานสร้างหอฉันนี้กำลังดำเนินไปอย่างรวดเร็ว แต่ว่ายังขาดปัจจัยอยู่อีกมาก ขอเชิญชวนทุกท่านร่วมเป็นเจ้าภาพหอฉันตามกำลังศรัทธา ขออนุโมทนา

บรรณาธิการ

■ ■ ■ ■

เปิดตา ปิดใจ ไม่อาจพ้น ทุกข์ ภัย วัฏฏสงสาร
เปิดตา เปิดใจ อาจพ้น ทุกข์ ภัย วัฏฏสงสาร
ปิดตา เปิดใจ ย่อมพ้น ทุกข์ ภัย วัฏฏสงสาร

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนติ กตเม ปญฺจ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขู **น สกฺกจฺจํ ธมฺมํ สุณนฺติ น สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ปริยาปุณนฺติ น สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ธาเรนฺติ น สกฺกจฺจํ ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขนติ น สกฺกจฺจํ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชนติ** อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ ฯ

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ กตเม ปญฺจ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขู **สกฺกจฺจํ ธมฺมํ สุณนฺติ สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ปริยาปุณนฺติ สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ธาเรนฺติ สกฺกจฺจํ ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขนติ สกฺกจฺจํ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชนฺติ** อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนตีติ ฯ

ว่าด้วยเหตุเสื่อมและเหตุเจริญแห่งศาสนา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความลบเลือนเสื่อมสูญแห่งสัทธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ **ไม่ฟังธรรมโดยเคารพ ๑ ไม่เล่าเรียนธรรมโดยเคารพ ๑ ไม่ทรงจำธรรมโดยเคารพ ๑ ไม่ใคร่ครวญอรรถแห่งธรรมที่ทรงจำไว้โดยเคารพ ๑ รู้อรรถรู้ธรรมแล้วไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมโดยเคารพ ๑** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความลบเลือนเสื่อมสูญแห่งสัทธรรม.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่นไม่ลบเลือนเสื่อมสูญแห่งสัทธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ **ย่อมฟังธรรมโดยเคารพ ๑ เล่าเรียนธรรมโดยเคารพ ๑ ทรงจำธรรมโดยเคารพ ๑ ใคร่ครวญอรรถแห่งธรรมที่ทรงจำไว้โดยเคารพ ๑ รู้อรรถรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมโดยเคารพ ๑** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่นไม่ลบเลือนเสื่อมสูญแห่งสัทธรรม

(พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ข้อ ๑๕๔ หน้า ๑๙๗ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,กรุงเทพฯ พ.ศ.๒๕๓๗)

ปกิณกเทศนา ๒

โดย
พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)
หลวงพ่อวัดปากน้ำ

...เราจะได้รู้ได้เข้าใจว่า บัดนี้ เราเป็นสัตบุรุษหรืออสัตบุรุษ ก็ไปฟังธรรมที่ผุดขึ้นในใจ หรือธรรมที่เป็นไปทั้งกาย เป็นสัตบุรุษ ก็รู้ว่าตัวเป็นสัตบุรุษ เป็นอสัตบุรุษ ก็รู้ว่าตัวเป็นอสัตบุรุษ หรือธรรมที่เป็นไปทางวาจา เมื่อบังเกิดขึ้นแล้ว กาย วาจาของเราก็จะรู้ว่าวาจาของเราเป็นสัตบุรุษหรืออสัตบุรุษ หรือธรรมที่จะผุดขึ้นทางใจก็จะตัดสินตัวเองได้ว่าเป็นสัตบุรุษ หรืออสัตบุรุษ...

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

ทุทฺททํ ททมานานํ ทุกฺกรํ กมฺมกุพฺพตํ
อสนฺโต นานุกุพฺพนฺติ สตํ ธมฺโม ทุรนฺวโย
ตสฺมา สตญฺจ อสตญฺจ นานา โหติ อิโต คติ
อสนฺโต นิรยํ ยนฺติ สนฺโต สคฺคปรายนา
น หิ ธมฺโม อธมฺโม จ อุโภ สมวิปากิโน
อธมฺโม นิรยํ เนติ ธมฺโม ปาเปติ สุคฺคตึ
ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ
เอสานิสํโส ธมฺเม สุจิณฺเณ
น ทุคฺคตึ คจฺฉติ ธมฺมจารีติ ฯ

บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมีกถา แก้ด้วย**ปกิณกเทศนา** เป็นเทศนาเรื่ยรายเบ็ดเตล็ดสำหรับเป็นเกร็ดของสัตบุรุษ อสัตบุรุษ เป็นเครื่องประดับสติปัญญาของเราท่านทั้งหลาย ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิตทุกถ้วนหน้า ธรรมที่เป็นของสัตบุรุษอสัตบุรุษนี้ต่างกัน หาเหมือนกันไม่ เราจะได้รู้ได้เข้าใจว่า บัดนี้เราเป็นสัตบุรุษหรืออสัตบุรุษ ก็ไปฟังธรรมที่ผุดขึ้นในใจ หรือธรรมที่เป็นไปทั้งกาย เป็นสัตบุรุษก็รู้ว่าตัวเป็นสัตบุรุษ เป็นอสัตบุรุษก็รู้ว่าตัวเป็นอสัตบุรุษ หรือธรรมที่เป็นไปทางวาจา เมื่อบังเกิดขึ้นแล้ว กาย วาจาของเราก็จะรู้ว่าวาจาของเราเป็นสัตบุรุษหรืออสัตบุรุษ หรือธรรมที่จะผุดขึ้นทางใจก็จะตัดสินตัวเองได้ว่าเป็นสัตบุรุษหรืออสัตบุรุษ ความเห็นจะได้ไม่พิรุธ ถูกต้องร่องรอยความประสงค์ของพระพุทธศาสนา

จะได้เริ่มบาลีปกิณกเทศนาที่ได้ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้นว่า **ทุทฺททํ ททมานานํ** เมื่อสัตบุรุษทั้งหลายให้สิ่งที่บุคคลให้ได้ด้วยยาก **ทุกฺกรํ กมฺมกุพฺพตํ** ทำกรรมที่บุคคลทำได้ด้วยยาก **อสนฺโต นานุกุพฺพนฺติ** อสัตบุรุษทั้งหลายย่อมทำตามไม่ได้ **สตํ ธมฺโม ทุรนฺวโย** ธรรมของสัตบุรุษทั้งหลายอันอสัตบุรุษเอาอย่างไม่ได้ **ตสฺมา สตญฺจ อสตญฺจ นานา โหติ อิโต คติ** ความไปจากโลกนี้ของสัตบุรุษทั้งหลาย และอสัตบุรุษทั้งหลาย ย่อมเป็นต่าง ๆ กัน **อสนฺโต นิรยํ ยนฺติ** อสัตบุรุษทั้งหลายไปนรก **สนฺโต สคฺคปรายนา** สัตบุรุษทั้งหลายไปสวรรค์ **น หิ ธมฺโม อธมฺโม จ อุโภ สมวิปากิโน** ธรรมและอธรรมทั้งสองอย่างนี้ย่อมหาเสมอกันไม่ ธรรมทั้งสองอย่างนี้เสมอกันหามิได้ **อธมฺโม นิรยํ เนติ** อธรรมนำ

ไปนรก **ธมฺโม ปาเปติ สุคฺคตึ** ธรรมให้ถึงซึ่งสวรรค์ ต่างกันดังนี้ **ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารึ** ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมไว้ **ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ** ธรรมอันบุคคลสั่งสมดีแล้วนำความสุขมาให้ **เอสานิสํโส ธมฺเม สุจิณฺเณ** นี้เป็นอานิสงส์ในการประพฤติธรรม คือความประพฤติดี นี้เป็นอานิสงส์ในธรรม คือความประพฤติดี **น ทุคฺคตึ คจฺฉติ ธมฺมจารี** ผู้ประพฤติธรรมเป็นปรกติย่อมไม่ไปทุคติ ผู้ประพฤติธรรมเป็นปกติย่อมไม่ไปสู่ทุคติ นี้เป็นเนื้อความของพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษาได้ความเท่านี้

ต่อแต่นี้จะอรรถาธิบายขยายความเป็นลำดับไป **ทุทฺททํ ททมานานํ** เมื่อบัณฑิตทั้งหลายให้สิ่งที่บุคคลให้ได้ด้วยยาก บัณฑิตให้อย่างแปลก ๆ ให้อะไร ให้สิ่งที่บุคคลให้ได้ด้วยยากโดยวัตถุที่ปรากฏต่อหน้าต่อตาแล้ว บัณฑิตให้ลูกเป็นทาน บัณฑิตให้ภรรยาเป็นทาน คือให้เมียเป็นทาน คือบุคคลให้ได้ด้วยยาก บัณฑิตให้เลือดเนื้ออวัยวะเป็นทาน ให้เงินทองข้าวของไร่นาเป็นทาน บัณฑิตให้ชีวิตเป็นทาน นี่เขาเรียกว่า **ปัญจมหาบริจาค** นี้ได้ยากอย่างนี้เหล่านั้นแหละ ว่ายากเสียแล้วให้ได้ยากไหมละ ให้ลูกเป็นทานก็ไม่ใช่ง่าย ให้เมียเป็นทาน ให้ผัวเป็นทาน ก็ไม่ใช่ง่าย ให้ยากนักยังให้เนื้อเป็นทานอีกก็ยิ่งยากใหญ่และให้เลือดเป็นทานอีกก็ยิ่งยากหนักเข้าไป ให้ชีวิตเป็นทานอีกก็ยิ่งยากใหญ่ทีเดียวนี่บัณฑิตทำได้ ผู้ดำเนินด้วยคติของปัญญาทำได้ เรียกว่า **บัณฑิต** บัณฑิตให้สิ่งที่บุคคลให้ได้ด้วยยาก ไม่ใช่ให้แต่เท่านั้นนี่ขั้นสูงสุดพระโพธิสัตว์เจ้าสร้างบารมี ลดส่วนกว่านี้ลงมาผู้เป็นบัณฑิตดำเนินด้วยคติของปัญญาตลอดภพนี้ ตลอดภพหน้าปัญญาตลอดถึงนิพพาน มีวัตถุพัสดุใด ๆ ให้ทาน ถ้าอสัตบุรุษให้ไม่ได้ง่าย ๆ ไม่ให้ทีเดียว สัตบุรุษให้ ที่เราให้อาหารเป็นทานอยู่นี้ นั่นแหละให้เนื้อให้เลือดของตัวเป็นทานแล้วใช่ไหมละ ถ้าไม่ให้ เรารักษาของเราก็เป็นเนื้อเป็นเลือดของตัว ถ้าให้กับคนอื่นไปเสีย ก็ได้ชื่อว่าให้เลือดของตัวเป็นทานไปแล้ว แต่ว่าโดยปริยายนี้ได้ชื่อว่าให้เนื้อให้เลือดของตัวเหมือนกัน ให้ชีวิตของตัวเหมือนกัน ให้ผ้าสำหรับนุ่งห่ม ก็นี่เป็นชีวิต รักษาป้องกันตัว รักษาสัตว์ต่าง ๆ จนกระทั่งป้องกันอันตรายแก่ชีวิตก็ได้ชื่อว่าเนื่องด้วยชีวิตแล้วได้ชื่อว่าให้ชีวิตเป็นทาน ให้เงินทองข้าวของแก้วแหวนรัตนะใด ๆ ที่ให้กับลูกหญิงลูกชายก็ดี หรือให้กับสามีภรรยา ภรรยาต่างฝ่ายต่างให้กัน นี่ก็ให้ชีวิตจิตใจกันเหมือนกัน ถ้าไม่ฉะนั้นไม่ให้ลูกหญิงลูกชายรักเป็นชีวิตจิตใจเงินทองเท่าไรให้ได้ นี่สัตบุรุษ

ทำได้ง่าย อสัตบุรุษทำได้ยากนักอย่างนี้ไม่ค่อยจะให้กัน เพราะบำรุงแต่ความสุขส่วนตัวโดยมาก

นี่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายทั้งคฤหัสถ์ บรรพชิต สละกิจมาบวชในพระธรรมวินัยของพระศาสดา ก็ได้ชื่อว่า จาคเจตนาบังเกิดขึ้นแล้วภายใน สละเงินทองข้าวของ ตึกกว้านบ้านเรือนเรือกสวนไร่นาอย่างนี้ ก็ทำได้ยากอีกเหมือนกัน ตัดกิเลสเสียหนทางนี้ตัดกิเลสเสีย ทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ทางไปนิพพานทีเดียว เพราะฉะนั้นเมื่อสัตบุรุษทั้งหลายให้สิ่งที่บุคคลให้ได้ด้วยยากแล้ว ให้อะไรที่บุคคลให้ได้ด้วยยากนั้น ให้ด้วยยากที่สุดก็ให้ชีวิต ที่สองรองลงมาให้ยากที่สุดก็ให้ลูก ยากที่สุดอีกก็ให้เมีย ให้เมียเป็นทานยากนัก ยากที่สุดอีกก็ให้เลือดเนื้อนี่ให้ยากนัก นี่เป็นของให้ยากเรียกว่าปัญจมหาบริจาค เพราะ

ฉะนั้น สร้างบารมีให้เป็นพระพุทธเจ้าให้ได้ ให้เนื้อเป็นทานได้ให้เลือดเป็นทานได้ ให้พัสดุวัตถุเงินทอง ข้าวของไร่นา ตึกกว้านบ้านเรือน ที่เรียกว่า **ทานบารมี** ที่เรียกว่าทานบารมีไม่ใช่เป็นของให้ง่ายนะ คนเป็น**พาล** คนมีกิเลสหนาลามก ปัญญาหยาบลองหยิบขึ้นแล้วตัวสั่นเชียวหนาทานที่มือถือไว้นะ เหงื่อแตก เหงื่อแตกเชียว มือเป็นเหงื่อเชียวที่จะให้ได้แต่ละครั้งละคราน่ะ ต้องหัดจนกระทั่งชำนาญทีเดียว ให้เสียคล่องแคล่ว ให้เสียชำนาญในชาตินั้นแหละ จึงจะให้ได้ง่าย ถ้าว่าชาติเดียวภพเดียวไม่ได้ให้ง่าย ๆ ทีเดียว บางคนเกิดมาไม่ได้เคยให้อะไรใครเสียเลย บางคนก็เคยให้เสียจนชำนิชำนาญให้แต่เพียงว่าให้กับตัว ให้กับลูกของตัว เพื่อความรุ่งเรืองแก่ตัว ให้กับเมียของตัว เพื่อจะต้องการเอาไว้ใช้สอยตามชอบใจของตัว ให้กับผัวของตัวให้ได้ เพื่อต้องการตอบแทน ถ้าไม่ตอบแทนก็ไม่ให้อีกเหมือนกัน ลูกนะเป็นเนื้อเป็นเลือดของตัวหละ รักสนิทชิดชมเป็นประหนึ่งว่าดวงใจของ

ตัวนั่น เป็นคล้าย ๆ ทีเดียว จะได้ดำรงวงศ์ตระกูลต่อไป นี่ก็ให้มีความมุ่งหมายเหมือนกัน ให้มีความมุ่งหมายเหมือนกัน เพื่อจะได้เจริญในวงศ์ตระกูลต่อไป ถ้าแม้ว่าเราให้เช่นนี้แคบ ไม่กว้าง

ถ้าให้ไว้เป็นกลาง ๆ กับภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนา ให้เป็นตำราบุคคลดีต่อไป นี้ตัวไม่ให้มุ่งหมายไรเลย มิได้มุ่งหมายอะไรเลย หมายแต่บุญกุศลเท่านั้นจะสร้างบารมีของตนเท่านั้น ให้อย่างนี้เรียกว่า ให้กว้าง ไม่แคบให้เป็นกลาง กว้างออกไป นี่คนมีปัญญาสูง เหมือนประเทศไทยมีปัญญาสูง เลี้ยงเอาพระพุทธศาสนาไว้ คือภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา ผู้ปกครองประเทศก็เอาพระทัยใส่ พระเจ้าแผ่นดินปกครองพิทักษ์รักษาเพื่อจะได้เป็นขนบธรรมเนียมของประชุมชนในยุคนี้และต่อไปในภายหน้าว่า สัตว์ผู้ใดต้องการพ้นจากทุกข์ให้ปฏิบัติตามร่อง**รอยของพระบรมศาสดานี้ เสียสละพระราชทรัพย์เท่าใด ที่ทรงสละในเช่นนี้ เลี้ยงเอาภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาไว้ นึกรายจ่ายเข้าซิ นึกเข้าละก็ เราตกอกตกใจทีเดียว วันหนึ่งจะต้องจ่ายเลี้ยงพวกเหล่านี้เท่าไร** พวกนี้ไม่ทำการทำงานเลย ต้องขออิ่มหนึ่ง ไม่อิ่มหนึ่งมันอยู่ไม่ได้ ตายต้องจ่ายเท่าไรวันหนึ่ง วันหนึ่งภิกษุสามเณร ๓๐๐,๐๐๐ เศษ ๆ คนละสี่บาท อย่างน้อยที่สุดคนละสี่บาท แสนหนึ่งก็สี่แสนสองแสนก็แปดแสน สามแสนละก็ สิบสองแสน ล้านสองแสนวันหนึ่งต้องเสียสมบัติของพระเจ้าแผ่นดินล้านสองแสน ๆ ทุกวัน เลี้ยงพระภิกษุสามเณรไว้เป็นสามแสนนะอุบาสกอุบาสิกาอีกเล่า ไม่ประกอบกิจการงานอะไร ต้องเลี้ยงอิ่ม อิ่มหนึ่ง ๆ ในขนาดสองแสนนี่ รวมห้าแสนห้าสี่ยี่สิบนะ สองล้าน วันละสองล้าน ๆ เมื่อนึกถึงรายจ่ายของพระเจ้าแผ่นดินออกไปแล้วหละก็เสียพระราชทรัพย์ไปวันละสองล้าน ๆ อีก ควบคุมเอาพวกอุบาสกอุบาสิกาไว้ให้เป็นพระพุทธศาสนา จะได้ช่วยรักษาชาติต่อไป นี่พระเจ้าแผ่นดินเสียสละนี่ก็ให้สิ่งที่บุคคลให้โดยยากเหมือนกัน อย่างนี้ทำยากเหมือนมารดาบิดามีลูกหญิงลูกชายอนุญาตให้มาบวชในพระธรรมวินัยของพระศาสดาเสีย ไม่ต้องไปทำงานหละ ดังนี้ก็ยากเหมือนกันอย่างนี้ก็ **ทุทฺททํ** เหมือนกันให้ได้ด้วยยาก

เพราะฉะนั้น การให้ไม่ใช่เป็นของพอดีพอร้าย ยังแถมให้ตัวอีก ตัวก็สละการครอง ครองบ้านเรือนเคหา มอบตนเป็นพุทธศาสนิกชนในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ เหมือนภิกษุสามเณร

อุบาสกอุบาสิกานี้ ต่างคนต่างให้ทั้งนั้น นี่ก็ให้ด้วยความยากเหมือนกัน ไม่ใช่เป็นของให้ง่าย ถ้าให้ง่ายก็มีกันมากนะซิ นี่เพราะให้ยากถึงได้มีกันน้อย เห็นอยู่แล้วว่าให้ยากอย่างนี้ เพราะฉะนั้น **ทุทฺททํ ททมานานํ** เมื่อบัณฑิตทั้งหลายให้สิ่งที่บุคคลให้ได้ด้วยยากดังนี้

ทุกฺกรํ กมฺมกุพฺพตํ กระทำกรรมที่บุคคลทำได้ด้วยยาก กระทำอะไร อะไรที่บุคคลทำได้ด้วยยาก นี่แหละภิกษุสามเณรมาประพฤติตัวเช่นนี้แหละ เขายินดีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสกัน นี่มันตัดห่วงตัดอาลัย มาบวชเป็นพระเป็นเณรเช่นนี้ หรืออุบาสกอุบาสิกาเขายินดีปรีดาในการครอบครองบ้านเรือนเคหา ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสอยากหยอกหลอกลวง อะไรกันต่าง ๆ ดังนี้ ละมันเสีย ปล่อยมันเสีย นี้กระทำเช่นนี้ ที่บุคคลทำได้ด้วยยากเหมือนกัน ไม่ใช่ทางทำง่าย นี่ทำได้ยากทั้งนั้น เมื่อทำได้อยากทั้งนั้น เมื่อทำได้ยากเช่นนี้นั้น ไม่ควรดูถูกดูเบา อย่าประมาทเลินเล่อ อย่าเผลอตัวทำให้ยิ่งหนักขึ้นไป ให้บรรลุธรรมที่พระองค์ทรงประสงค์ หนทางเบื้องต้นคือ **ปฐมมรรค มรรคจิต มรรคปัญญา โคตรภู โสดาสกทาคา อนาคา อรหัต** ให้ปรากฏขึ้นในตัวของตัว จะได้เป็นที่พึ่งของตัว เหตุนี้ทำกรรมที่บุคคลทำได้ด้วยยากนะ อีกมากมายนัก

ผู้ได้บรรลุผลศีลมีศีลบริสุทธิ์ นี่ก็ทำได้ยาก ศีลห้าบริสุทธิ์ ผู้ได้บรรลุศีลแปด ศีลแปดบริสุทธิ์ นี่ก็ทำได้ยาก ผู้บรรลุศีลสิบ ศีลสิบก็บริสุทธิ์ เป็นเพศสามเณรก็ทำได้ยาก บรรลุศีล ๒๒๗ เมื่อบรรลุศีล ๒๒๗ ถ้ามีศีลบริสุทธิ์ ถ้าบรรลุปฐมมรรค มรรคจิต มรรคปัญญา นี่ทำได้ยากทั้งนั้น **ทุกฺกรํ กมฺมกุพฺพตํ** เหมือนกัน เป็นกรรมที่บุคคลทำได้ด้วยยาก ไม่ใช่เป็นของง่าย ทำบริสุทธิ์อย่างเดียว ไม่มีพิรุธในกายวาจาใจเลย มีบริสุทธิ์กายวาจาใจอย่างเดียวนี้ ก็ทำได้ยากอีกเหมือนกัน ถ้าบุคคลใดทำได้ บุคคลผู้นั้นก็ได้ชื่อว่า ทำกรรมอันบุคคลทำได้ด้วยยาก

อสนฺโต นานุกุพฺพนฺติ อสัตบุรุษทั้หลายกระทำตามไม่ได้ กระทำเช่นนั้นกระทำไม่ได้ ให้ไม่ได้ จะทำบริสุทธิ์ตามทำไม่ได้ **สตํ ธมฺโม ทุรนฺวโย** ธรรมของสัตบุรุษทั้หลายอันอสัตบุรุษทำตามไม่ได้ อันอสัตบุรุษทำอย่างไม่ได้ก็แบบเดียวกัน อันอสัตบุรุษเอาอย่างไม่ได้ เพราะอสัตบุรุษมีหน้าที่ตรงกันข้ามสัตบุรุษ อย่างสัตบุรุษทำนะ อสัตบุรุษทำไม่ได้ทีเดียว มันเป็นเช่นนั้น

ตสฺมา สตญฺจ อสตญฺจ นานา โหติ อิโต คติ เพราะ

เหตุนั้น ความไปจากโลกนี้ของสัตบุรุษและอสัตบุรุษทั้งหลาย ย่อมเป็นต่าง ๆ กัน การไปจากโลกนี้ของสัตบุรุษและอสัตบุรุษทั้งหลายย่อมเป็นต่างกัน **อสนฺโต นิรยํ ยนฺติ** อสัตบุรุษทั้งหลายไปนรกทีเดียว ตรงกันข้ามกับสัตบุรุษ **สนฺโต สคฺคปรายนา** สัตบุรุษทั้งหลายไปสวรรค์ทีเดียว ไปสวรรค์เมื่ออสัตบุรุษทั้งหลายไปนรก สัตบุรุษทั้งหลายไปสวรรค์ นี้อาการของสัตบุรุษและอสัตบุรุษเป็นต่างกันอย่างนี้

เมื่อเราเข้าใจชัดอย่างนี้ **น หิ ธมฺโม อธมฺโม จ อุโภ สมวิปากิโน อธมฺโม นิรยํ เนติ ธมฺโม ปาเปติ สุคฺคตึ** ธรรมก็ดี อธรรมก็ดี ทั้งสองอย่างนี้มีผลเสมอกันหามิได้ มีผลไม่เสมอกันนั่นเอง **อธมฺโม นิรยํ เนติ** อธรรมนำไปนรก **ธมฺโม ปาเปติ สุคฺคตึ** ธรรมให้ถึงสุคติ คือให้ถึงสวรรค์ อธรรมนำไปนรก ธรรมให้ถึงซึ่งสวรรค์นี้ ต่างกันดังนี้

ทีนี้จะพูดถึงธรรมและอธรรมทั้งสองอย่าง นี่ตามวาระพระบาลีว่า **กุสลา ธมฺมา** ธรรมไปดี **อกุสลา ธมฺมา** ธรรมไปชั่ว ที่แสดงมานี้ ธรรมและอธรรมทั้งสองอย่างนี้ ประสงค์กุศลธรรมเรียกฝ่ายธรรม อกุศลธรรมเรียกว่าฝ่ายอธรรม ไม่ใช่ธรรมฝ่ายดีเป็นธรรมฝ่ายชั่ว ทั้งสองอย่างนี้ธรรมฝ่ายดีเป็นที่แอบแนบแน่นอยู่กับใจของบัณฑิต ธรรมฝ่ายชั่วเป็นที่แอบแนบแน่นอยู่กับใจของคนพาล คนทั้งสองจำพวกพาลและบัณฑิตนี้ คนพาลเป็นเครื่องหมายของคนเลว คนบัณฑิตเป็นเครื่องหมายของคนดี มันตรงกันข้ามอย่างนี้เสีย เอาอย่างกันไม่ได้ ตามกันไม่ได้ ทุกคนมันคนละแนวคนละสายทีเดียว ไม่ใช่แนวสายเดียวกัน **ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมเป็นปกติ** ธรรมนะย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมเป็นปกติ กุศลธรรมความดีนี่แหละ รักษาผู้ประพฤติดีให้ได้รับความสุขตลอดสาย ไม่ให้ได้รับความทุกข์ นี่แหละธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมประพฤติดี ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ไม่มีร่องเสียเลย ประพฤติดีฝ่ายเดียวเขาไม่ได้เสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดเลย แม้อยู่ในหมู่ใดหมู่พระภิกษุหรืออยู่ในหมู่สามเณรในหมู่อุบาสก อุบาสิกา เมื่อประพฤติธรรมอยู่เช่นนั้นแล้วใคร ๆ ก็ย่อมนับถือ ใครก็ย่อมต้องเชิดชูบูชา เขาต้องนับถือเขาต้องเชิดชูบูชา ประพฤติธรรมอยู่อย่างเดียว อย่าประพฤติอธรรมอย่าประพฤติเหลวไหลอย่างหนึ่งอย่างใด ให้ถูกต้องร่องรอย คือความบริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจาบริสุทธิ์ใจ เป็นภายนอกสมเจตนาจนกระทั่งทำใจให้ผ่องใส นี้

เรียกว่าผู้ประพฤติธรรม ผู้ประพฤติเช่นนี้ ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมนั้นไว้

ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ ธรรมอันบุคคลสั่งสมดีแล้ว นำความสุขมาให้ ผู้ประพฤติบริสุทธิ์กายวาจาและบริสุทธิ์ใจบริสุทธิ์เจตนา จนกระทั่งใจผ่องใสนั่งก็เป็นสุขนอนก็เป็นสุข ยืน เที่ยวเป็นสุขทั้งนั้น ไม่มีทุกข์อันหนึ่งอันใดมาแผ้วพาน เพราะเหตุว่าในเรื่องทุจริตไม่มี มีแต่สุจริตฝ่ายเดียว นี่แค่นี้ขั้นหนึ่ง เพราะว่าธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม

สูงขึ้นไปกว่านี้ ผู้ที่ได้บรรลุ**เป็นโคตรภูบุคคล มีธรรมกาย** ใจก็อยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย อย่างนี้สูงขึ้นไปธรรมก็ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมไว้ เป็นโคตรภู เป็นโสดาทั้งหยาบทั้งละเอียด เป็นสกทาคาทั้งหยาบทั้งหยาบทั้งละเอียด เป็นอนาคาทั้งหยาบทั้งละเอียด เป็นอรหัตทั้งหยาบทั้งละเอียด พวกนี้หมดทุกข์ มีสุขฝ่ายเดียว ทุกข์มีน้อยนักไปถึงพระอรหัตหมดทุกข์ ไม่มีทุกข์เลย มีสุขฝ่ายเดียว เรียกว่า **เอกนุต** เป็นบรมสุขฝ่ายเดียว เข้าถึง**วิราคธาตุ วิราคธรรม**ทีเดียว

อย่างนี้แหละ ได้ชื่อว่าธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ผู้มีธรรมกายนั้นแหละธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม หรือยังไม่ถึงธรรมกาย มีบริสุทธิ์กายวาจาใจ จะให้เข้าถึงธรรมกายให้ได้ก็ได้ชื่อว่าผู้รักษาธรรมเหมือนกัน ธรรมนั้นแหละย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมเหมือนกัน ธรรมนั้นแหละนำความสุขมาให้ ธรรมที่สั่งสมดีแล้ว ปฏิบัติดีแล้ว ก็นำความสุขมาให้ **เอสานิสํโส ธมฺเม สุจิณฺเณ** นี้เป็นอานิสงส์ นี้เป็นอานิสงส์ในธรรม คือ ความประพฤติดีนี้เป็นอานิสงส์ในธรรม

น ทุคฺคตึ คจฺฉติ ธมฺมจารี ผู้ประพฤติธรรมเสมอไม่ไปสู่ทุคติ มีสุคติเป็นเบื้องหน้าผู้ประพฤติธรรมเสมอ ไม่มีทุคติ มีสุคติเป็นไปในเบื้องหน้า เรียกว่าธรรมนั้นนำความสุขมาให้ ธรรมนั้นนำให้ถึงสุคติเป็นเบื้องหน้า ไม่มีทุคติตลอดไป

เมื่อเป็นผู้ประพฤติธรรมดังนี้แล้ว ผู้ประพฤติธรรมนะ รักษากายวาจาใจให้บริสุทธิ์ไว้ ไม่ให้พิรุธไปได้ นี้ประพฤติธรรมให้บริสุทธิ์ด้วยกายวาจาใจ ตลอดจนกระทั่งถึงใจเจตนา เจตนาก็บริสุทธิ์ไม่มีพิรุธเข้าไปแทรกแซงได้ เข้าไปถึงใจ ใจก็ใส ไม่มีขุ่นมัวเศร้าหมองเข้าไปดองอยู่ในใจได้ ดังนี้เรียกว่าบริสุทธิ์ขั้นกายมนุษย์ บริสุทธิ์ขั้นกายมนุษย์ละเอียดเข้าไปอีก ละเอียดยิ่งขึ้นไปกว่านี้อีกที่สุดเข้าถึงกายทิพย์อีก ผู้ประพฤติธรรมนะ อุตสาหะให้ทานรักษาศีล อุตส่าห์สดับตรับฟังพระธรรมเทศนาอยู่เสมอ อุตส่าห์

มีจาคะ สละสิ่งที่เป็นโทษเป็นข้าศึกต่อคัมภีร์อยู่ร่ำไป มีปัญญารอบรู้รักษาตัว นี้ได้ชื่อว่าผู้ประพฤติธรรม

ละเอียดขึ้นไป กายทิพย์ทั้งหยาบทั้งละเอียด ผู้ประพฤติธรรมสูงขึ้นไปยิ่งกว่านี้ได้บรรลุ **ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน** ฌานนั้นแจ่มใสอยู่เสมอ ไม่ให้เสื่อมไม่ให้สร่างไม่ให้หายไป อยู่ในฌานนั้นร่ำไป เรียกว่าได้รับความสุขในปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน สุขเยี่ยมยอดประเสริฐเลิศกว่าในโลกนี้นัก

เมื่อเข้าถึงปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน แล้วก็ลืมยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ทีเดียว สิ่งอื่นไม่เหลือในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เอาใจรูปพรหมไปนั่งอยู่บนปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ลืมยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส

สัมผัส ที่มาเคาะใจทั้งหลับทั้งตื่น ตื่น ๆ ก็มาเคาะอยู่เสมอ หลับมันก็เคาะนะ เคาะให้ฝัน นั่นในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสของมัน นั่นแหละมันเคาะใจอย่างนี้ ทว่าไปติดแน่นแฟ้นอยู่ในปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ละก็ให้ความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส ติดอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคตนั้น หายเงียบไปหมด ไม่กระทบกระเทือนเลย ไม่สะกิดเลย หายเงียบไปหมด

สูงขึ้นไปสุขสูงขึ้นไปกว่านี้เข้าถึง **อรูปฌาน** อากาสานัญจายตนฌาน วิญญานัญจายตนฌาน อากิญจัญญายตนฌาน เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน เมื่อไปถึงอรูปฌานเช่นนั้นละก็ ความยินดีในรูปฌานนั้น ติดอยู่ในรูปฌานนั้นหายไป หลุดไม่ติดเลย ก็ไปติดอยู่ในอากาสานัญจายตนฌาน วิญญานัญจายตนฌาน อากิญจัญญายตนฌาน เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ได้รับความสุขอยู่แปดหมื่นสี่พันมหากัลป์ เนวสัญญานาสัญญายตนญาณอยู่ขอบภพข้างบนนี่ สุขเลิศ

ประเสริฐนัก ยอดสุขของในภพมีเท่านี้แหละ สูงกว่าไม่มี ยอดแล้วถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะ ยอดสุขในภพแล้ว ไม่มีสุขยิ่งกว่านี้ขึ้นไป

ถ้าจะให้สุขยิ่งกว่านี้ขึ้นไป ต้องไปสู่ **มรรค ผล นิพพาน พวกนี้ธรรมกายไปสู่นิพพานได้** ก็ได้ไปสอบสวนสุขในนิพพานได้ เข้าไปในนิพพานได้ เป็นนิ่งอยู่ในนิพพานเสียนี่ รับสุขในนิพพานทีเดียว เมื่อได้รับสุขชนิดนี้ในนิพพานแล้ว คนที่พูดมาก ๆ เงียบหมด ไม่พูดแล้วใจคอครื้มสบาย เอิบอิ่มตื้นเต็ม ปลาบปลื้มว่าสุขชนิดนี้เราไม่เคยพบ ไม่เคยเห็น

เรานึกถึงความสุข ไม่ยินดีในรู เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั่นมันซากของศพ นั้นไม่ใช่สุขจริง ไม่ใช่เนื้อหนังของสุข มันซากของสุขนะ เมื่อหลุดขึ้นพอพ้นจากกามไปแล้ว ถึงรูปภพเข้า ไปถึงรูปฌานทั้งสี่เข้า นึกถึงสุขของกามได้สุขของกามนั้นมันเศษสุข ไม่ใช่สุขจริง ๆ เมื่อไปถึงอรูปฌานเข้า ได้สุขของรูปฌานนั่นนะ มันสุขอย่างหยาบนะ ไม่สุขละเอียดนุ่มนวล ชวนให้สบายอกสบายใจเหมือนอรูปฌาน เมื่อได้รับความสุขในอรูปฌานแล้ว สุขในอรูปฌานนี่มันสุขในภพ ไม่ใช่สุขนอกภพ นี่มันสุขต่ำทรามนะ พอไปถึงนิพพานเข้าก็อ้อ! นี่มันสุขนุ่มนวลชวนติดนัก นี่มันสุขจริง จะได้เล่าถึงสุขในพระนิพพานให้ฟังอีก

เรื่องสุขในพระนิพพานนั้น มันสุขลึกซึ้งนัก พระพุทธเจ้ามีเท่าไร ๆ ไปติดอยู่ในนั้นหมด พอติดเสียเช่นนั้น เหลวอีกเหมือนกัน ไปติดแต่นิพพานนั้น ต้องไม่ติดสุขแค่นี้ แล้วหาสุขต่อขึ้นไป ใคร่ที่จะหาสุขต่อขึ้นไป เขาเรียกว่า **อปฺปสุขํ** ไป **ปหาย** ละสุขอันน้อยเสียไปหาสุข **สุขํ อาทาย** ถือเอาสุขใหญ่ ปล่อยสุขขึ้นไปไม่หยุดอยู่ในสุขแค่นั้น ถ้าไปหยุดแค่นั้นโง่ ไม่ฉลาด ถ้าปล่อยสุขขึ้นไปไม่มีที่สุดกันหละ ก็นั่นฉลาดหละ อย่าง**พระพุทธเจ้า**ผู้เป็น**ต้นธาตุ** นี้ฉลาดเต็มที่ นี้แค่นี้ธรรมนั่นแหละนำความสุขมาให้นะ ผู้ใดถึงธรรม ผู้นั้นได้รับสุขด้วยประการดังนี้

ที่ชี้แจงแสดงมานี้ ตามวาระพระบาลีแห่งพระปกิณกคาถา คลี่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา ว่า **นตฺถิ เมสรณํ อญฺญํ** ว่าสิ่งอื่นไม่ใช่ที่พึ่งอันเลิศประเสริฐของเราทั้งหลาย **สรณํ เม รตฺนตฺตยํ** พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเราท่านทั้งหลาย **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุเต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแด่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดง

มาพอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมีกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้ ■

..ดูกรภิกษุทั้งหลาย
คนพาลมีภัยเฉพาะหน้า
บัณฑิตหาภัยเฉพาะหน้ามิได้,
คนพาลมีอันตราย
บัณฑิตหาอันตรายมิได้,
คนพาลมีอุปสรรค
บัณฑิตหาอุปสรรคมิได้,
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภัยไม่มีมาแต่บัณฑิต
อันตรายไม่มีมาแต่บัณฑิต
อุปสรรคไม่มีมาแต่บัณฑิต

(พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาตปฐมปัณณาสก์ ภยสูตร ข้อ ๔๔๐ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงเล่มที่ ๒๐ หน้า ๑๑๔)

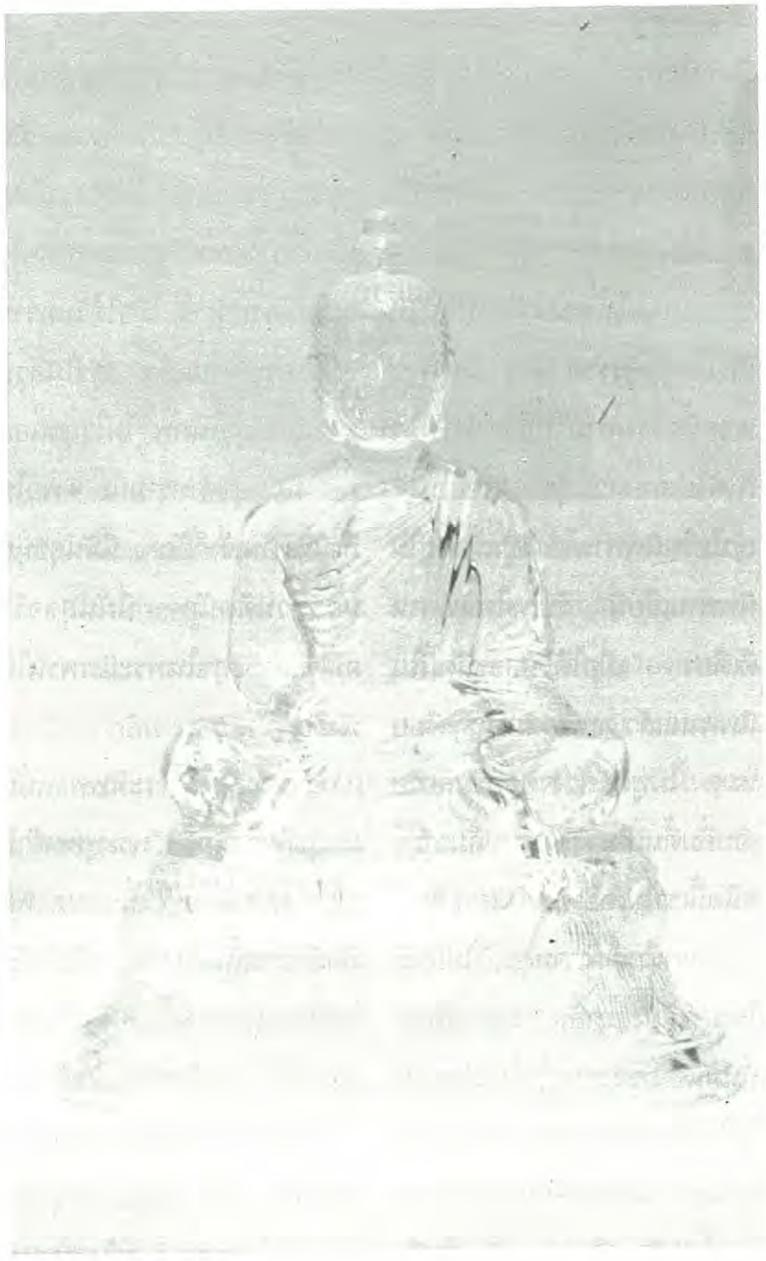

การพึ่งตนเอง

โดย
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อุปเสณมหาเถระ ป.ธ.๙)
เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
ประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ท่านสาธุชนทั้งหลาย รายการธรรมะสำหรับวันนี้จะขอพูดเรื่อง **การพึ่งตนเอง** คนเรามักไม่ค่อยนึกถึงคุณค่าแห่งชีวิตของตนเอง ยอมต่อผู้อื่นสิ่งอื่นไปหมด ด้วยหวังว่าเมื่อยอมอย่างนั้นแล้วก็จะได้สิ่งโน้นสิ่งนี้มาตอบแทน โดยลดค่าของตนเองลงไป **ชีวิตของคนแต่ละคนนั้นมีคุณมีค่าอยู่ในตัว จึงควรที่จะมานึกกันให้ดีว่า ความมุ่งหมายในชีวิตของเรานั้นต้องการอะไร สิ่งที่เราต้องการมากที่สุดคืออะไร** เมื่อถามตัวเองอย่างนี้แล้วก็ถามต่อไปว่า **เราจะทำอย่างไรจึงจะให้ได้สิ่งที่เราประสงค์สูงสุดนั้นในชีวิตของเรา** ขอพูดเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ทั่ว ๆ ไป ไม่พูดถึงหลักธรรมมากนัก ขอให้สังเกตกันดูทั่ว ๆ ไป แล้วจึงกลับมาดูที่ตน หรือดูที่ตนก่อนแล้วจึงดูสิ่งทั่ว ๆ ไปก็ได้ สิ่งที่ปรากฏอยู่ทุกวัน บางคนเป็นผู้น้อยอยากจะได้พึ่งผู้ใหญ่ แต่ว่าความดีก็ไม่ได้ทำ สิ่งที่ควรจะทำก็ไม่ได้ทำ นอกจากนั้นแล้วยังทำความเสียหายเสียอีก ความดีไม่ทำแต่เอาผู้ใหญ่มาเป็นเครื่องช่วย ไม่ทำอะไรแต่กลายเป็นคนทำมาก อย่างนี้ก็มีอยู่ไม่ใช่น้อย ถ้าเป็นผู้น้อยจริง ๆ ก็ยังน่าสงสาร สงสารเพราะว่าไม่มีทางจะขึ้น ก็ต้องหาทางเพื่อต้องการที่จะขึ้นไปให้สูง เพราะว่ากิเลสเข้าไปครอบงำอยู่ในจิตใจ ไม่ได้ถามตนเองอยู่เสมอว่าความต้องการที่สูงสุดในชีวิตของตนเองนั้นต้องการอะไร ต้องการความสุข ต้องการความสงบหรือต้องการได้ยศ ได้ศักดิ์ ได้เงิน ได้ทอง ได้ชื่อ ได้

เสียง เมื่อถามตนเองอยู่เสมอก็จะมีคำตอบออกมาหลาย ๆ แบบ เช่น ตอบแก่ตนเองว่า เราจะต้องการสิ่งเหล่านั้นทำไม และถ้าเราต้องการแล้วเราจะทำอย่างไรจึงจะได้อย่างนี้เป็นต้น ทำอย่างไรจึงจะได้ถ้าหากว่ายึดตามหลักของพระพุทธเจ้าก็หมดเรื่องไม่มีปัญหา เช่นพระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **ยศย่อมเจริญแก่บุคคลผู้หมั่นขยัน** เป็นต้น ก็มุ่งหน้าแต่จะทำ พากเพียรพยายามทำการงานที่ไม่เป็นโทษ ทำการงานที่เป็นประโยชน์ แล้วยศก็เกิดขึ้นก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องอยู่ แต่ก็ต้องเข้าใจด้วยว่านั่นยังเป็นวิสัยธรรมดา ควรจะถามตนเองต่อไปว่าเมื่อได้ยศแล้วจะได้อะไรต่อไป ก็จะเห็นไปได้เองแหละว่าเมื่อตายก็เลิกกัน ทั้งยศ ทั้งศักดิ์

เพราะฉะนั้น**เราควรจะแสวงหาความสุขความสงบในทางใจ และความสุขสงบที่ไม่เจือด้วยอามิส**ให้มากเข้าไว้ ถ้าพูดอย่างนี้ท่านทั้งหลายก็จะเห็นว่าพูดเป็นแบบพระอรหันต์ไปเสียแล้ว คนอยู่ในโลกก็ยังต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้ แท้ที่จริงนั้นเป็นความเข้าใจผิด คนที่อยู่ได้ในโลกไม่ต้องมีสิ่งเหล่านี้ก็อยู่ได้ เพียงแต่ว่าเราทำความเข้าใจกับตัวเองให้ชัดเจน แล้วก็จะเป็นอยู่ได้ ที่ว่าปฏิบัติให้ถูกต้องเสียก็ยังดี ก็คือว่า**อยากจะได้ยศก็ต้องขยัน อยากจะได้ชื่อเสียงก็ประกอบคุณงามความดี อยากจะได้ลาภก็ต้องขยัน แล้วก็ต้องได้ผู้ใหญ่ที่มีตาไม่ใช่ผู้ใหญ่ตาบอด** มีที่ผู้น้อยต้องการแล้วไปเจอผู้ใหญ่ตาบอดก็สบาย ผู้ใหญ่ตาบอดก็คือมองไม่เห็นอะไร นึกว่าเขาดีกับเราเราก็ต้องให้ คนอื่นเขาทำดีสักแค่ไหนก็ตามใจ เราไม่ให้เพราะว่าเราไม่ชอบ อย่างนี้เขาเรียกว่าตาบอด

ผู้ใหญ่ตาบอดนั่นลำบากมาก เป็นโทษแก่ชาติ ศาสนา ทั่วไปหมด ไม่ดีไปหมด แต่ว่าเวลานี้สังเกตดูกันให้ดี เรามักจะยกย่องอย่างนั้นเสียอีกด้วย ยกย่องผู้ที่มีอำนาจวาสนาที่ตาบอด ทำไมถึงยกย่องคนอย่างนั้น ที่ยกย่องอย่างนั้นไม่ใช่เพราะอะไร ก็เพราะผู้ที่ไปได้ผล ได้ประโยชน์ต่าง ๆ จากผู้ที่ตาบอดนั่นแหละ ช่วยกันพูดเป็นเทวดาขึ้นมาทีเดียว ยกเป็นเทวดาขึ้นมาทีเดียว ดีอย่างโน้นวิเศษอย่างนั้น เก่งอย่างนั้น ดีอย่างนี้ วางหลักอย่างนั้นอย่างนี้ วางนั่นดี แต่ว่าเวลาออกมาในทางปฏิบัติแล้วก็ทำไปแบบชนิดที่ตาบอด เมื่อได้รับการยกย่องเชิดชูอย่างนั้น โลกก็พลอยหลงกันไปตาม ว่าวิเศษวิเสโสอย่างนั้นอย่างนี้ นี่เป็นความจริงอย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่ว่าทั้งหมด แต่ว่ามีอยู่มากพอสมควร จึงขอให้ผู้ที่พอจะมองเห็นบ้าง พอจะลืม

ตามองดูอะไรออกบ้าง ก็ให้จับตาดูอย่าตามไปเสียหมด มิฉะนั้นโลกจะพลิกคว่ำ ให้มีเหตุมีผลอย่างที่กล่าวนี้เราไปยกย่องตามที่เขาว่าดีอย่างนั้นดีอย่างโน้น เราไม่รู้ เราไม่ฟังให้ดีว่าคนที่ว่าดีอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะเขาไปได้ประโยชน์มา แล้วเขาก็มายกย่องส่วนตัวเขาเองก็ไม่ดีอะไร ไม่ดีเพราะว่าไม่ได้ทำอะไรนี่ก็ยังเป็นขั้นไม่รุนแรง ที่รุนแรงขึ้นไปกว่านั้นก็คือไม่ทำความดีไม่ทำตามหน้าที่ ไม่ทำอะไร แถมยังไปทำความชั่วเข้าอีก ทำข้อที่ไม่ดีไม่เหมาะไม่สมแก่ภาวะแก่เพศของตนเข้าอีก แล้วก็เข้าไปซุกหาผู้ที่มีอำนาจวาสนาต่างๆ ผู้มีอำนาจวาสนาพอเห็นเขาเข้าไปซุกก็ดีถือเป็นดีไปหมด คนอื่นจะทำดีสักแค่ไหน ถ้าอยู่ห่างออกไปก็กลายเป็นเสียหมด ทีนี้ก็เอามาใช้มาสอยมาทำการทำงานไม่ว่าทางโลกไม่ว่าทางธรรม ไม่ว่าทางบ้าน ไม่ว่าทางวัด ก็พลอยกันเสีย พลอยกันย่อยยับไป ที่เห็น ๆ กันอยู่ในปัจจุบันนี้ พวกประเภทนี้เป็นประเภทที่แรง พวกที่ไม่ทำเสียแต่ว่าเข้าไปแอบอิงผู้มีอำนาจวาสนาผู้หลักผู้ใหญ่อย่างนั้นค่อยยังชั่วนี่ไม่ทำความดีแล้วแล้วยังมาทำความเสียหายเสียอีก ประพฤติตนไม่เหมาะแก่เพศภาวะของตนแล้วไปซุกอยู่ที่ผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจวาสนา ผู้มีอำนาจวาสนาก็เห็นเป็นคนดีไปหมด บางคนก็ยังกล่าวว่าเสียก็จริงแหละ แต่ว่าเดี๋ยวนี้เป็นสมัยที่เจริญแล้ว ของเสียเขาเอามาทำเป็นประโยชน์ได้เอามาเป็นปุ๋ยเป็นอะไรก็ได้ ไปอย่างนั้นเสียอีก ปุ๋ยกับเรื่องของคนนี่คนละอย่าง ที่จริงแต่ว่าพูดไปอย่างนั้นแล้ว แต่เราก็ต้องรู้ว่าอ้อเวลานี้สังคมเป็นอย่างนี้ เมื่อ

สังคมเป็นอย่างนี้เราก็ต้องระมัดระวังให้มาก มิฉะนั้นแล้วเราก็จะอยู่ในข่ายที่ไม่ดีไปเสียอีกคือไปคลุกคลีกับเขา ทีนี้สิ่งที่เกิดเป็นผลเสียตามมาอีกก็คือว่า พวกเหล่านั้นก็คอยที่จะกำจัดคนดีคือไม่อยากให้คนดีมี ไม่อยากให้คนดีโผล่ คอยกำจัดโดยวิธีการต่าง ๆ อยู่ ว่าง ๆ ก็เขียนบัตรสนเท่ห์ด่ากันด่าว่า องค์นั้นไม่ดีอย่างนั้น คนนี้ไม่ดีอย่างนี้ องค์คือทางพระ คนนั้นคนนี้คือทางฆราวาส เหมือนกันหมดทั้งฝ่ายพระและฝ่ายฆราวาส คนที่ดี ๆ ถูกใส่ร้ายป้ายสีจนกระทั่งเสียผู้เสียคนไปเลย คนดีที่จะใช้ค้ำจุนพระศาสนา ชาติ บ้านเมือง ไม่มีเพราะอะไรจึงไม่มี เพราะว่าพวกที่ไม่มีดี ไม่ได้ทำความดีอะไรวิ่งไปซุกหาผู้ใหญ่หรือไม่ทำความดีแล้วยังไปประกอบกรรมชั่วเสียอีกซุกเข้าไปหาผู้ใหญ่ คอยที่จะกีดกันแล้วก็เที่ยวใส่ความ หนังสือหนังหาเขียนกัน บัตรสนเท่ห์เขียนกัน ที่ผู้ใหญ่ตาบอดอยู่แล้วผู้ใหญ่ก็เลยถือเป็นผู้มีอำนาจวาสนาต่าง ๆ ก็ถือเป็นเรื่องจริงเรื่องจัง พอถูกเขาสนับสนุนเข้าสักหน่อย พวกที่ไปซุกนั่นแหละสนับสนุนเข้าสักหน่อยก็โหมทีเดียว เวลานี้เป็นอย่างนี้มากขึ้น มากขึ้น ที่จริงคนดีต้องมีมากกว่าคนเสีย ถ้าคนดีไม่มีมากว่าคนเสีย โลกนี้ก็อยู่ไม่ได้ แต่ก็ต้องระวังไว้ มิฉะนั้นแล้วก็จะพลิกคว่ำ เป็นอย่างนี้อยู่เป็นส่วนมาก **ขอให้ช่วยกันดูให้ดีแล้วหาทางที่จะส่งเสริมสนับสนุนคนที่รู้จักทำหน้าที่ คนที่รู้จักทำการงาน คนที่แสวงหาไปในทางที่ถูกต้อง อย่าไปมัวหลงใหลกับพวกที่ไม่ทำอะไรแล้วก็ทำแต่ความชั่ว เสาะแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาจากพวกที่มีอำนาจวาสนาต่าง ๆ** นี่ก็เป็นเรื่องที่ตั้งหลักไว้ว่า**ให้พึ่งตนเองให้มาก** พวกที่ไม่ทำอะไรแล้วยังทำความชั่วอีก .พึ่งตนเองไม่ได้แล้วต้องไปซุกเข้าไปซุกคนนั้น คนนี้ ผู้นั้นผู้นี้ ผู้ที่มีอำนาจวาสนา ซุกกันจนบ้านเมืองจะพังแหละ ซุกกันจนกระทั่งสิ่งต่าง ๆ จะอยู่กันไม่ได้ ก็ขอให้ตั้งข้อสังเกตไว้เพื่อช่วยกันค้ำจุน เพื่อช่วยเหลือกันให้ประเทศชาติบ้านเมืองมีความร่มเย็น บรรดาประชาชนทั้งหลายก็จะอยู่เย็นเป็นสุข นี่เป็นเรื่องความมุ่งหมายที่ได้พูดถึงเรื่องนี้จึงเป็นคำพูดหรือเรื่องที่ไม่ค่อยจะถูกอกถูกใจกันโดยทั่วไปนัก แต่ก็จำเป็นจะต้องนำมากล่าวเตือนใจไว้เพื่อจะได้ไม่หลงกันไปหมด มีคนตาบอดอยู่มากแล้วก็จะได้ไม่ตาบอดตามกันไปหมด **ขอให้ยึดหลักเข้าไว้ว่าคนเราต้องรู้จักพึ่งตนเอง** นี่ก็เป็นเรื่อง **การพึ่งตนเอง**

ที่พูดเรื่องนี้ไม่ต้องการที่จะพูดถึงหลักธรรมโดยตรงทีเดียว คือไม่ได้ยกเอาหลักธรรมโดยตรง

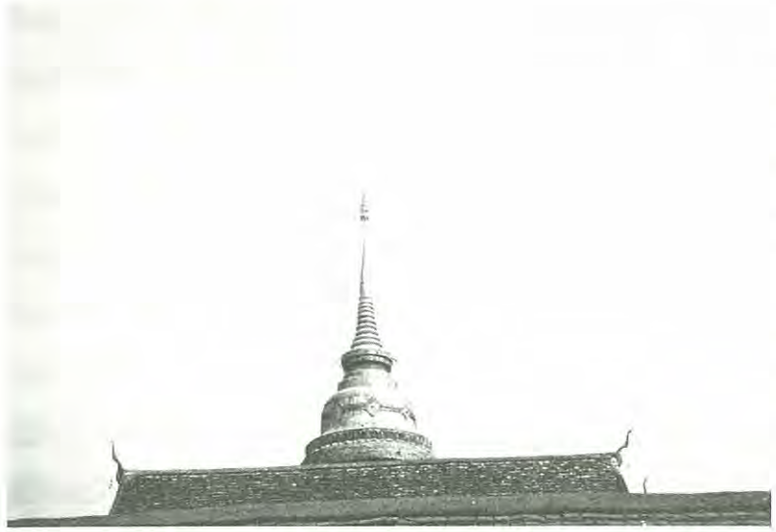

ว่าอะไรคือตน การพึ่งคือทำอย่างไร แต่จะขอพูดเรื่องทั่ว ๆ ไป ขอเน้นเรื่องการพึ่งตนเองโดยตรง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า **เธอทั้งหลายจงอยู่อย่างมีที่พึ่ง** นี่ตรัสแก่พระภิกษุทั้งหลาย เสร็จแล้วก็ตรัสต่อไปอีกว่า **จง อยู่อย่างมีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่าอยู่อย่างไม่มีที่พึ่งเลย** ที่ว่ามีธรรมเป็นที่พึ่งเราควรจะกำหนดให้ดีว่าที่ว่ามีธรรมเป็นที่พึ่ง คือเอาธรรมเป็นที่พึ่งนั้นหมายถึงทำอย่างไร ไม่ต้องพึ่งพระพุทธเจ้าอย่างนั้นหรือไม่ต้องพึ่งพระอริยสงฆ์อย่างนั้นหรือ คือ**ถ้าเอาธรรมะเป็นที่พึ่งแล้ว พระพุทธเจ้าก็รวมอยู่ในที่นั้น พระอริยสงฆ์ก็รวมอยู่ในที่นั้น ไม่ได้แตกต่างออกไป เพราะว่าพระพุทธก็ดี พระธรรมก็ดี พระสงฆ์ก็ดี โดยความเป็นจริงแล้วเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน** ต่างกันแต่ชื่อแยกออกไปเป็นอย่าง ๆ **แต่ผู้ที่เข้าถึงจริงแล้วก็เป็นอย่างเดียวกัน ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายสมถะหรือวิปัสสนาจะรู้สึกในเรื่องนี้อย่างชัดเจน** ถ้าปฏิบัติได้ถึงว่าเมื่อถึงธรรมะแล้วถึงหมด จิตสงบเป็นสมาธิดีแล้วถึงหมด จิตเป็นสมาธินั้นไม่ใช่ว่าไม่ได้ถึงพระพุทธเจ้า ไม่ได้ถึงพระอริยสงฆ์ **ถ้าจิตสงบดีแล้วพระพุทธเจ้าก็ถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าก็ถึง พระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็ถึง** ในเวลานั้นไม่ได้แยกออกไปเลยว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นอันเดียวกันหมด เพราะฉะนั้นถ้าจะพูดว่าให้ถือธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่ต้องถือพระพุทธเจ้าอย่างนั้นหรือ การปฏิบัติธรรมผู้ปฏิบัติย่อมจะบอกได้เองว่า แท้ที่จริงก็คือการถึงหรือการถือเอาทั้งหมดเป็นที่พึ่ง ทั้งสามอย่างสามรัตนะคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่ว่าธรรมะเป็นที่พึ่งที่ว่าควรจะได้พิจารณานั้นก็คือว่าการปฏิบัติธรรมนั้นมีทั้งธรรมะขั้นธรรมดาสามัญทั่ว ๆ ไป ธรรมะขั้นกลางและธรรมะขั้นสูง เมื่อ

อยู่ในระดับไหนก็ยึดในระดับนั้น ให้มั่นอย่าให้พลาด ขึ้นไปสู่ระดับกลางแล้วก็ต้องนึกถึงระดับต้น ขึ้นไปถึงระดับสูงแล้วก็ต้องนึกถึงระดับกลางและระดับต้น ถ้าหากว่าไม่เชื่อมกันให้ถึงผิดพลาดได้ และโดยความเป็นจริงผู้ปฏิบัติที่เข้าถึงจริงแล้ว ขั้นต้น ขั้นกลาง หรือขั้นสูงจะเนื่องเป็นอันเดียวกันหมด ไม่มีขั้นต้น ไม่มีขั้นกลาง ไม่มีขั้นสูง แต่เวลาปฏิบัตินั้นต้องปฏิบัติไปทีละขั้น เมื่อถึงสูงแล้วเหมือนกันหมด **ในความรู้สึกของผู้ที่ปฏิบัติแม้ยังไม่บรรลุถึงขั้นสูงสุด พอจิตสัมผัสกับความสงบเท่านั้น ถ้าถูกต้องดีจริง ๆ ก็จะมีความรู้สึกว่า ไม่มีขั้นต้น ไม่มีขั้นกลาง และไม่มีขั้นสูง มีแต่การปฏิบัติอย่างเดียวเท่านั้น อย่างนี้แหละที่เรียกว่า อยู่อย่างมีธรรมะเป็นที่พึ่ง**

เมื่ออยู่อย่างมีธรรมะเป็นที่พึ่งก็ไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องอื่นว่าสำคัญ คำนึงถึงแต่ว่าธรรมะนั้นสำคัญ เมื่อมีธรรมะดีแล้ว ถูกต้องดีแล้ว ทำอะไรก็ทำเพื่อสิ่งนั้น อย่างที่พูดกันนิยมพูดกันนักหนาว่า ทำงานเพื่องาน นั่นล่ะ ได้แต่พูดกันเท่านั้น แต่ว่าเอาจริงเข้าไม่ได้ทำงานเพื่องาน ทำงานเพื่อได้เงิน ทำงานเพื่อได้ยศ ทำงานเพื่อได้ชื่อเสียง ถ้าทำงานแล้วไม่ได้เงิน ไม่ได้ยศ ไม่ได้ชื่อเสียงก็ไม่ทำ ถึงทำก็สักแต่ว่าทำ ทำเพราะหน้าที่บังคับแล้วก็ทำไป ถ้าไม่มีหน้าที่บังคับก็ไม่ทำเลย เพราะฉะนั้น**เมื่อมีธรรมะ ปฏิบัติธรรมะได้เป็นที่ประจักษ์แล้ว ก็จะเพ่งพินิจไปที่ตัวธรรมะเท่านั้น ไม่ได้ทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อต้องการที่จะได้เงิน ที่จะได้การสรรเสริญยกย่อง ต้องการแต่ว่าทำอย่างไรจึงจะให้ปฏิบัติธรรมให้ได้บรรลุธรรม เข้าถึงธรรม** นี่เป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นการที่ว่า ให้มีธรรมะเป็นที่พึ่งก็คืออย่างนี้ ถ้ามีธรรมะเป็นที่พึ่งแล้วทำหน้าที่อย่างนี้ ทำสำเร็จไปแล้วเราก็ชื่นใจว่าเราได้ทำไปแล้ว แต่ถ้าหากว่าไปมุ่งเอาสิ่งอื่น ทำไปแล้วก็ยังกระวนกระวายอยู่อีกว่า สิ่งนั้นยังไม่ได้ สิ่งนี้ยังไม่ได้ แทนที่จะดูว่าการงานนั้นได้แล้วหรือยัง ไม่มองเสียแล้ว ไม่ได้สิ่งโน้น ไม่ได้สิ่งนี้ ไม่ได้ลาภ ไม่ได้ยศ ไม่ได้การสรรเสริญ อย่างนั้นเรียกว่าไม่ใช่มีธรรมเป็นที่พึ่ง มียศเป็นที่พึ่ง มีเงินมีทองเป็นที่พึ่ง มีการสรรเสริญเป็นที่พึ่ง ถ้าหากว่าใครสรรเสริญแล้วชื่นอกชื่นใจนักหนา ตามธรรมดาปุถุชนนั้นต้องมี แต่ก็**ต้องรู้ตัวเองเหมือนกันว่าที่จริงนั้นเราทำสิ่งต่าง ๆ เพื่ออะไร เราทำตามธรรมะ เราทำตามหน้าที่ ไม่ใช่ทำเพื่อต้องการที่จะให้คนอื่นเขามายกยอเรา** ไม่ใช่ทำเพื่อต้องการที่จะได้ยศ ได้ศักดิ์ ไม่ใช่ทำเพื่อต้องการที่จะได้เงิน **ถ้าเรายังต้องการได้เงินต้องการได้ยศ ต้องการได้ชื่อเสียงอย่างนั้นเรียกว่าทำเวียนว่ายตายเกิด ทำเพื่อเวียนว่ายตายเกิด ไม่ใช่ทำเพื่อพ้นทุกข์ไม่ใช่ทำเพื่อดับทุกข์ ไม่ใช่ทำเพื่อคลายทุกข์** อุชุปฏิปันโน ญายะ ปฏิปันโน สามีจิปฏิปันโน ก็ไม่มี องค์คุณของพระอริยสงฆ์ก็ไม่มี

เพราะฉะนั้นเวลาทำ แม้ยังเป็นปุถุชนอยู่ **ได้เงินก็ดี ได้ยศก็ดี ได้ชื่อเสียงก็ดี** แต่ว่า**ต้องเข้าใจว่าไม่ใช่ดีขั้นสูงสุด ดีกันแต่เพียงว่าเขาสมมติกัน** เขามีอยู่เราก็มีกับเขาเหมือนกัน แต่ว่าสูงสุดนั้นก็คือไม่ต้องให้มีสิ่งเหล่านี้ บางคนคิดไปไม่ถึงเลย อายุมากมายแล้ว จะตายก็ว่าได้ยังคิดไม่ถึง คิดอยู่แต่เพียงว่าทุกคนต้องการเหมือนกันหมด ใครทำไม่ต้องการเงินมั่ง ใครทำไม่ต้องการยศมั่ง ใครทำไม่ต้องการชื่อเสียงมั่ง ไม่มี ที่ทำนั่นต้องการทั้งนั้น นั่นเป็นการเข้าใจผิดของคนอย่างนั้นเข้าใจผิดไปเอง เพราะตนเองนั่นมืดบอด ตนเองนั่นหลงใหล ตนเองนั่นมองไม่เห็นเลยว่าอะไรเป็นอะไร จึงนึกว่าคนอื่นก็เหมือนกันอย่างนั้นแหละ ถ้าเป็นอย่างนั้นหมด พระพุทธเจ้าก็ไม่มี พระพุทธเจ้าจะมีได้อย่างไร เพราะพระพุทธเจ้าก็เป็นคนธรรมดานี่แหละ แต่พระองค์ทำอะไรไม่ใช่ต้องการที่จะได้เงิน ไม่ต้องการที่จะได้ยศ ไม่ต้องการที่จะได้ชื่อเสียง จึงทรงเป็นพระพุทธเจ้า มีพระพุทธเจ้าแล้วพระอรหันต์พระสาวกก็เช่นเดียวกันนั่นแหละ ท่านก็ปฏิบัติอย่างนั้น ไม่ใช่สอนคนเพื่ออย่างนั้น ไม่ใช่สอนคนเพื่อทำโน้นทำนี้เพื่อต้องการที่จะได้ยศ ต้องการที่จะได้ชื่อเสียง ท่านไม่ต้องการ ก็มีพระอรหันต์พระสาวกผู้บรรลุตามพระพุทธเจ้า **ถ้าหากว่านึกอย่างที่บางคนบางท่านว่า ก็เหมือนกันนั่นแหละ มีใครบ้างที่ไม่ต้องการ ถ้าหากว่าเป็นอย่างนั้นแล้ว พระพุทธเจ้าก็ไม่มีพระสงฆ์พระสาวกก็ไม่มี หรือว่ายกตีค่าพระพุทธเจ้าลงมาต่ำ ลดค่าของพระอรหันต์ลงมาต่ำ พระอริยสงฆ์สาวกเราก็ลดลงมาเหมือนกับเรา เป็นที่น่าสังเวชสลดจิต น่าอนาถใจอย่างยิ่ง ถ้าใครได้ยินมีผู้พูดอย่างนั้นแล้ว และก็ว่าใคร ๆ เหมือนกันหมดแหละก็ต้องการด้วยเหมือนกันทั้งนั้น อยากได้ยศ อยากได้เงิน อยากได้ทอง อยากได้ชื่อเสียง ฟังแล้วก็ให้เข้าใจไว้ด้วยว่าอย่างนี้นะมันมืดบอดไม่รู้อะไรเลย** แล้วยังมาเที่ยวพูดอีก พูดว่าอย่างนั้นอย่างนี้ พูดไปตามความรู้สึกของตัวเอง คนอย่างนั้นอย่าเข้าไปใกล้ แต่ว่าน่าสงสารเหมือนกันโดยมาก คนก็ไปชอบพวกอย่างนั้นแหละ เพราะว่าเป็นปุถุชนอยู่ก็ยังอยากได้ยศอยู่ ยังอยากได้เงิน ได้ทองอยู่

ยังอยากได้ชื่อเสียงอยู่ เขาพูดอย่างนั้นเราก็นึกว่าเราจะได้พลอยได้กับเขาบ้าง ที่จริงนั้นนะอย่าไปพลอยได้กับเขาเลย ถอยออกมาเสียให้ห่างแล้วดูให้ถูก ดูแล้วก็สอนตัวเองว่าเอาหละ **ได้สิ่งนั้นก็ดี ไม่ใช่ว่าไม่ดี แต่ว่าไม่ใช่เป็นสิ่งที่เราปรารถนาสูงสุด สิ่งที่เราปรารถนาสูงสุดคืออะไร คือการไม่มีสิ่งเหล่านี้ เราจะได้ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไปอีก หมดกันทีสิ้นกันที การอยากได้ใคร่ถึงอย่างนั้นเป็นไปเพื่อการเกิดวนเวียนไม่มีที่สิ้นสุด เราอย่าไปยกย่องบูชาคนประเภทอย่างนั้นเข้า** ก็เป็นเหตุให้เราลุ่มหลงพลอยวนเวียนไปตามกระแสแห่งความทุกข์

นี่แหละท่านทั้งหลาย พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า **จงอยู่อย่างมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด ก็คือไม่ไปสนใจเรื่องเหล่านั้น จนกระทั่งว่าไม่ลืมหูลืมตา** แม้จะยังเป็นปุถุชนอยู่ก็ต้องลืมตาดูบ้าง แล้วก็พยายามที่จะสอนตนเอง หัดตนเอง ฝึกตนเองให้อยู่ในที่ของตัวเอง อย่าไปหวั่นไหว อย่าไปเกรงกลัวว่าถ้าเราเป็นอย่างนี้แล้ว ก็จะไม่ได้รับการสรรเสริญ ถ้าเราเป็นอย่างนี้แล้วเราก็จะไม่ได้ยศ ถ้าเราเป็นอย่างนี้แล้วเราก็จะไม่ได้ลาภ อย่าไปนึก ไม่ตาย ถึงอย่างไรก็ต้องได้ ต้องมีกินมีใช้ก็ถูกแล้วพอแล้ว มีกินมีใช้ก็พอแล้ว ไม่ต้องถึงกับต้องเอามาท่วมตัวท่วมหัว เสร็จแล้วตายไปก็เป็นที่ชื่นชมยินดีของคนภายหลัง ก็มีถมเถให้เห็นเป็นที่ประจักษ์กันอยู่ทั่วไป **ยศก็เหมือนกันชื่อเสียงก็เหมือนกัน อยากจะให้ได้ยศอยากจะให้ได้ชื่อเสียง พอหมดลมหายใจแล้วก็เป็นอย่างเดียวกัน** เพราะฉะนั้นอย่าไปหวั่นไหวว่าจะไม่ได้ยศว่าจะไม่ได้ชื่อเสียง **เราควรจะนึกว่าเรากลัวจะไม่ได้อย่างที่เราต้องการยิ่ง คือการไม่ต้องมีความทุกข์ การไม่ต้องวนเวียนอยู่อย่างนี้ ในสังสารวัฏอยู่อย่างนี้** นั่นเราต้องกลัวอย่างนั้น กลัวจะไม่ได้ กลัวจะไปหมกมุ่นอยู่กับสิ่งเหล่านั้น จนกระทั่งว่าไม่ลืมหูลืมตานั่นแหละเราควรจะกลัวอย่างนั้นให้มาก **และเมื่อนึกได้อย่างนั้นแล้วปฏิบัติไปตามธรรมก็ชื่อว่ามีธรรมเป็นที่พึ่ง จะไม่เป็นคนอนาถามีธรรมเป็นที่พึ่งอาศัย** ถ้าพูดอย่างง่าย ๆ ก็ว่ามีหลัก เราจะทำอะไรเรามีหลัก ไม่หวั่นไหวไปตามเขาตามที่เขาว่าตามที่เขาเป็นกัน คนอื่นก็ต้องการอย่างนั้น ๆ ทำไปเราก็ได้ก็เอาแหละ แต่ว่าไม่จำเป็นจะต้องไปตั้งความปรารถนา ไม่ต้องไปหมกมุ่นคิดแต่เรื่องนั้น **ควรจะคิดว่าเราได้ทำการงาน ทำหน้าที่ของเราดีแล้วทำการงานหน้าที่ของเราดีแล้วก็คือการทำตามธรรมะนั่นเอง และนั่นแหละก็คือการมีตนเป็นที่พึ่ง** เพราะฉะนั้นขอให้ท่านสาธุชนทั้งหลายที่ได้รับฟังแล้ว ได้พิจารณาแล้วบอกกันไปบ้าง **อย่าหมกมุ่นจนกระทั่งลืมความเป็นจริง แม้ยังเป็นปุถุชนอยู่แต่ก็ต้องรู้สึกไว้บ้าง แล้วเราก็สบายใจ** ทำอะไรเสร็จแล้วเราก็สบายใจยิ้มได้ ไม่ต้องคอยว่า เอ๊ะยังไม่ได้เงิน ไม่ต้องคอยว่ายังไม่ได้ยศ ไม่ต้องคอยว่ายังไม่มีใครสรรเสริญ ไม่ต้องคอยเราก็ยิ้มได้ว่าเราทำแล้ว เราสบายแล้ว **เราทำหน้าที่ของเราแล้วนั่นแหละมีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่ใช่มีสิ่งอื่น มีคนอื่น อะไรอื่นมาเป็นที่พึ่ง ซึ่งไม่มีสาระไม่มีแก่นสาร** นี่พูดเรื่องมีธรรมเป็นที่พึ่งมีตนเป็นที่พึ่ง ก็คือมีธรรมเป็นที่พึ่งตามที่ได้ตั้งหัวข้อไว้ เวลาสำหรับการบรรยายในวันนี้ก็ได้สิ้นสุดลง ขอความสุขสวัสดีจงมีแก่ท่านสาธุชนทุกท่าน

■■■■

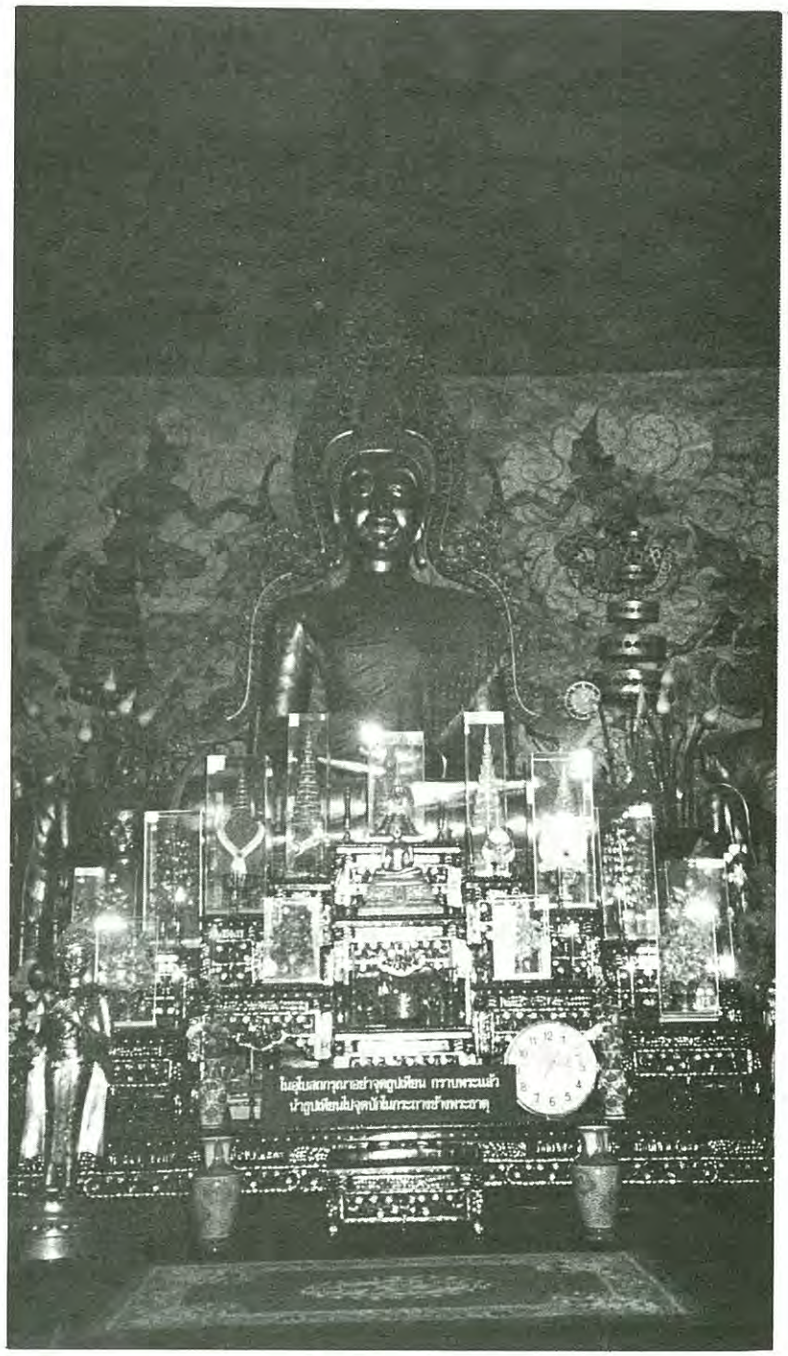

ธรรมอันเป็นรากเหง้า และเป็นตัววิปัสสนา

โดย
พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖

ธรรมอันเป็นรากเหง้า (ให้เกิด-ให้เจริญขึ้น-ให้ตั้งอยู่) **ของวิปัสสนา**

๑) **สีลวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งศีล**

๒) **จิตตวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งจิต** คือจิตที่ปราศจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา

ธรรมอันเป็นตัววิปัสสนา ตามนัยในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

๓) **ทิฏฐิวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์แห่งความเห็นแจ้งในไตรลักษณ์ คือ สภาวะของนาม-รูปตามที่เป็นจริง ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

๔) **กังขาวิตรณวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งปัญญา เป็นเครื่องข้ามพ้นความสงสัยในเหตุและปัจจัยที่ให้เกิดนาม-รูป**

๕) **มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งญาณทัสสนะ ความบริสุทธิ์แห่งญาณเครื่องรู้เห็น ว่าเป็นทางหรือมิใช่ทาง** กล่าวคือ เมื่อเห็นไตรลักษณ์ เห็นความเกิดดับแห่งนาม-รูป (อุทยัพพยานุปัสสนา หรือตรุณานุปัสสนา) จนเห็นแต่ความดับ (ภังคญาณ) เกิดวิปัสสนูปกิเลสและละวิปัสสนูปกิเลสนั้นได้*

๖) **ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งญาณเป็นเครื่องเห็นทางปฏิบัติที่จะให้อริยมรรคเกิด** (รวมวิปัสสนาญาณที่เจริญขึ้นเป็นลำดับ ถึงมุญจิตุกัมยตาญาณ ปฏิสังขาญาณ สังขารุเปกขาญาณ และสัจจานุโลมิกญาณ)

๗) **ญาณทัสสนวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งญาณทัสสนะ** กล่าวคือ ในลำดับแห่งอนุโลมญาณ โคตรภูจิตยึดหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ มรรคจิตเกิดขึ้นในลำดับของโคตรภูจิตเมื่อมรรคจิตเกิดและยึดหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ แทงตลอดในพระอริยสัจ ๔ ด้วยญาณ ๓ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ แล้ว ย่อมทำลายอวิชชา กิเลสตัณหา อุปาทาน และกำจัดสังโยชน์อย่างน้อย ๓ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาสได้โดยเด็ดขาด เป็นสมุจเฉทปหาน แล้วผลจิตอันหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ก็เกิดขึ้นในลำดับมรรคจิต เข้าผลสมาบัติไป

ธรรมอันเป็นตัววิปัสสนา ตั้งแต่ทิฏฐิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ ถึงมัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ (รวมวิปัสสนาญาณที่เจริญขึ้นโดยลำดับ ตั้งแต่อุทยัพพยญาณ ภังคญาณ ภยตูปัฏฐานญาณ อาทีนวญาณ ถึงนิพพิทาญาณ) จัดเป็น **ขั้นอนุวิปัสสนา ที่ให้เจริญปัญญาจากการที่ได้เห็นแจ้งรู้แจ้งในสภาวะของสังขารธรรมทั้งปวงว่าประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งอย่างไร** มีสภาวะที่เสมอกันคือ **มีสามัญญลักษณะที่เป็นอนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา**อย่างไร เป็น "**วิปัสสนาปัญญา**" ที่จะเป็นบาทฐานให้เจริญขึ้นถึงโลกุตตรปัญญาต่อไป

ตั้งแต่**ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ** ถึง**ญาณทัสสนวิสุทธิ** (รวมวิปัสสนาญาณที่เจริญขึ้นโดยลำดับตั้งแต่มุญจิตุกัมยตาญาณ ปฏิสังขาญาณ สังขารุเปกขาญาณ สัจจานุโลมิกญาณ ถึงมรรคญาณ ผลญาณ จัดเป็นขั้น**โลกุตตรวิปัสสนา** อันให้เจริญ **"โลกุตตรปัญญา"** จากการที่ได้เห็นแจ้งรู้แจ้งใน

๑) **สัจจลักษณะ** คือ**ลักษณะของอริยสัจ ๔** ได้แก่ สัจจลักษณะ ๒ คือ สังขตลักษณะและอสังขตลักษณะ (สัจจะที่มีสังขตลักษณะคือทุกขสัจ สมุทัยสัจ และมรรคสัจ สัจจะที่มีอสังขตลักษณะ คือ นิโรธสัจ แต่ละสัจจะมีลักษณะ ๓ จึงรวมมีลักษณะ ๑๒)[๒] **ด้วยญาณ ๓ กลุ่ม** คือ **สัจจญาณ กิจจญาณ** และ**กตญาณ** ในแต่ละสัจจะ (รวมมีรอบ ๑๒)

---

* *การเจริญภาวนาตามแนววิชชาธรรมกายเป็นการเจริญภาวนาที่เป็นทั้งสมถะวิปัสสนากัมมัฏฐานคู่กัน ผ่านกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ทั้ง ณ ภายนอกและ ณ ภายใน จากสุดหยาบถึงสุดละเอียด ถึงธรรมกายแล้ว พิจารณาสภาวะของสังขารธรรมและอริยสัจ ๔ ดับหยาบไปหาละเอียด ตรงต่อพระนิพพานเป็นอารมณ์ จึงไม่เกิดวิปัสสนูปกิเลส ดังที่ผู้เจริญวิปัสสนาภาวนาในขณะที่สมถภาวนายังอ่อนอยู่ จึงเกิดวิปัสสนูปกิเลสได้ง่าย.*

[๒] *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๓๑, ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค, ข้อ ๕๕๐, หน้า ๓๓๒.*

และ

๒) **เห็นแจ้งรู้แจ้งในวิสังขารธรรม** คือ**พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ ทั้งโดยสภาวะ ผู้ทรงสภาวะ และอายตนะนิพพาน** ซึ่งเป็น**อสังขตธรรม** ว่ามีสังขตลักษณะ คือไม่ปรากฏความเกิด ๑ ไม่ปรากฏความเสื่อมสลาย (แตกดับ) ๑ และเมื่อตั้งอยู่ไม่ปรากฏความแปรปรวน ๑ และ**มีภาวะที่เที่ยง (นิจฺจํ) เป็นบรมสุข (ปรมํ สุขํ) ยั่งยืน (ธุวํ) และมีอัตตลักษณะ คือลักษณะที่เป็นอัตตาอย่างไร ในลำดับปัจจเวกขณญาณ ๕** คือพิจารณามรรค ๑ พิจารณาผล ๑ พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว ๑ พิจารณากิเลสที่ยังเหลือ ๑ (เฉพาะกรณีพระเสขบุคคล) และพิจารณาพระนิพพาน ๑

ลักษณะของวิปัสสนา ได้แก่

๑) **ลักษณะอนุวิปัสสนา** คือ **ไตรลักษณ์** หรือสามัญญลักษณะของสังขารธรรมทั้งปวง ๑

๒) **ลักษณะโลกุตตรวิปัสสนา** มี ๒ นัย คือ

๑. **สัจจลักษณะ อันมีลักษณะ ๒ แห่งอริยสัจ ๔** กล่าวคือ **สังขตลักษณะ ๑ อสังขตลักษณะ ๑**

๒. **อัตตลักษณะของวิสังขารธรรม** คือ **พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ ๑**

ดังจะได้อธิบายพอเป็นเครื่องประดับสติปัญญาสัมมาปฏิบัติต่อไป

ลักษณะอนุวิปัสสนา

คือ **ไตรลักษณ์** หรือสามัญลักษณะ คือความเป็นสภาวะที่เป็นเอง และมีลักษณะที่เสมอกันหมดของสังขารธรรม (สังขตธรรม) ทั้งปวง หรือของธรรมทั้งปวงที่เป็นไปในภูมิ ๓ ทั้งหมด อันเป็นอารมณ์แห่งวิปัสสนาโดยไม่มีส่วนเหลือ ดังที่พระอรรถกถาจารย์ได้แสดงไว้ว่า

"วิปสฺสนาย อารมฺมณภูตา เตภูมกธมฺมา หิ อิธ สพฺพนฺติ อนวเสสโต คหิตา"[๓]

[๓] *พระธรรมปาลเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย อิติวุตตกะ, โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ. ๒๕๓๓, หน้า ๕๙*

แปลความว่า

"ก็บทว่า สพฺพํ ในที่นี้ท่านถือเอาธรรมเป็นไปในภูมิ ๓ อันเป็นอารมณ์แห่งวิปัสสนาโดยไม่มีส่วนเหลือ."

ซึ่งจะปรากฏเป็นวิปัสสนาปัญญาแก่พระโยคาวรในขั้นอนุวิปัสสนา ขณะเมื่อพิจารณาสภาวะของสังขารธรรมมีเบญจขันธ์เป็นต้น มีดังต่อไปนี้

๑.๑ **อนิจฺจตา ความเป็นของไม่เที่ยง** เพราะ

(ก) **เป็นธรรมที่มีความแปรปรวน (วิปริณามธมฺมํ)**[๔]

(ข) **เมื่อตั้งอยู่มีความแปรปรวนปรากฏ (ฐิตสฺส อญฺญถตฺตํ ปญฺญายติ)**[๕]

๑.๒ **ทุกฺขตา ความเป็นทุกข์** เพราะ

(ก) **มีความเกิดปรากฏ (อุปฺปาโท ปญฺญายติ)**[๖]

(ข) **ไม่เป็นไปในอำนาจ (อวสวตฺตนตฺเถน)** ว่า (สังขาร/สังขต) ธรรมทั้งปวง**จงอย่าแก่ (มา ชีรนฺตุ) จงอย่าตาย (มา มียนฺตุ)**[๗] **ต้องแปรปรวนไปเป็นธรรมดา (วิปริณามธมฺมโต)** และ**ต้องเสื่อมสลายไปในที่สุด** จึงเป็นธรรมที่ต้องตาย (มตธรรม)

(ค) **เป็นธรรมที่ต้องเป็นไปเพื่ออาพาธ (อาพาธาย สํวตฺตติ)**[๘]

๑.๓ **อนตฺตตา ความเป็นของมิใช่ตน** (คือเป็นเพียงอัตตาเทียม ที่ชาวโลกสมมุติว่าเป็นตัวตนบุคคล เรา เขา ของเราของเขา) เพราะสังขารทั้งหลายเป็นธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สงฺขตา) จึง

(ก) **เป็นธรรมที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย (ยถาปจฺจยํ ปวตฺตมานา สงฺขารา)**[๙] **จึงไม่เที่ยง (อนิจฺจํ) สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ (ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ) สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา (ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา)**

(ข) **เป็นธรรมที่มีความเสื่อมสลายปรากฏ (วโย ปญฺญายติ)**[๑๐]

(ค) **เป็นธรรมที่ไม่มีแก่นสาร (อสารโต)**[๑๑]

[๔] *พระธรรมปาลเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย อุทาน, โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ. ๒๕๓๓, หน้า ๒๒๗-๒๒๘*

[๕] *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๒๐, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, ข้อ ๔๘๖, หน้า ๑๗๙.*

[๖] *เรื่องเดียวกัน. หน้าเดียวกัน.*

[๗] *พระพุทธโฆษาจารย์, อรรถกถาขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ภาค ๗: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๓๒, หน้า ๖๒*

[๘] *พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๔, วินัยปิฎก มหาวรรค, ข้อ ๒๐, หน้า ๒๔-๒๖.*

[๙] *พระธรรมปาลเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย เถรคาถา ภาค ๒ : โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ. ๒๕๓๓.หน้า ๒๙๘*

[๑๐] *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๒๐, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, ข้อ ๔๘๖.หน้า ๑๗๙.*

[๑๑] *พระธรรมปาลเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย เถรคาถา ภาค ๒: โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ.๒๕๓๓, หน้า ๒๘๓*

(ง) **เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปในอำนาจ (อวสวตฺตนโต)**[๑๒]

(จ) **เป็นธรรมที่ว่างเปล่า (สุญฺญโต)**[๑๓] และ

(ฉ) **ปฏิเสธ คือมีลักษณะที่เป็นตรงกันข้ามกับอัตตา (อตฺตปฏิกฺเขปโต)**[๑๔]

(ช) **เป็นธรรมที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ (อสฺสามิกา)**[๑๕], **ไม่มีอิสระ (อนิสฺสรา)**[๑๖] ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า

"**สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา**ติ
ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข
เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา
สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ
ยทา ปญฺญาย ปสฺสต
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข
เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา
สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ
ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข
เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา"[๑๗]

แปลความว่า

"เมื่อใดบุคคลเห็นอยู่ด้วยปัญญาว่า **สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง**
เมื่อนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์
ข้อนี้เป็นทางแห่งความหมดจด
เมื่อใดบุคคลเห็นอยู่ด้วยปัญญาว่า **สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์**
เมื่อนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์
ข้อนี้เป็นทางแห่งความหมดจด
เมื่อใดบุคคลเห็นอยู่ด้วยปัญญาว่า **ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา**
เมื่อนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์
ข้อนี้เป็นทางแห่งความหมดจด"

พระพุทธดำรัสว่า "**ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา**" นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า**ทรงหมายเอาสังขารที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขตธรรม)** ได้แก่ **เบญจขันธ์** (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) **อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘** หรือ**ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓** และแม้พระอรรถกถาจารย์จะได้แสดง**สงเคราะห์ธรรมที่เป็นไปในภูมิที่ ๔ เข้าด้วย "สพฺเพ ธมฺมา" ท่านก็เพียงหมายถึงบรรดาธรรมที่เกี่ยวเนื่องในกายของตนเท่านั้น หาได้รวมไปถึงวิสังขารที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (อสังขตธรรม) คือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ด้วยไม่** ดังปรากฏในอรรถกถาต่อไปนี้ว่า

[๑๒] *เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน*
[๑๓] *เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน*
[๑๔] *เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน*
[๑๕] *พระพุทธโฆษาจารย์, อรรถกถาขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ภาค ๗: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๓๒, หน้า ๖๒.*
[๑๖] *เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน*
[๑๗] *พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๒๕, ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท, ข้อ ๓๐, หน้า ๕๑-๕๒.*

"ตตฺถ สพฺพธมฺมมูลปริยายนฺติ สพฺเพสํ ธมฺมานํ มูลปริยายํ. สพฺเพสนฺติ อนวเสสานํ, อนวเสสวาจโก หิ อยํ **สพฺพสทฺโท**. โส เยน เยน สมฺพนฺธํ คจฺฉติ, ตสฺสํ ตสฺส อนวเสสตํ ทีเปติ. ยถา "สพฺพํ รูปํ อนิจฺจํ สพฺพา เวทนา อนิจฺจา **สพฺพสกฺกายปริยาปนฺเนสุ** ธมฺเมสูติ."[๑๘]

แปลความว่า

"บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **สพฺพธมฺมมูลปริยายํ** แปลว่า พระสูตรว่าด้วยเหตุที่เป็นมูลฐานแห่งธรรมทั้งปวง. บทว่า **สพฺเพสํ** แปลว่า ไม่มีส่วนเหลือ. จริงอยู่ ศัพท์ว่า **สัพพะ** นี้ บ่งถึงความไม่มีส่วนเหลือ. ศัพท์ว่า **สัพพะ** นั้น ย่อมแสดงถึงสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันไม่ให้เหลือ เหมือนอย่างในประโยคเป็นต้นว่า **รูปทั้งปวงไม่เที่ยง เวทนาทั้งปวงไม่เที่ยงในบรรดาธรรมที่เกี่ยวเนื่องในกายของตนทั้งหมด** ดังนี้."

พึงเข้าใจ "**สพฺพ**" ศัพท์ในพระพุทธดำรัสว่า "**สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา**" นี้ **เมื่อใช้ในความหมายว่า ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๔ พึงเข้าใจว่า เป็นการแสดงความหมาย "สพฺเพ ธมฺมา (ธรรมทั้งปวง)" โดยมีส่วนเหลือ (สาวเสสโต) เพราะยังมีเนื้อความที่จะต้องแนะนำ (เนยฺยตฺถตฺตา) ความหมายให้ชัดเจนลงไปอีก แต่เมื่อใช้ในความหมายว่า "ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้น" พึงเข้าใจว่าเป็นการแสดงความหมาย "สพฺเพ ธมฺมา (ธรรมทั้งปวง)" โดยไม่มีส่วนเหลือ (อนวเสสโต)** ดังมีอรรถาธิบายแสดงไว้ในอรรถกถามูลปริยายสูตรว่า

"**เนยฺยตฺถตฺตา จสฺส สุตฺตสฺส น จตุภูมิกาปิ สภาวธมฺมา สพฺพธมฺมาติ เวทิตพฺพา. สกฺกายปริยาปนฺนา ปน เตภูมิกธมฺมาว อนวเสสโต เวทิตพฺพา.**"[๑๙]

แปลความว่า

"**อนึ่ง สภาวธรรมทั้งหลายแม้ที่เป็นไปในภูมิ ๔ ไม่พึงเข้าใจว่า ชื่อว่า ธรรมทั้งปวง**(โดยสิ้นเชิง) **เพราะเหตุที่สูตรนั้นมีเนื้อความที่จะต้องแนะนำ แต่สภาวธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้นที่นับเนื่องในสักกายทิฏฐิ พึงเข้าใจว่าธรรมทั้งปวงโดยไม่มีส่วนเหลือ.**"

ดังมีพระพุทธดำรัสว่า

"วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ สพฺพํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย สพฺพญฺจ โข ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ

[๑๘] *พระพุทธโฆษาจารย์, อรรถกถามัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ ภาค ๑ : โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ. ๒๕๓๒, หน้า๑๘.*
[๑๙] *พระพุทธโฆษาจารย์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙.*

วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกขยายาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ.

โย สพฺพํ สพฺพโต ญตฺวา
สพฺพตฺเถสุ น รชฺชติ
สเว สพฺพํ ปริญฺญา โส
สพฺพํ ทุกฺขํ อุปจฺจคาติ ฯ

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ."[๒๐]

แปลความว่า

"จริงอยู่ พระสูตรนี้ พระ ภิกษุรู้ยิ่งซึ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่งทั้งปวง ผู้มีพระภาคตรัสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่รู้ยิ่งซึ่งธรรมทั้งปวงที่ควรรู้ยิ่ง ไม่กำหนดรู้ธรรมทั้งปวงที่ควรกำหนดรู้นั้น ไม่ยังจิตให้คลายกำหนัดในธรรมที่ควรรู้ยิ่งและในธรรมที่ควรกำหนดรู้นั้น ยังละกิเลสวัฏไม่ได้ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ส่วนภิกษุรู้ยิ่งซึ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่งทั้งปวง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ทั้งปวง ยังจิตให้คลายกำหนัดในธรรมที่ควรรู้ยิ่งและธรรมที่ควรกำหนดรู้นั้น ละกิเลสวัฏได้ เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์.

และพระผู้มีพระภาคได้ตรัสคาถาประพันธ์นี้ไว้ว่า

ผู้ใด รู้ธรรมเป็นไปในภูมิ ๓ ทั้งปวง โดยส่วนทั้งปวง ย่อมไม่กำหนัดในสักกายธรรมทั้งปวง ผู้นั้นกำหนดรู้ธรรมเป็นไปในภูมิ ๓ ทั้งปวง ล่วงทุกข์ทั้งปวงได้โดยแท้."

ดังนี้ตัวอย่างการใช้ **"สพฺพ"** ศัพท์ในความหมายว่า **ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๔** ซึ่งเป็นการแสดงความหมายของคำว่า **"สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา" โดยมีส่วนเหลือ เพราะยังมีเนื้อความที่จะต้องแนะนำหรืออธิบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้นอีก** ดังนี้

[๒๐] *พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๒๕, ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ, ข้อ ๑๘๕, หน้า ๒๓๒*

ตัวอย่างที่ ๑

"**สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ** สพฺเพปิ จตุภูมิกา ธมฺมา อนตฺตา. **อิธ ปน เตภูมิกธมฺมา ว คเหตพฺพา.** เต หิ อสารโต อวสวตฺตนโต สุญฺญโต อตฺตปฏิกฺเขปโต จ อนตฺตาติ วิปสฺสิตพฺพา."[๒๑]

แปลความว่า

"คำว่า **สพฺเพ ธมฺมา** ในพระคาถานั้น **พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์เอาขันธ์ ๕ เท่านั้น.** คำว่า อนัตตา ความว่า **ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๔ แม้ทั้งหมดเป็นอนัตตา แต่ในที่นี้ควรถือเอาเฉพาะธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้น.**

จริงอยู่ธรรมเหล่านั้น พึงพิจารณาเห็นว่าเป็นอนัตตา เพราะไม่มีแก่นสาร เพราะไม่เป็นไปในอำนาจ เพราะว่างเปล่า และ**เพราะปฏิเสธอัตตา."**

"ตตฺถ **สพฺเพ ธมฺมาติ ปญฺจกฺขนฺธาเอว อธิปฺเปตา. อนตฺตาติ** 'มา ชีรนฺตุ มา มียนฺตูติ วเส วตฺเตตุํ น สกฺกาติ อวสวตฺตนตฺเถน อนตฺตา สุญฺญา อสฺสามิกา อนิสฺสราติ อตฺโถ.'"[๒๒]

แปลความว่า

"คำว่า **สพฺเพ ธมฺมา** ในพระคาถานั้น **พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์เอาขันธ์ ๕ เท่านั้น.** คำว่า อนัตตา ความว่า **ชื่อว่าอนัตตา** คือ **ว่างเปล่า ไม่มีเจ้าของ** คือไม่มีอิสระ **เพราะอรรถว่าไม่เป็นไปในอำนาจว่า 'ใคร ๆ ไม่อาจให้เป็นไปในอำนาจว่า ธรรมทั้งปวง จงอย่าแก่ จงอย่าตาย.'"**

ตัวอย่างที่ ๒

"ยสฺมา ปน โลกุตฺตรธมฺมา เหตุสมุจฺเฉเทน สมุจฺฉินฺทิตพฺพา น โหนฺติ, ตสฺมา สพฺพธมฺมสทฺเทน สงฺคหิตาปิ โลกุตฺตรธมฺมา สมุจฺเฉทวเสน สมฺภวโต อธิ น คเหตพฺพา, เหตุสมุจฺเฉเทน สมุจฺฉินฺทิตพฺพา เอว เตภูมกธมฺมา คเหตพฺพา."[๒๓]

แปลความว่า

"ก็เพราะโลกุตตรธรรมมิใช่ธรรมที่ต้องตัดขาด ด้วยการตัดขาดเหตุ, ฉะนั้นโลกุตตรธรรม (ธรรมที่เป็นไปในภูมิที่ ๔) **แม้ท่านสงเคราะห์เข้าด้วยศัพท์ว่า สพฺพธมฺม ก็ไม่พึงถือเอาในที่นี้ เพราะเป็นธรรมที่เกิดพร้อมด้วยอำนาจแห่งการตัดขาด**(สมุจเฉท), **พึงถือเอาเตภูมิกธรรม** (ธรรมที่เป็นไปในภูมิที่ ๓) **ที่ต้องตัดขาดด้วยการตัดขาดเหตุเท่านั้น ฯ"**

ตัวอย่างที่ ๓

อรรถกถาแสดงว่า "นิพพาน" ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นไปในภูมิที่ ๔ ก็รวมอยู่ในคำว่า

[๒๑] *พระธรรมปาลเถระ อรรถกถาขุททกนิกาย เถรคาถา ภาค ๒: โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ.๒๕๓๓, หน้า ๒๘๓.*

[๒๒] *พระพุทธโฆษาจารย์, อรรถกถาขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ภาค ๗: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๒ หน้า ๖๒*

[๒๓] *พระมหานามเถระ อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ภาค ๑: โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ.๒๕๓๔, หน้า ๓๓๘.*

"สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" ก็มีเนื้อความที่จะต้องอธิบายแนะนำให้ชัดเจนยิ่งขึ้นอีกว่า "เพราะอรรถว่าไม่เป็นไปในอำนาจ" เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ ๓.๑

"**สพฺเพ ธมฺมา**ติ นิพฺพานมฺปิ อนฺโตกริตฺวา วุตฺตา. **อนตฺตา** อวสวตฺตนฏฺเฐน."[๒๔]

"บทว่า **สพฺเพ ธมฺมา** ท่านกล่าวทำแม้นิพพานไว้ภายใน. ชื่อว่า**เป็นอนัตตา**เพราะอรรถว่าไม่เป็นไปในอำนาจ."

ตัวอย่างที่ ๓.๒

"**สพฺเพ ธมฺมา**ติ นิพฺพานมฺปิ อนฺโต กตฺวา วุตฺตา. **อนตฺตา**ติ อวสวตฺตนฏฺเฐน."[๒๕]

"บทว่า **สพฺเพ ธมฺมา ท่านกล่าวทำแม้นิพพานไว้ภายใน. ชื่อว่าเป็นอนัตตาเพราะอรรถว่าไม่เป็นไปในอำนาจ.**"

อนึ่ง **อาจจะมีอรรถกถาบางแห่ง (แต่ก็เป็นส่วนน้อย) ที่แสดงเนื้อความสั้นๆ ว่านิพพานนับรวมอยู่ใน "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" ด้วย โดยมิได้อธิบายหรือแนะนำเพิ่มเติม ก็ย่อมเป็นที่เข้าใจได้ว่าที่ว่า พระนิพพาน หรือธรรมที่เป็นไปในภูมิที่ ๔ ซึ่งรวมอยู่ในความหมายของ "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" ด้วยนั้นเพราะเหตุไร? หมายเอาธรรมส่วนไหน?** ผู้ศึกษาสัมมาปฏิบัติสมถวิปัสสนาที่ได้ผลดีพอสมควรย่อมเข้าใจได้เลยว่า **เพราะอรรถว่าไม่เป็นไปในอำนาจ**" นั่นเอง ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ ๓.๓

"**สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ** นิพฺพานนํ อนฺโตกริตฺวา วุตฺตํ."[๒๖]

"บทว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** ท่านกล่าวทำนิพพานไว้ภายใน."

"**สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา**ติ สพฺเพ จตุภูมกธมฺมา อนตฺตา."[๒๗]

"คำว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** ความว่า ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๔ ทั้งหมดเป็นอนัตตา."

และจะเห็นชัดเจนตามที่ปรากฏในคัมภีร์บริวารพระไตรปิฎกเล่มที่ ๘ วินัยปิฎก **ซึ่งแสดงว่า บัญญัติคือพระนิพพาน (พระนิพพานที่ยังเป็นบัญญัติ) เท่านั้น ที่เป็นอนัตตา** ดังปรากฏเนื้อความต่อไปนี้

"อนิจฺจา สพฺพสงฺขารา
ทุกฺขานตฺตา จ สงฺขตา
นิพฺพานญฺเจว ปณฺณตฺติ
อนตฺตา อิติ นิจฺฉยา."[๒๘]

[๒๔] *พระอุปเสนเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย มหานิทเทสะ โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ.๒๕๓๔, หน้า ๒๑๙.*
[๒๕] *พระมหานามเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ภาค ๑ : โรงพิมพ์วิญญาณ.ฯ พ.ศ. ๒๕๓๔, หน้า ๖๘.*
[๒๖] *พระอุปเสนเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย จูฬนิทเทสะ โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ.๒๕๓๔, หน้า ๘.*
[๒๗] *พระพุทธโฆษาจารย์, อรรถกถาสังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค ภาค ๒ : โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ.๒๕๓๓, หน้า ๓๔๖.*
[๒๘] *พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๘, วินัยปิฎก ปริวาร, ข้อ ๘๒๖, หน้า ๒๒๔.*

แปลความว่า

"สังขารทั้งปวงที่ปัจจัยปรุงแต่ง ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา และบัญญัติ คือพระนิพพาน (เท่านั้น) **ท่านวินิจฉัยว่าเป็นอนัตตา**."

นี้เป็นคำแปลตามพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๒๑ เล่มที่ ๘ พระวินัยปิฎก บริวาร ข้อที่ ๘๒๖ **ซึ่งเป็นคำแปลที่ถูกต้อง**

๑) **ตามความหมายที่แท้จริงตามสภาวะที่เป็นจริงของธรรมที่เป็น "บัญญัติ"** ซึ่งมีสภาวะที่เป็นตรงกันข้ามกับ **"ปรมัตถธรรม"**

๒) **ตามมติอรรถกถา และหลักไวยากรณ์** ซึ่งมีคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์ว่า

"อนตฺตา อิติ นิจฺฉยาติ อนตฺตา อิติ วินิจฺฉิตา."[๒๙]

แปลความว่า

"คาถาว่า อนตฺตา อิติ นิจฺฉยา มีความว่า บัญญัติคือพระนิพพาน ท่านวินิจฉัยว่าเป็นอนัตตา."

ซึ่งแสดงความหมายของคำว่า **"นิจฺฉยา"** เป็นอย่างเดียวกันกับคำว่า **"วินิจฺฉิตา"** ซึ่งเป็นกิริยากิตก์ กัมมวาจก มีรูปเป็นอิตถีลิงค์ เอกวจนะ จึงต้องแปลตามหลักไวยากรณ์โดยใช้คำว่า "ปณฺณตฺติ" (บัญญัติ) ซึ่งมีรูปเป็นอิตถีลิงค์ เอกวจนะ ตรงกับกิริยา เป็นประธานของกิริยา "นิจฺฉยา" (แปลว่า **"ท่านวินิจฉัยว่า..."**)

แต่มีบางท่านที่แปลประโยคบาลีที่ว่า "นิพพานญฺเจว ปณฺณตฺติ อนตฺตา อิติ นิจฺฉยา" นี้ว่า "พระนิพพานและบัญญัติ นั่นเอง เป็นอนัตตา มีวินิจฉัยดังนี้" หรือแปลว่า "พระนิพพานและบัญญัติ นั่นเอง ท่านวินิจฉัยว่า เป็นอนัตตา ดังนี้" **เป็นการแปลที่ไม่ถูกต้องตามสภาวะที่เป็นจริงของธรรม ๒ ฝ่าย คือบัญญัติธรรมและปรมัตถธรรม ซึ่งมีสภาพธรรมที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง และเป็นการแปลที่ขัดกับมติอรรถกถาและหลักไวยากรณ์อีกด้วย** จึงขอตั้งข้อสังเกตไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ตัวอย่างที่ ๔

"พึงทราบวินิจฉัยในอุปปาทสูตรที่ ๔ ดังต่อไปนี้

บทว่า **ธมฺมฏฺฐิตตฺตา ได้แก่ภาวะที่ทรงตัวอยู่ได้เองตามสภาพ** บทว่า **ธมฺมนิยามตา ได้แก่ความแน่นอนตามสภาพ** บทว่า **สพฺเพ สงฺขารา ได้แก่ สังขารอันเป็นไปในภูมิ ๔** บทว่า **อนิจฺจา** ความว่า **ชื่อว่า อนิจฺจา** ด้วยอรรถว่า **เป็นแล้วกลับไม่เป็น** บทว่า **ทุกขา** ความว่า **ชื่อว่าทุกข์**

[๒๙] *พระพุทธโฆษาจารย์, อรรถกถาวินัย ภาค ๓: โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ.๒๕๓๔, หน้า ๔๒๒.*

ด้วยอรรถว่าบีบคั้นเสมอ บทว่า **อนตฺตา** ความว่า **ชื่อว่า อนตฺตา เพราะอรรถว่า ไม่เป็นไปตามอำนาจ** ในพระสูตรนี้ เป็นอัน **พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสลักษณะ ๓ อย่างไว้คละกัน** ดังพรรณนามาฉะนี้."[๓๐]

ข้อนี้แสดงว่า พระพุทธดำรัสว่า "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" แม้ธรรมที่เป็นไปในภูมิที่ ๔ จะสงเคราะห์เข้าด้วยศัพท์ "ธรรมทั้งปวง" ด้วย แต่ก็ทรงหมายเฉพาะส่วนที่เป็นสังขารคือธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขตธรรม) **เท่านั้น หาได้หมายความรวมถึงวิสังขารอันเป็นธรรมชาติที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง** (อสังขตธรรม) **คือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ด้วยไม่ เพราะสังขาร** (สังขตธรรม) **เท่านั้นที่เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปในอำนาจเพราะเป็นธรรมที่เมื่อตั้งอยู่ก็แปรปรวนไป** (วิปริณามธมฺมโต) ส่วนพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์เป็นอสังขตธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่เมื่อตั้งอยู่หาได้ปรากฏความแปรปรวนไม่

ตัวอย่างที่ ๕

แม้ในพระพุทธดำรัสว่า **"ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น" ก็หมายถึงแต่เฉพาะสังขาร (สังขตธรรม)** อันได้แก่ **ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ เป็นต้นเท่านั้น** ดังมีอธิบายว่า

"ในคำว่า **สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย** นี้มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ ชื่อว่า **ธรรมทั้งปวงคือขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ ธรรมทั้งหมดนั้น ไม่ควร คือไม่ถูก ไม่ชอบ ไม่เหมาะ ที่จะยึดมั่นด้วยอำนาจตัณหาและทิฏฐิ** เพราะเหตุไรธรรมจึงไม่ควรถือมั่น เพราะธรรมเหล่านั้น ไม่ตั้งอยู่โดยอาการที่จะยึดถือไว้ จริงอยู่ ธรรมเหล่านั้นแม้ตนจะยึดถือเอาว่าสังขารทั้งหลายเป็นของเที่ยง เป็นสุข และเป็นอัตตาก็ย่อมสำเร็จผลว่า **เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาอยู่นั่นเอง** เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่าไม่ควรถือมั่นดังนี้ ฯ"[๓๑]

เพราะเหตุนั้น **ผู้ศึกษาและปฏิบัติธรรมพึงต้องกำหนดพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่ธรรมทั้งปวงเป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ให้ดี มิฉะนั้นจะกลายเป็นอุจเฉททิฏฐิ** หรือ**อนัตตสัญญาตกขอบไป** และ

จงสำเหนียกพระพุทธดำรัส

[๓๐] *พระสูตรและอรรถกถา แปล อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เล่มที่ ๓๔: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๒๖, หน้า ๕๗๕.*

[๓๑] *พระสูตรและอรรถกถาแปล อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต เล่มที่ ๓๗: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๒๕, หน้า ๑๘๙.*

ของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ได้ประทานหลักในการพิจารณาสภาวะอันเป็นเองของธรรมใดที่เป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ และ**อนตฺตา ว่า**

"ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา."[๓๒]

แปลความว่า

"สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา."

อนึ่ง **สำหรับผู้สนใจศึกษาสัมมาปฏิบัติพึงสำเหนียกอรรถาธิบายของพระอรรถกถาจารย์ว่า อนิจฺจตา ทุกฺขตา อนตฺตตา นั้นเป็นแหมือนโซ่ ๓ ห่วงคล้องติดกัน คือมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหมด เมื่อเห็นลักษณะหนึ่ง ก็เป็นอันเห็นอีก ๒ ลักษณะที่เหลือ** เพราะฉะนั้นลักษณะ ๓ นี้จึงชื่อว่า **"ไตรลักษณะ" คือเป็นลักษณะทั้ง ๓ ที่ไม่แยกเป็นอิสระจากกัน** ดังมีอรรถาธิบายว่า

อนตฺตสญฺญา สณฺฐาตีติ อสารกโต อวสวตฺตนโต ปรโต ริตฺตโต สุญฺญโต จ "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ เอวํ ปวตฺตา อนตฺตานุปสฺสนาสงฺขาตา อนตฺตสญฺญา จิตฺเต สณฺฐาติ, อติทฬฺหํ ปติฏฺฐาติ. **อนิจฺจลกฺขเณ หิ ทิฏฺเฐ อนตฺตลกฺขณํ ทิฏฺฐเมวโหติ. ตีสุ หิ ลกฺขเณสุ เอกสฺมึ ทิฏฺเฐ อิตรทฺวยํ ทิฏฺฐเมว โหติ.** เตน วุตฺตํ **อนิจฺจสญฺญิโน หิ เมฆิย อนตฺตสญฺญา สณฺฐาตีติ** อนตฺตลกฺขเณ ทิฏฺเฐ อสฺมีติ อุปฺปชฺชนกมาโน สุปฺปชโหว โหตีติ อาห **"อนตฺตสญฺญี อสฺมิมานสมุคฺฆาตํ ปาปุณาตีติ."**[๓๓]

"คำว่า **"อนัตตสัญญาย่อมดำรงอยู่"** ความว่า **อนัตตสัญญา** กล่าวคือ อนัตตานุปัสสนาที่เป็นไปอย่างนี้ว่า **"ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา" เพราะไม่มีแก่นสาร เพราะไม่เป็นไปในอำนาจ เพราะ**

[๓๒] *พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑๗: สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค, ข้อ ๙๑, หน้า ๕๖.*

[๓๓] *พระธรรมปาลเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย อุทาน: โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ. ๒๕๓๓, หน้า ๒๕๑.*

เป็นอื่น เพราะว่าง และเพราะสูญ ย่อมดำรงอยู่คือย่อมตั้งมั่นคงยิ่งในจิต. จริงอยู่เมื่อเห็นอนิจจลักษณะ ก็เป็นอันเห็นอนัตตลักษณะเหมือนกัน. ก็บรรดาลักษณะทั้ง ๓ เมื่อเห็นลักษณะ ๑ ก็เป็นอันเห็นลักษณะ ๒ อย่างนอกนี้เหมือนกัน. เหตุนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า "ดูก่อนเมฆิยะ ก็อนัตตสัญญาย่อมดำรงอยู่แก่ผู้ได้อนิจจสัญญา เมื่อเห็นอนัตตลักษณะ มานะที่เกิดขึ้นว่า 'เรามี' ก็ชื่อว่าละได้ด้วยนั่นเอง เหตุนั้นพระองค์จึงตรัสว่า "ผู้มีความสำคัญในสังขารว่าเป็นอนัตตา ย่อมถึงการถอนอัสมิมานะเสียได้."

เพราะฉะนั้น ตามที่มีผู้หลงเข้าใจผิดว่า ธรรมที่เที่ยง เป็นสุข คือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ ซึ่งเป็นวิสังขารหรืออสังขตธรรม ก็เป็นอนัตตาได้นั้น ไม่ถูกต้อง เพราะขัดกับสภาวะที่เป็นจริงของธรรมชาติสองฝ่าย คือสังขาร (สังขตธรรม) กับวิสังขาร (อสังขตธรรม) แล้วยังเป็นการค้านแย้งต่อพระพุทธพจน์ และขัดกับมติอรรถกถาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ลักษณะโลกุตตรวิปัสสนา

สัจจลักษณะแห่งอริยสัจ ๔

สัจจลักษณะ คือ สังขตลักษณะ ๑ อสังขตลักษณะ ๑, สังขตลักษณะย่อมมีแก่ ทุกขสัจ สมุทัย และมรรคสัจ อสังขตลักษณะย่อมมีแก่นิโรธสัจ (ในความหมายเดียวคือที่เป็นอสังขตธาตุ) ซึ่งพระโยคาวจรจะเห็นแจ้งขณะเมื่อพิจารณาอริยสัจ ๔ เจริญโลกุตตรปัญญาอันเห็นแจ้งรู้แจ้งด้วยญาณ ๓ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ มีรอบ ๑๒ ดังต่อไปนี้

(๑) สัจจญาณ คือ ความกำหนดรู้

ก. ทุกขอริยสัจ

ข. ทุกขสมุทัยอริยสัจ

ค. ทุกขนิโรธอริยสัจ และ

ง. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ

ว่ามีอย่างไร

(๒) กิจจญาณ คือ ความกำหนดรู้ ว่า

ก. ทุกข์ ควรกำจัด

ข. ทุกขสมุทัย ควรละ

ค. ทุกขนิโรธ ควรทำให้แจ้ง

ง. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ควรทำให้เจริญ

(๓) กตญาณ คือ ความกำหนดรู้ ว่า

ก. ทุกข์ กำจัดได้แล้ว

ข. ทุกขสมุทัย ละได้แล้ว

ค. ทุกขนิโรธ ได้ทำให้แจ้งแล้ว

ง. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ได้ทำให้เจริญแล้ว

อัตตลักษณะของวิสังขารธรรมคืออัตตลักษณะของพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ อันเป็นลักษณะที่ตรงกันข้ามกับความเป็นสภาพมิใช่ตัวตน (อนตฺตปฏิกฺเขป) ของสังขารธรรม (สังขตธรรม) ทั้งปวง ซึ่งจะปรากฏเป็น**โลกุตตรปัญญา**แก่พระโยคาวจร ขณะเมื่อเจริญโลกุตตรวิปัสสนาในลำดับการพิจารณาปัญจเวกขณ์ ๕ คือ**เมื่อได้บรรลุมรรคผลนิพพาน** คือ**เป็นพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์แล้ว ก็พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ยังเหลือ** (ในกรณีพระเสขบุคคล) และ**พิจารณาพระนิพพาน ทั้งโดยสภาวะนิพพาน ผู้ทรงสภาวะนิพพาน และอายตนะนิพพาน จากการที่ได้ทั้งเห็นแจ้ง รู้แจ้ง และได้บรรลุเป็นพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์นั้น โดยความเป็นสภาพเที่ยง (นิจฺจตา) เป็นบรมสุข (ปรมํ สุขํ) และโดยความเป็นตัวตน (อตฺตตา) แท้** ดังนี้

๑. **นิจฺจตา ความเป็นธรรมที่เที่ยง**[๓๔] เพราะ

(ก) **เป็นธรรมอันไม่เคลื่อน (อจฺจุตํ) อันไม่ตาย (อมตํ)**[๓๕]

(ข) **เป็นธรรมที่มั่นคง (สสฺสตํ) ไม่กำเริบ (อกุปฺปํ) ยั่งยืน (ธุวํ)**[๓๖]

(ค) **เมื่อตั้งอยู่ไม่ปรากฏความแปรปรวน (น ฐิตสฺส อญฺญถตฺตํ ปญฺญายติ) จึงเป็นธรรมที่ไม่มีความเสื่อมสลาย (น วโย ปญฺญายติ)**[๓๗]

ดังที่ท่านพระสารีบุตรมหาเถระได้แสดงอมตนิพพาน ว่า

"ความเกิดขึ้นแห่งนิพพานใดย่อมปรากฏ ความเสื่อมแห่งนิพพานนั้นมิได้มี ย่อมปรากฏอยู่โดยแท้ **นิพพานเป็นคุณชาติเที่ยง ยั่งยืน มั่นคง มิได้มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา** เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า **อันอะไร ๆ นำไปไม่ได้ ไม่กำเริบ."**[๓๘]

๒. **ปรมํ สุขํ เป็นสุขอย่างยิ่ง** เพราะ

เป็นอสังขตธรรมที่ไม่มีเหตุปัจจัยให้เกิดทุกข์ จึงเป็นธรรมที่ไม่ปรากฏความเกิด (น อุปฺปาโท ปญฺญายติ)[๓๙] **จึงไม่แก่ ไม่เจ็บ คือไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ**[๔๐] และ**เป็นธรรมที่ไม่ตาย (อมตํ ปทํ)** ดังพระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายว่า

---

[๓๔] *พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ เล่มที่ ๔๕ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๒๕. หน้า ๓๑๐.*

[๓๕] *พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่ม ๔๒: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๒๖, หน้า ๔๕๕.*

[๓๖] *เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.*

[๓๗] *พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๒๐. อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต. ข้อ ๔๘๗, หน้า ๑๙๒.*

[๓๘] *พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๒๐, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, ข้อ ๔๘๗, หน้า ๑๙๒ และดูเล่มที่ ๓๐ ข้อ ๖๕๙, หน้า ๓๑๕.*

[๓๙] *พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๒๐, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, ข้อ ๔๘๗, หน้า ๑๙๒*

[๔๐] *พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๓๑, ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค, ข้อ ๗๓๕, หน้า ๖๓๐-๖๓๑*

"ด้วยบทว่า 'น อุปฺปาโท ปญฺญายติ' เป็นต้น **พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงความไม่มีแห่งความเกิดขึ้น ทั้งความแก่และความแตกดับ ก็เพราะไม่มีลักษณะมีการเกิดขึ้นเป็นต้น จึงปรากฏเป็นอสังขตะ."**[๔๑]

๓. **อตฺตตา ความเป็นตัวตน (แท้)** เพราะ

(ก) **เป็นธรรมที่ปฏิเสธ คือมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับอนัตตา (อนตฺตปฏิกฺเขปโต)**

(ข) **เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแสดงหลักเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะของธรรม ๒ ฝ่าย คือฝ่ายที่เป็น "อนัตตา" กับฝ่ายที่เป็น "อัตตา" แท้ ๆ โดยนัยว่า รูปเป็นอนัตตา ก็(ถ้า)รูปนี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว รูปนี้ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ ก็เพราะว่ารูปนี้เป็นอนัตตา ฉะนั้น รูปนี้จึงเป็นไปเพื่ออาพาธ** ดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสว่า

"รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา รูปญฺจ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส. นยิทํ รูปํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย. ฯเปฯ ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว รูปํ อนตฺตา ตสฺมา รูปํ อาพาธาย สํวตฺตติ."[๔๒]

แปลความว่า

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **รูป (คือสังขารร่างกายนี้) เป็นอนัตตา (มิใช่ตน)** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ก็(ถ้า)รูปนี้จักได้เป็นอัตตา(ตน) แล้ว รูปนี้ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ (ความลำบาก)...** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ก็เพราะรูป(นี้)แลเป็นอนัตตา ฉะนั้นรูป(นี้)จึงเป็นไปเพื่ออาพาธ"**

เป็นอันแสดงว่า **พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแสดงหลักการพิจารณาความเป็นอนัตตา (อนตฺตตา) และความเป็นอัตตา (อตฺตตา) ให้ทราบโดยนัยไว้แล้วว่า ธรรมที่เป็นอนัตตาย่อมเป็นไปเพื่ออาพาธ ส่วนธรรมที่เป็นอัตตาย่อมไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่ออาพาธนี่ก็คือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ ซึ่งเป็นอสังขตธรรมที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งให้ต้องแตกดับ (ตาย) จึงไม่ต้องมีความเกิด เพราะไม่มีเหตุปัจจัยให้เกิดอีก ไม่ต้องแก่ ไม่ต้องเจ็บ และไม่ต้องตายอีก**

พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ นั้น มีลักษณะเป็นตรงกันข้ามกับสังขารธรรม (สังขตธรรม) โดยสิ้นเชิง คือ**เป็นอัตตา(แท้)** มิใช่อัตตาเทียมอย่างที่ชาวโลกเขาสมมุติหรือบัญญัติกันว่าเป็นอัตตาด้วยประการฉะนี้

เป็นธรรมที่มีเจ้าของ (สามิกโต) คือเป็นของพระอริยเจ้าผู้บรรลุเฉพาะตน อันพระผู้มีพระภาคได้ตรัสรู้ถึงพระนิพพานธรรมว่า "เป็นของตน" คือตรัสว่า **"ชญฺญา นิพฺพานมตฺตโนติ"** ซึ่งแปลความว่า **"พึงรู้พระนิพพานของตน"** ดังนี้ ได้มีอรรถกถาอธิบายไว้ว่า

"ชญฺญา **นิพฺพานมตฺตโนติ** อญฺเญสํ ปุถุชฺชนานํ สุปินนฺเตปิ อโคจรภาวโต อริยานํ ปน ตสฺส ตสฺเสว อาเวณิกตฺตา อตฺตสทิสตฺตา จ **"อตฺตาติ"** ลทฺธโวหารสฺส มคฺคผลญาณสฺส สาติสยวิสยภาวโต **เอกนฺตสุขาวหํ นิพฺพานํ อสงฺขตธาตุ "อตฺตโนติ"** วุตฺตํ, ตํ นิพฺพานํ ชญฺญา ชาเนยฺย, มคฺคผลญาเณหิ ปฏิวิชฺเฌยฺย, สจฺฉิกเรยฺยาติ อตฺโถ, เอเตน อริยานํ นิพฺพาเน อธิมุตฺตตํ ทสฺเสติ ฯ"[๔๓]

แปลความว่า

"บทว่า **ชญฺญา นิพฺพานมตฺตโน** (พึงรู้พระนิพพานของตน) ความว่า **พระนิพพานอันเป็นอสังขตธาตุนำมาซึ่งความสุขโดยส่วนเดียว** โดยเป็นอารมณ์อันดีเยี่ยมแก่มรรคญาณและผลญาณ **ซึ่งได้โวหาร**(ชื่อเรียก)ว่า **"อัตตา"** เพราะพระนิพพานไม่เป็นอารมณ์ของปุถุชนอื่น แม้โดยที่สุดความฝัน แต่เพราะพระนิพพานเป็นแผนหนึ่งแห่งมรรคญาณและผลญาณนั้น ๆ ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย และเพราะ**พระนิพพานเป็นเช่นกับอัตตา** จึงตรัสว่า **"อตฺตโน"** (ของตน), พึงรู้ คือพึงทราบพระนิพพานนั้น, อธิบายว่า พึงรู้แจ้ง คือพึงทำให้แจ้งด้วยมรรคญาณและผลญาณทั้งหลาย ด้วยคำนั้นทรงแสดงถึงความที่พระอริยเจ้าทั้งหลายมีจิตน้อมไปในพระนิพพาน."

เป็นธรรมที่เป็นแก่นสาร (ธมฺมสารํ นิพฺพานํ) โดยความเป็นสภาพเที่ยง และโดยความเป็นสภาพประเสริฐที่สุด (นิจฺจภาวโต เสฏฺฐภาวโต จ)[๔๔]

พระนิพพานเป็นธรรมที่ไม่ว่าง (อริตฺตํ) ไม่เปล่า (อตุจฺฉํ) (คือเป็นธรรมที่มีสาระแก่นสาร กล่าวคือเป็นตัวตนแท้นั่นเอง-ผู้เขียน) **แต่เป็นธรรมที่สูญอย่างยิ่ง (ปรมํ สุญฺญํ)**[๔๕] **คือเป็นธรรมที่สูญ กล่าวคือว่างอย่างยิ่งจากิเลส ตัณหา อุปาทาน และว่างเปล่า (สุญฺญโต) จากสังขารหรืออัตตา**

---

[๔๑] พระสูตรและอรรถกถาแปล อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เล่ม ๓๔: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๒๖, หน้า ๒๐๖.

[๔๒] พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๔. วินัยปิฎก มหาวรรค, ข้อ ๒๐ หน้า ๒๔-๒๖.

[๔๓] พระธรรมปาลเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย อุทาน: โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ. ๒๕๓๓, หน้า ๒๐๑.

[๔๔] พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ เล่มที่ ๔๕: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๒๕, หน้า ๓๑๐.

[๔๕] พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๓๑, ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค, ข้อ ๗๓๕, หน้า ๖๓๒.

เทียมอันชาวโลกสมมุติว่าเป็นตัวตน และว่างจากสิ่งที่เนื่องด้วยตนนั้น เช่น บริขาร เป็นต้น อุปมาดัง **"เรือนว่าง หม้อว่าง" ซึ่งหมายความว่า เรือนหรือหม้อนั้นว่างจากสิ่งที่ไม่มีแก่นสารเท่านั้น ส่วนเรือนและหม้อที่เป็นแก่นสารนั้นยังคงมีปรากฏอยู่หาได้เสื่อมสลาย** (น วโย, น อญฺญถตฺตํ ปญฺญายติ) **สูญสิ้นหมดไป** (ดังเช่นสิ่งที่ไม่มีแก่นสารที่ต้องตกอยู่ในอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์ คือความเป็นอนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา) **ด้วยไม่** ดังเช่นพระมหานามเถระได้อธิบายว่า

"**สุญฺญํ อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วาติ** "การโก เวทโก สยํวสีติ เอวํ โลกปริกปฺปิเตน อตฺตนา จ อตฺตาภาวโตเยว อตฺตโน สนฺตเกน ปริกฺขาเรน จ สุญฺญํ สพฺพํ จกฺขาทิ โลกิยํ ธมฺมชาตํ, ตํเยว ลุชฺชนปลุชฺชนฏฺเฐน โลโก นาม. ยสฺมา จ อตฺตา จ เอตฺถ นตฺถิ อตฺตนิยญฺจ เอตฺถ นตฺถิ, **ตสฺมา สุญฺโญ โลโกติ วุจฺจตีติ** อตฺโถ. โลกุตฺตโรปิ จ ธมฺโม **อตฺตตฺตนิเยหิ สุญฺโญ เอว. ปุจฺฉานุรูเปน ปน โลกิโยว ธมฺโม วุตฺโต. สุญฺโญติ** จ ธมฺโม นตฺถีติ วุตฺตํ น โหติ, ตสฺมึ ธมฺเม อตฺตตฺตนิยสารสฺส นตฺถิภาโว วุตฺโต โหติ. โลเก จ "สุญฺญํ ฆรํ สุญฺโญ ฆโฏติ วุตฺเต ฆรสฺส ฆฏสฺส จ นตฺถิภาโว วุตฺโต น โหติ. ตสฺมึ ฆเร ฆเฏ จ อญฺญสฺส นตฺถิภาโว วุตฺโต โหติ. ภควตา จ "อิติ ยํ หิ โข ตตฺถ น โหติ, เตน ตํ สุญฺญํ สมนุปสฺสติ. ยํ ปน **ตตฺถ อวสิฏฺฐํ โหติ. ตํ สนฺตํ อิทมตฺถีติ ปชานาตีติ อยเมว อตฺโถ วุตฺโต. ตถา ญายคนฺเถ จ สทฺทคนฺเถ จ อยเมว อตฺโถ อิติ อิมสฺมึ สุตฺตนฺเต อนตฺตลกฺขณเมว กถิตํ."**[๔๖]

แปลความว่า

"คำว่า **"สูญ (ว่างเปล่า)จากอัตตาหรือสิ่งที่เนื่องด้วยอัตตา"** ความว่า จากอัตตาที่โลกกำหนดไว้อย่างนี้ว่า "ผู้ทำ ผู้เสวย ผู้มีอำนาจเอง" และจาก**บริขารอันเป็นของตน เพราะความไม่มีอัตตานั่นแหละ** จักษุเป็นต้นทั้งหมดเป็นธรรมชาติที่เป็นของโลก, จักษุเป็นต้นนั่นแหละชื่อว่าโลก เพราะย่อมสลายไป **อนึ่ง เพราะอัตตาไม่มีในโลกนี้ และสิ่งที่เนื่องด้วยอัตตาก็ไม่มีในโลกนี้,** ฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า **"โลกสูญ" แม้โลกุตตรธรรมก็สูญจากอัตตาและสิ่งที่เนื่องด้วยอัตตานั่นเอง แต่ท่านกล่าวถึงโลกิยธรรมเท่านั้น โดยสมควรแก่คำถาม.**

อนึ่ง คำว่า **"สูญ" ท่านไม่กล่าวว่า "ธรรมไม่มี" ท่านกล่าวถึงความไม่มีสาระในอัตตาและสิ่งที่เนื่องด้วยอัตตาในธรรมนั้น.** อนึ่ง **เมื่อเขาพูดกันในโลกว่า "เรือนสูญ หม้อสูญ" ก็มิใช่กล่าวถึงความไม่มีเรือนและหม้อ.** (แต่) **กล่าวถึงความไม่มีสิ่งอื่นในเรือนและในหม้อนั้น.**

อนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสความนี้ไว้ว่า **"ก็สิ่งใดแลไม่มีในสิ่งนั้น ภิกษุย่อมพิจารณาสิ่งนั้นว่าสูญด้วยเหตุนั้น แต่สิ่งใดมีเหลืออยู่ในสิ่งนั้น สิ่งนั้นมีอยู่ ภิกษุย่อมรู้ว่า สิ่งนั้นมีอยู่..." ในพระสูตรนี้ ท่านกล่าวถึงอนัตตลักขณสูตรเท่านั้น."**

■ ■ ■ ■

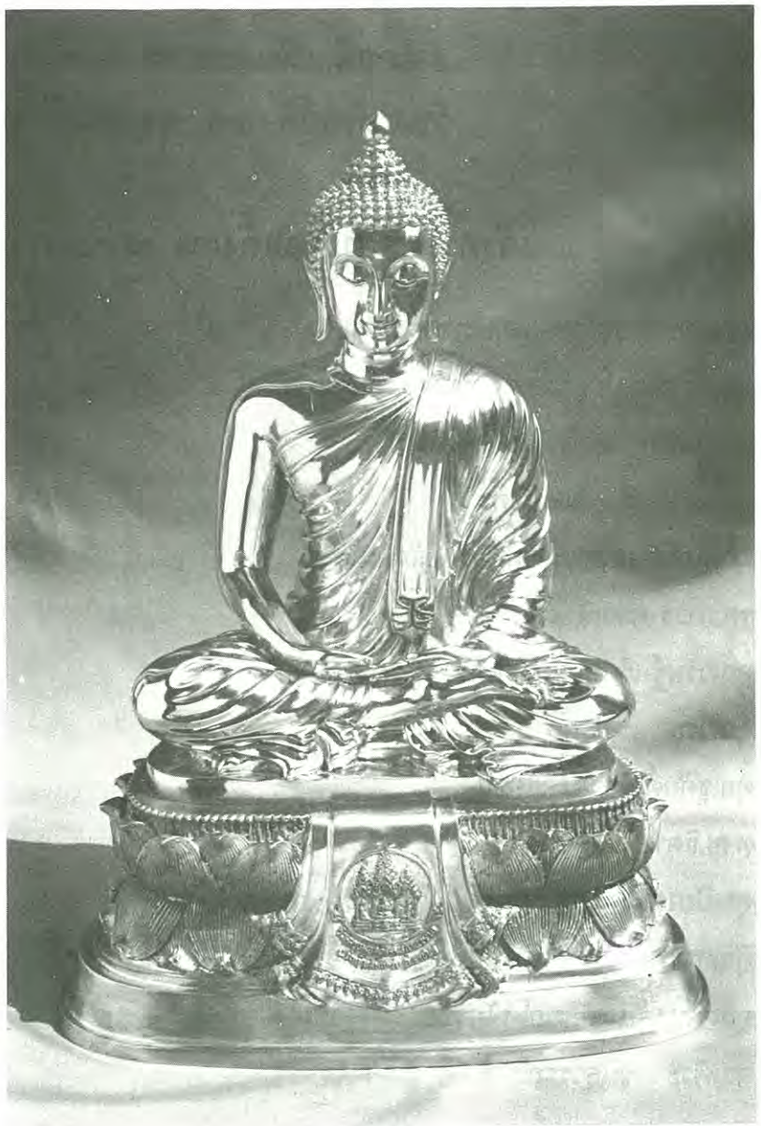

๔๖ พระมหานามเถระ, อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ภาค ๒: โรงพิมพ์วิญญาณ, พ.ศ.๒๕๓๔, หน้า ๒๗๘-๒๗๙.

กฐินสามัคคีทอด ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
วันอาทิตย์ที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๔๐

เจ้าภาพรายบุคคลตั้งแต่ ๗,๐๐๐ บาท ขึ้นไป

คุณจุมพล-สุดใจ แสงประชาธนารักษ์	๑๐๒,๑๐๐	บาท
คุณกรรณิการ์ ปิ่นทอง-จิรภัทร เลขะกุล	๑๐๐,๐๐๐	บาท
คุณสมบัติ พานิชชีวะ	๑๐๐,๐๐๐	บาท
คุณวงจันทร์ ฌานวังศะ	๑๐๐,๐๐๐	บาท
คุณสุภาพ-กนกพร-สุทธิพร สัจพันโรจน์	๕๓,๑๓๐	บาท
รศ.ถาวร-พรรณี สุทธิพงศ์	๕๐,๐๐๐	บาท
คุณวริษฐ์-เรียม มงคลศรี	๕๐,๐๐๐	บาท
คุณวีระ เนตยกุล	๕๐,๐๐๐	บาท
คุณชูศักดิ์ ชื่นประโยชน์	๕๐,๐๐๐	บาท
ด.ญ.ธิดา แซ่เล้า	๕๐,๐๐๐	บาท
คุณปิยาภา กาญจนภูมิ	๕๐,๐๐๐	บาท
คุณสุระพล พงศ์เผ่าไทย	๓๐,๐๐๐	บาท
คุณจำนงค์-นงลักษณ์-ณัฏฐชัย พัดเอี่ยม	๒๖,๐๐๐	บาท
คุณพีระ ขุนสุวรรณ์	๒๕,๕๖๐	บาท
คุณสุธาร สุขยางค์	๒๕,๐๐๐	บาท
แพทย์หญิง คุณสวรรยา เดชอุดม	๒๕,๐๐๐	บาท
ดร.กิตต์-ดร.พรสวรรค์ วิสุทธิวิเศษ และธิดา	๒๕,๐๐๐	บาท
คุณมาลินี เรืองรองวรรณา	๒๕,๐๐๐	บาท

คุณย่ามิเอ็ง ใจสมบุญ	๒๕,๐๐๐	บาท
คุณพิศมร วิริยะบุศย์ และครอบครัว	๒๕,๐๐๐	บาท
ท.พ.ศรชัย-วิภาดา กองทอง	๒๕,๐๐๐	บาท
ครอบครัวสถิตสุขสมบูรณ์	๒๕,๐๐๐	บาท
คุณประไพศรี สุภีโพธิ์	๒๕,๐๐๐	บาท
ครอบครัวสมใจ ลี้สมประสงค์	๒๕,๐๐๐	บาท
คุณประจักษ์ ศิริบัณฑิตย์กุล	๑๒,๕๐๐	บาท
คุณพรศรี-วิรัช เลิศธรรมเทวี	๑๒,๑๐๐	บาท
คุณหญิง สุมน สุชีวะ	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณอุไร พลพัฒนาฤทธิ์	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณประเสริฐ พุ่มตาลพงษ์	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณจีรพันธ์ ชัยวิวัธน์	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณนฤมล อำพันการ	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณบุญชัย เพียรจรรยาวัฒน์	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณวาสนา เพียรจรรยาวัฒน์	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณวีรวรรณ โรจนวานิช	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณวอลเตอร์ ทรอเอลเซน	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณสมชาย-กมลวรรณ เลิศมั่นคง	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณดวงพร อริยเกศมงคล	๑๒,๐๐๐	บาท
คุณวิชยา-หรรษา-ฉัตรชยา วัฒนานุกิจ	๑๒,๐๐๐	บาท
ครอบครัวสวนทวี	๑๒,๐๐๐	บาท
ส.ต.ท.สนธยา อนุสาสนนันท์	๑๐,๒๒๐	บาท
คุณเวก-ซ่อนกลิ่น ศิริยิ่ง	๑๐,๒๐๐	บาท

ศ.นิคม จันทรวิทุร	๑๐,๐๐๐	บาท
คุณตงบ่วย แซ่ฮั่น และญาติมิตร	๘,๕๐๐	บาท
คุณวสันต์ เลิศธรรมเทวี	๘,๕๐๐	บาท
ครอบครัวโรจนอุดมวุฒิกุล	๗,๒๐๐	บาท
ครอบครัวสุชีวะ	๗,๑๐๐	บาท
คุณสมบัติ อิ่มเพ็ง	๗,๐๐๐	บาท
คุณแม่กี่-บุตรชายสมเกียรติ เพียรหาทรัพย์	๗,๐๐๐	บาท

เจ้าภาพผู้นำบุญกองกฐินตั้งแต่ ๗,๐๐๐ บาท ขึ้นไป

คณะศิษย์หลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร	๕๐,๙๐๐.๐๐	บาท
คณะศิษย์หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล	๗๙,๑๗๔.๕๐	บาท
พระมหาณัฏฐพนธุ์ เสฏฺฐธมฺโม และคณะ	๕๔,๖๙๕.๐๐	บาท
แม่ชีประยูร ระฆังสมบูรณ์ และคณะ	๑๘,๗๐๐.๐๐	บาท
คุณประสงค์ เลิศโสภาภรณ์ และคณะ	๑๐๒,๕๑๓.๐๐	บาท
ธนาคารสหธนาคาร จำกัด (มหาชน) และลูกค้าของธนาคาร	๖๗๙,๔๒๖.๓๘	บาท
คุณสุทัศน์-สุนีรัตน์ นิ่มกุลรัตน์ และญาติมิตร	๑๑๗,๗๐๐.๐๐	บาท
คุณธนภร ตรีนุชจรัสกุล และคณะ	๑๐๙,๙๔๖.๐๐	บาท
คุณวันชัย กุลแสงเจริญ และคณะ	๑๐๔,๐๐๐.๐๐	บาท
ครอบครัวกุลแสงเจริญ และคณะ	๑๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
บริษัท บิวตี้โปรดักส์ 2529 จำกัด	๑๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
คุณวัลลภ-พนิดา พัฒนวิจิตร	๘๗,๔๔๖.๐๐	บาท
ครอบครัวยิ้มศรีเจริญกิจ และคณะ	๗๙,๗๙๔.๐๐	บาท

น.อ.วรชัย-ณัฐวี ไสยจิตร และคณะ	๗๐,๗๑๖.๐๐	บาท
คุณวิรุฬห์-โกสุม เกรอต และคณะ	๖๐,๓๕๐.๐๐	บาท
คุณภาวิดา ตรีนุชจรัสกุล และคณะ	๕๙,๐๐๐.๐๐	บาท
คุณประจวบ-จันทนา สุวรรณแสง และคณะ	๕๘,๖๐๐.๐๐	บาท
คุณประวัติ ปิวาวัฒนพานิช และคณะ	๕๖,๙๔๔.๐๐	บาท
คุณจันทร์ศรี-ระเบียบ สิงห์น้อย และคณะ	๕๒,๙๗๕.๐๐	บาท
คุณรู้กิจ-ซิ่วเฮียง อัตต์สินทอง และคณะ	๕๐,๙๙๕.๐๐	บาท
คุณเจือพรรณ เพชรวิเศษ และคณะ	๕๐,๒๐๐.๐๐	บาท
คุณสุชาติ ศุภผล และคณะ	๕๐,๒๐๐.๐๐	บาท
คุณศิริลักษณ์ พานิชชีวะ และคณะ	๕๐,๐๐๐.๐๐	บาท
อาจารย์อุดม ตรีชั้น และคณะ	๔๔,๕๓๘.๐๐	บาท
คุณพรรณพิศ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	๓๖,๙๕๕.๒๕	บาท
คุณส่วน-สมศรี พนมวัฒนากุล และคณะ	๓๖,๘๐๓.๐๐	บาท
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ และคณะ	๓๐,๖๗๐.๐๐	บาท
คุณสมศักดิ์ เลิศอำนวยลาภ และคณะ	๒๙,๒๒๒.๐๐	บาท
คุณประพันธ์ ตั้งพรสมาน และคณะ	๒๘,๓๙๙.๐๐	บาท
คุณบุษดี พานิชเจริญผล และคณะ	๒๖,๒๐๐.๐๐	บาท
คุณบุญเรือง ชะนะปาโมกโข และคณะ	๒๔,๖๗๘.๐๐	บาท
คุณสุขใจ พานิชพันธ์	๒๔,๑๙๐.๐๐	บาท
จ.ประชาราษฎร์อะไหล่ และคณะ	๒๒,๒๑๕.๐๐	บาท
คุณนพมงคล-ลัดดา เสนาจักร์ และคณะ	๒๒,๐๖๐.๐๐	บาท
บริษัท เวลอินเตอร์ซัพพลาย จำกัด และคณะ	๒๒,๐๐๐.๐๐	บาท
คุณอ้อยทิพย์ จตุเทวประสิทธิ์ และคณะ	๒๐,๗๒๐.๐๐	บาท

คุณประสิทธิ์ จันทร์วงษ์ และคณะ	๒๐,๐๘๒.๐๐	บาท
คุณนันทิพัฒน์ รักวานิช และคณะ	๑๙,๑๓๐.๕๐	บาท
คุณอาวุธ กุลเสวตร์ และคณะ	๑๘,๐๐๐.๐๐	บาท
คุณสุวิชญ โรจนวานิช และคณะ	๑๗,๙๐๗.๐๐	บาท
คุณเจริญ-ทองสุข อาษา และคณะ	๑๖,๙๐๐.๐๐	บาท
คุณบุญเลิศ ศรีสุขใส และคณะ	๑๖,๔๘๐.๐๐	บาท
คุณสุเมธ วงศ์พิภพมงคล และคณะ	๑๕,๖๐๐.๐๐	บาท
คุณสมศรี นิยมทรัพย์ และคณะ	๑๕,๕๐๐.๐๐	บาท
คุณชาย-มาริษา ศรหิรัญ และคณะ	๑๔,๗๕๑.๐๐	บาท
คุณดำรงค์ จรจวบโชค และคณะ	๑๔,๔๒๐.๐๐	บาท
หจก.ประวัติยนต์ และคณะ	๑๓,๘๒๐.๐๐	บาท
ร.ต.ท.(หญิง)จุฑาพร ภัทรพฤฒานนท์ และคณะ	๑๓,๔๑๐.๐๐	บาท
คุณแก้ว ชั่งไพศาล และคณะ	๑๓,๔๐๐.๐๐	บาท
คุณแม่อบ ศรีสุขใส และคณะ	๑๓,๑๑๐.๐๐	บาท
คุณสง่า แซ่จิว และคณะ	๑๒,๗๐๐.๐๐	บาท
คุณมงคล ศักดานุกูล และคณะ	๑๒,๔๑๖.๐๐	บาท
คุณติ่ม-ทองอุ่น แซ่ลิ้ม และคณะ	๑๒,๔๐๐.๐๐	บาท
คุณซิวเยี่ยง แซ่ตั้ง และคณะ	๑๒,๒๘๐.๐๐	บาท
คุณพลั้ง แซ่ตั้ง และคณะ	๑๒,๑๒๐.๐๐	บาท
คุณไพโรจน์-จารุวรรณ ราชมณเฑียร และคณะ	๑๒,๑๐๐.๐๐	บาท
คุณทวีวัฒน์-ลักษมี เติมฤทธิ และคณะ	๑๒,๐๑๙.๐๐	บาท
คุณซู่เค็ง-ซู่เจ็ง แซ่กอ และคณะ	๑๒,๐๐๐.๐๐	บาท
คุณปทุมพร ซุ้ยนิกุล และคณะ	๑๒,๐๐๐.๐๐	บาท

พล.ร.ท.ชนินทร์-ไพเราะ รินทกุล และคณะ	๑๒,๐๐๐.๐๐	บาท
คุณพวงพร บุญสอง และคณะ	๑๒,๐๐๐.๐๐	บาท
คุณอภิญญา เจริญวิพัฒศิริ และคณะ	๑๒,๐๐๐.๐๐	บาท
คุณทองเย็น พร้อมพงษ์ และคณะ	๑๒,๐๐๐.๐๐	บาท
คุณวศิน การันต์ และคณะ	๑๑,๑๙๐.๐๐	บาท
คุณพลเดช วรรณรี และคณะ	๙,๒๘๐.๐๐	บาท
MR.YEE CHIN SIN & FAMILY	๘,๖๐๐.๐๐	บาท
คุณภวัต-ธนิฏฐา กาญจนภาสอังกูร และคณะ	๘,๕๒๐.๐๐	บาท
คุณวัฒนา อุดมภักดีพงศ์ และคณะ	๗,๘๖๘.๐๐	บาท
คุณจรัล ศรีชม และคณะ	๗,๕๕๐.๐๐	บาท
คุณอำไพวรรณ-ชัยพฤกษ์ รังสิรัตนกุล และคณะ	๗,๑๘๐.๐๐	บาท
คุณแม่ละมูล ขาวสะอาด และคณะ	๗,๑๑๙.๐๐	บาท
หจก.รุ่งจรัสแสงการไฟฟ้า และคณะ	๗,๐๐๐.๐๐	บาท
สาธุชนผู้มีจิตศรัทธารายย่อย	๒๐๔,๗๔๕.๕๐	บาท

ในนามวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ขออนุโมทนาต่อท่านทานบดีทั้งหลาย
ทั้งที่ได้ประกาศนามและไม่ได้ประกาศนามทุกท่าน

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

รายนามเจ้าภาพถวายนิตยสาร "ธรรมกาย" แด่พระภิกษุสงฆ์

เจ้าภาพ		ผู้รับ
ปานศักดิ์ ลอยวิรัตน์	ถวาย	พระเทพสุธี วัดปากน้ำ (ตึกวิจิตรเนกขัมม์) ภาษีเจริญ ๑๐๑๖๐
คุณสมศักดิ์ เลิศอำนวยลาภ	ถวาย	พระธรรมคุณาภรณ์ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ๗๑๐๐๐
คุณอภิชัย-หทัยชนก-ธนาธิป นาคสมบูรณ์	ถวาย	พระธรรมมุนี วัดพิกุลทอง อ.ท่าช้าง จ.สิงห์บุรี ๑๖๑๔๐
คุณอภิชัย-หทัยชนก-ธนาธิป นาคสมบูรณ์	ถวาย	พระธรรมสิทธาจารย์ วัดพระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๐๐๐
คุณสมศักดิ์ เลิศอำนวยลาภ	ถวาย	พระธรรมคุณาภรณ์ วัดแก้วโกรวาราม อ.เมือง จ.กระบี่ ๘๑๐๐๐
คุณอภิชัย-หทัยชนก-ธนาธิป นาคสมบูรณ์	ถวาย	พระราชวชิรดิลก วัดคูยาง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร ๖๒๐๐๐
คุณเขต ต้นรัศมี	ถวาย	พระราชจันทกวี วัดไผ่ล้อม อ.เมือง จ.จันทบุรี ๒๒๐๐๐
คุณจักรชัย ต้นรัศมี	ถวาย	พระราชวรนายก วัดอุดมธานี อ.เมือง จ.สระแก้ว ๒๗๐๐๐
คุณสุชาญ ธนวิโรจน์กุล	ถวาย	พระราชจันทกวี วัดไผ่ล้อม อ.เมือง จ.จันทบุรี ๒๒๐๐๐

คุณมาลินี มัธยมจันทร์	ถวาย	พระราชปริยัติมุนี วัดคูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง ๙๓๐๐๐
คุณสมศักดิ์ เลิศอำนวยลาภ	ถวาย	พระอุดมญาณโมลี วัดสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
คุณวงจันทร์ ฌานวังศะ	ถวาย	พระสุเมธาธิบดี วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
คุณเมธา ธรรมวาจา (IW)	ถวาย	พระสุนทรธรรมคณี วัดโพธิ์ชัยสมสะอาด อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู ๓๙๐๐๐
คุณนิสานาถ จันทิลา	ถวาย	พระสิทธิญาณมุนี วัดคลองโพธิ์ อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์ ๕๓๐๐๐
สุภาวรรณ ต้นรัศมี	ถวาย	พระสกลธรรมคณี วัดพระธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐
คุณเปี่ยมสุข ปันปัญญา	ถวาย	พระพิศาลปริยัตยาภรณ์ วัดสระแก้ว อ.เมือง จ.สระแก้ว ๒๗๐๐๐
ถนอม ชื่นชมเดช	ถวาย	พระศรีวิสุทธิเมธี วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
คุณเปี่ยมสุข ปันปัญญา	ถวาย	พระครูพิศาลชัยคุณ วัดสามหมอ อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ ๓๖๑๕๐
คุณสุขใจ พานิชพันธ์	ถวาย	พระครูไกรสรวิลาสณัฐนันท์ วัดปากน้ำ (ตึกพิพัฒน์ธรรมคณี) ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาเป็นเจ้าภาพถวายนิตยสารธรรมกาย ถวายแด่พระสงฆ์ ๑ ปี (๔ เล่ม)

ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘

กิจกรรม "ชาวราชบุรีเฉลิมพระเกียรติ ๕ ธันวามหาราช" เจริญจิตภาวนาเพื่อถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒ ธันวาคม ๒๕๔๐

นายมานิตย์ ศิลปอาชา ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี พร้อมด้วยบรรดาข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ คณะครูอาจารย์ ตลอดจนนักเรียนนักศึกษา ประมาณ ๕,๐๐๐ คน ได้พร้อมใจกันประกอบกิจกรรมถวายพระราชกุศลเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวามหาราช •

กิจกรรม "ชาวราชบุรีเฉลิมพระเกียรติ ๕ ธันวามหาราช" เจริญจิตภาวนาเพื่อถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒ ธันวาคม ๒๕๔๐

พระเดชพระคุณพระเทพญาณกวี เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ฝ่ายมหานิกาย) พระเดชพระคุณพระปรากรมมุนี เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก พระเดชพระคุณพระราชพุทธิญาณวงศ์ เจ้าคณะภาค ๕ และพระเดชพระคุณพระสิริวัฒนสุธี เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี (ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย) ร่วมเจริญจิตภาวนากับพระเถรานุเถระ สามเณร ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนชาวจังหวัดราชบุรีเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๐ •

กิจกรรม "ชาวราชบุรีเฉลิมพระเกียรติ ๔ ธันวามหาราช" เจริญจิตภาวนาเพื่อถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒ ธันวาคม ๒๕๔๐

• หลวงพ่อ พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารและวิปัสสนา สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย นำคณะพุทธบริษัทประมาณ ๕,๐๐๐ คน เจริญจิตภาวนาตามแนววิชชาธรรมกาย ถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พิธีไถ่ชีวิตโคถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๐ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

• เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีราจารย์ วัดชนะสงคราม กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เป็นประธานในพิธีไถ่ชีวิตโค ๑๙๙ ตัว เพื่อถวายพระราชกุกลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

• ในการนี้หลวงพ่อเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม พร้อมด้วย อ.อรุณ งามดี ประธานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย หารือกับนายมานิตย์ ศิลปอาชา ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี ร่วมกับนายกเหล่ากาชาดจังหวัดราชบุรี ก่อนประกอบพิธี โดยมีรองอธิบดีกรมปศุสัตว์เป็นผู้รับมอบโคทั้งหมดแทนอธิบดีกรมปศุสัตว์

ขอเชิญร่วมอนุโมทนาต่อกุศลจิตอันงดงาม
ของเหล่ากัลยาณมิตร ผู้หยิบยื่นแสงสว่างอันนิรันดร์แก่เพื่อนมนุษย์
ด้วยการอุปถัมภ์การพิมพ์นิตยสารดังนี้

หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล
พระสมาน กุสลจิตฺโต
หจก.ประวัติยนต์
คุณอุดม เรืองสุรัตน์
โรงเรียนอนุบาลสุนรา
คุณนัทธมน เลิศมหโชค
คุณสุเมธ วงศ์พิภพมงคล
คุณประจักษ์ ศิริบัณฑิตย์กุล
ร้อยโทหญิง ฆนพร สุวรรณแสง
คุณประจวบ-คุณจันทนา สุวรรณแสง
คุณวริษฐ-คุณเรียม มงคลศรี และครอบครัว
คุณสุทัศน์-คุณสุนีรัตน์-ด.ญ.สุชญา นิ่มกุลรัตน์
คุณจันทร์ศรี-คุณระเบียบ สิงห์น้อย และครอบครัว

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินบำรุงการพิมพ์นิตยสารธรรมกายแต่ละเล่มเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอบริจาคได้ที่ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘

บ.บางกอกสลักภัณฑ์ และ คณะสามัคคีธรรม เป็นเจ้าภาพบริจาคเงินค่ารถรับสาธุชนไปปฏิบัติธรรม
ทุกวันเสาร์ต้นเดือน ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เดือนละ ๕,๐๐๐ บาท

ธรรมบรรยายเรื่อง

สมาธิและปัญญา โดยปริยายเบื้องต่ำ-เบื้องสูง

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖

เมื่อครั้งที่แล้วได้บรรยายถึง **อธิศีล**หรือ**ศีลอีนยิ่ง**ในทางปฏิบัติว่า **อธิศีลแท้ ๆ ในทางปฏิบัติ** นั้น เป็น **ศีลที่เห็น** ไม่ใช่แต่เพียง**ศีลที่รู้** ในทางปริยัติเท่านั้น เพราะ**ศีลที่เห็น**เป็นดวงกลมใสบริสุทธิ์อยู่ในท่ามกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทุกกาย **เริ่มตั้งแต่กายมนุษย์นั้นเป็นเครื่องกลั่นกรอง กาย วาจา และใจ รวมตลอดทั้งเจตนา ความคิดอ่านทั้งหลายอันละเอียดบริสุทธิ์ยิ่งกว่าเป็นแต่เพียงศีลที่รู้ในทางปริยัติ** และก็**อธิศีล**นี้เองที่เป็นไปเพื่อ**อธิจิต** คือ**จิตอันยิ่ง** หรือ**สมาธิยิ่ง** และ**อธิปัญญา** คือ **ปัญญาอันยิ่ง**

ที่ว่า "**สมาธิ**" นั้น หมายถึงคุณลักษณะของ "**ใจ**" ซึ่งประกอบด้วยธรรมชาติสี่อย่าง คือ ธรรมชาติที่ทำหน้าที่**เสวยอารมณ์**หนึ่ง, ธรรมชาติที่ทำหน้าที่**จดจำ** ธรรมชาติที่ทำหน้าที่**คิด**อย่างหนึ่ง และธรรมชาติที่ทำหน้าที่**รับรู้** อีกอย่างหนึ่ง มารวมหยุดอยู่ในอารมณ์เดียวกัน เรียกว่า "**ใจ**" มีอารมณ์เป็น "**หนึ่ง**" พระบาลีว่าเป็น "**เอกัคคตารมณ์**"

ธรรมชาติทั้ง ๔ อย่างของ "**ใจ**" นั้น ขยายส่วนหยาบออกมาเป็น**ดวงเห็น ซึ่งมีลักษณะเป็นดวงกลมใสประมาณเท่าเบ้าตาของกาย ดวงจำก็เป็นดวงกลมใสขนาดประมาณเท่าลูกตา ดวงคิด ก็เป็นดวงกลมใสขนาดประมาทเท่าดวงตาดำ** และ**ดวงรู้เป็นดวงกลมใสเล็กที่สุด ขนาด**

ประมาณเท่าแววตา ธรรมชาติของใจดังกล่าวนี้สามารถเห็นได้ด้วยตาธรรมกายว่าซ้อนกันอยู่เป็นชั้นๆ เข้าไปข้างใน เมื่อ **"ใจ"** เป็นสมาธิก็จะเห็นดวงเห็น ดวงจำ ดวงคิด และดวงรู้ ณ จุดเดียวกัน

สมาธินี้เองที่เป็นเครื่องกลั่นกรองกาย วาจาและใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ผ่องใส ละเอียด ประณีตยิ่งไปกว่าศีล กล่าวคือ เมื่อใจสามารถมารวมหยุดเป็นจุดเดียวหรืออารมณ์เดียวได้มากเพียงใด **นิวรณ์**ธรรมทั้งหลาย ได้แก่ ความคิดผูกโกรธ หรือที่เรียกว่า**พยาบาท**หนึ่ง ความกำหนัดยินดีในกามคุณทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และเครื่อสัมผัสทางกาย หนึ่ง ความคิดฟุ้งซ่านไปในเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดทั้งความวิตกกังวลต่าง ๆ หนึ่ง ความง่วงเหงาซึมเซาหรือจิตใจที่ไม่กระปรี้กระเปร่าหนึ่ง และความลังเลสงสัยในการปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาอีกหนึ่ง ก็จะยิ่งหมดไปตามระดับของใจที่เป็นสมาธิมากเพียงนั้น สมาธินี้กล่าวอย่างหยาบ ๆ มีอยู่สามระดับด้วยกัน คือ

สมาธิโดยปริยายเบื้องต่ำ พระพุทธองค์ได้ทรงแนะนำว่าอริยสาวกในธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้าเป็นผู้สละอารมณ์ทั้งสิ้นหลุดขาดจากใจ ถึงซึ่งความเป็นของใจได้ เรียกว่า สมาธิโดยปริยาย**เบื้องต่ำ**

สมาธิโดยปริยายเบื้องสูง พระองค์ก็ได้ทรงแนะนำให้ดำเนินต่อไปถึง**ปฐมฌาน** ซึ่งประกอบด้วยอารมณ์**วิตก วิจาร ปีติ สุข และเอกัคคตารมณ์ ทุติยฌาน** ซึ่งเป็นระดับสมาธิที่สูงขึ้นไปอีก จน**ใจสามารถละอารมณ์วิตก วิจารได้ คงเหลืออยู่แต่อารมณ์ ปีติ สุข และเอกัคคตารมณ์ ตติยฌาน** เป็นสมาธิที่สูงยิ่งขึ้นไปอีก ใจสามารถละอารมณ์ปีติได้แล้ว ยังคงเหลืออยู่แต่อารมณ์ที่เป็นสุขละเอียด ๆ กับเอกัคคตารมณ์ที่เป็น **"หนึ่ง"** ยิ่งขึ้นกว่าเดิม และ **จตุตถฌาน** ซึ่งเป็นระดับสมาธิสูงที่สุดของรูปฌาน ที่ใจสามารถละอารมณ์สุขได้แล้วคงยังมีอยู่แต่อารมณ์เป็นหนึ่ง ที่แนบแน่นสนิทเป็นอุเบกขาอยู่แต่อย่างเดียว

เมื่อสามารถเข้าฌานใดฌานหนึ่งได้ เรียกว่า สมาธิโดยปริยายเบื้องสูง

ใจที่เป็นสมาธิในระดับต่าง ๆ ทั้งสี่นี้เป็นใจที่ควรแก่งานวิปัสสนา คือการพิจารณาสภาวะของธรรมชาติให้เห็นตามความเป็นจริงได้ จึงเป็นสัมมาสมาธิที่พึงประสงค์ที่จะสามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมดำเนินไปเพื่อความหลุดพ้นจากอาสวะกิเลส ตัณหา อุปาทานได้อย่างแท้จริง เป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง เพื่อไปสู่มรรคผล นิพพาน

สมาธิยิ่งหรืออธิจิต เมื่อผู้เจริญภาวนาทำใจให้หยุดให้นิ่ง ณ ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ ผ่าน**ดวงธรรม**ที่ทำให้เป็นกายมนุษย์แล้วก็จะถึง**ดวงศีล** ซึ่งเป็นเครื่องกลั่นกรองกาย วาจา และใจตลอดทั้งเจตนาและความคิดอ่านทั้งหลาย ให้สะอาดบริสุทธิ์ผ่องแผ้วเพียงนั้นแล้ว ก็มิได้ถอยหลังกลับหรือหยุดอยู่เพียงนั้น ยิ่งรวมใจให้หยุดให้นิ่งยิ่งขึ้นไปอีก หยุดในหยุด กลางของหยุดในหยุด หรือที่เรียกว่าเข้ากลางของกลาง ๆ ๆ ดวงศีลนั่นแหละ ตรงที่หมายจุดเล็กใสเท่าปลายเข็มนั่นแหละ ถูกทางสายกลางหละ พอหยุดนิ่งสนิทถูกส่วนเข้าก็จะถึง**ดวงสมาธิ** เป็นดวงกลมใสมีขนาดเท่าดวงศีล แต่ใสละเอียดและสว่างกว่า

ดวงสมาธินี้เองคืออธิจิตแท้ ๆ ในทางปฏิบัติ คือเป็นสมาธิยิ่ง-จิตยิ่งแท้ ๆ เชียว เพราะสมาธิยิ่งนี้เป็นเครื่องกลั่นกรองกาย วาจา และใจที่ละเอียดยิ่งไปกว่าศีล เป็นผลให้ใจใสสะอาดบริสุทธิ์ผ่องแผ้วยิ่งไปกว่าศีล เป็นจิตใจที่ปลอดจากนิวรณ์ธรรมจริง ๆ จึงควรแก่งานวิปัสสนา พิจารณาสภาวธรรมให้เห็นตามความเป็นจริง ให้เกิดปัญญารู้แจ้งแทงตลอดในสภาวของธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ได้อย่างไม่มีอะไรเคลือบแคลงสงสัย เพราะการเจริญภาวนามาถึงขั้นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามแนววิชชาธรรมกายนี้ ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถจะเจริญปัญญาจากการที่ได้ทั้งรู้และทั้งเห็น ดังที่ได้เคยยกตัวอย่างมาเล่าให้ท่านผู้อ่านได้ทราบบ้างแล้วในลำดับก่อน ๆ

ทีนี้หากจะกล่าวถึงปัญญาในทางปฏิบัติธรรมแล้ว อาจจะแยกกล่าวได้เป็น ๓ ระดับ คือ

ปัญญาโดยปริยายเบื้องต่ำ พระพุทธองค์ได้ทรงแนะนำว่าอริยสาวกในธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้านี้ เป็นผู้ปฏิบัติถึงซึ่ง

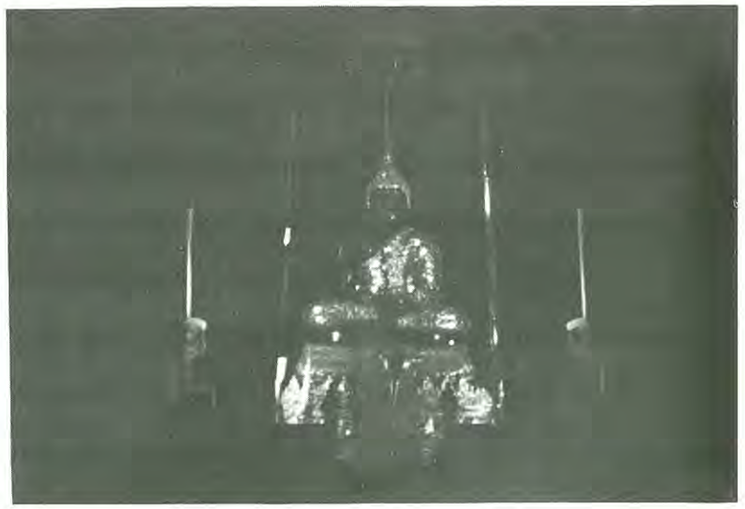

ความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป รู้ความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปชัด และข้อปฏิบัติดำเนินถึงซึ่งความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบ อันเป็นเครื่องเบื่อหน่ายอันประเสริฐ นี้ คือปัญญาโดยปริยายเบื้องต่ำ

ปัญญาโดยปริยายเบื้องสูง พระองค์ได้ทรงแนะนำต่อไปอีกว่า ภิกษุในธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้านี้ เป็นผู้รู้ชัดว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุเกิดทุกข์ นี่ความดับทุกข์ นี่ข้อปฏิบัติถึงความดับทุกข์ คามรู้ชัดใน**สัทธรรม**ทั้ง ๔ นี้ คือปัญญาโดยปริยายเบื้องสูง

ปัญญาอันยิ่งหรืออธิปัญญา ผู้ปฏิบัติธรรมเมื่อเข้าถึงดวงสมาธิดังที่กล่าวมานี้แล้ว ก็รวมใจให้หยุดในหยุด กลางของหยุดในหยุด ตรงกลางดวงสมาธินั้นต่อไปอีก ตรงที่หมายเป็นจุดเล็กใสเท่าปลายเข็มนั่นแหละ หยุดในหยุด นิ่งกลางของกลาง กลางของกลาง ๆ ตรงจุดเล็กใสนั่นแหละ ถูกทางสายกลางหละ พอหยุดนิ่งได้ถูกส่วนเข้า ดวงสมาธิก็จะว่างหายไป ก็จะปรากฏเห็น**ดวงปัญญา** กลมใสสว่างยิ่งไปกว่าดวงสมาธิ แต่มีขนาดเท่ากัน ดวงปัญญานี้เองคือ**อธิปัญญา** ปัญญาอันยิ่งแท้ ๆ จากการปฏิบัติ เพราะเป็นเครื่องกลั่นกรองกาย วาจา และใจที่ละเอียดยิ่งไปกว่าดวงศีล และดวงสมาธิที่กล่าวมาแล้วข้างต้น รู้เห็นอะไรก็ถูกต้องตามความเป็นจริง ปัญญาก็ยิ่งไปกว่าบุคคลธรรมดาที่ไม่สามารถจะรู้เห็นได้กว้างขวางทั้งหยาบและละเอียด ทั้งลับและเปิดเผยได้แม่นยำอย่างนี้

เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาได้ถึงดวงปัญญานี้แล้ว ก็ดำเนินไปในแบบเดิมอีก คือรวมใจหยุดในหยุด กลางของหยุดในหยุด เข้ากลางของกลาง ๆ ๆ ดวงปัญญานั่น ตรงที่หมายเป็นจุดเล็กใสเท่าปลายเข็ม นั่นแหละ ถูกทางสายกลางหละ พอใจหยุดนิ่งได้ถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ ดวงปัญญาก็จะว่างหายไป ก็จะเห็น**ดวงวิมุติ** ซึ่งเป็นเครื่องกลั่นกรองกาย วาจา และใจ ที่ละเอียดที่สุดของมนุษย์ให้สะอาดบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสหยาบของมนุษย์ คืออภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิทีเดียว เพราะรู้เห็นบาปบุญคุณโทษ ทางเจริญ ทางเสื่อมได้ชัด แล้วเมื่อรวมใจหยุดนิ่ง เข้ากลางของกลางดวงวิมุตินี้ต่อไปอีก ก็จะถึง**ดวงวิมุตติ-ญาณทัสสนะ** อันเป็นธรรมที่พึงจะรู้เห็นได้ตามความจริง เมื่อหยุดในหยุด กลางของหยุดในหยุดลงไปที่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนี้ถูกส่วนเข้า ดวงนี้ก็จะว่างหายไป แล้วก็จะเห็น**กายมนุษย์ละเอียด**หรือ**กายฝัน** มีลักษณะหน้าตาเหมือนผู้ปฏิบัติเองทุกประการ แต่ส่วนละเอียดประณีตกว่ากายมนุษย์หยาบหรือกายเนื้อ อยู่ในท่านั่งขัดสมาธิหันหน้าไปในทางเดียวกันกับผู้ปฏิบัติ

การเจริญภาวนาเพื่อชำระจิตใจให้ใสสะอาดบริสุทธิ์มาถึงขั้นนี้เป็นต้น จักต้องดำเนินต่อไปอีกจนถึงกายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูป-พรหมละเอียด กายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียดแล้วจึงจะถึงกายธรรม กายธรรมละเอียด คือ**ธรรมกาย** ซึ่งมีลักษณะเหมือนพระพุทธรูปเกตุดอกบัวตูม ใสละเอียดและมีรัศมีสว่างยิ่งขึ้นต่อไปตามลำดับ และขนาดของธรรมกายก็โตขึ้นตามส่วน จนถึง ๒๐ วาทีเดียว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย ดวงอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ดวงวิมุตติและดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ก็ขยายโตเต็มส่วนเท่าหน้าตักของธรรมกายแต่ละกาย **เมื่อถึงกายธรรมนี้แล้ว ดวงศีล ดวงสมาธิ และดวงปัญญาจึงนับว่าเป็นอธิศีล อธิจิต อธิปัญญาที่แท้จริง ส่วนดวงศีลในกายมนุษย์ ทิพย์ รูปพรหม และอรูปพรหมซึ่งเป็นกายในภพสาม ก็เป็นปกติศีลไป**

เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาถึงธรรมกายพระอรหัตละเอียด ซึ่งขยายโตเต็มส่วนขนาด ๒๐ วาแล้ว เป็นอันหมดกิเลสเสียแล้ว แม้จะเป็นการหมดกิเลสชั่วคราวหรือด้วยการข่มกิเลสที่เรียกว่า **วิกขัมภณวิมุตติ** และหากผู้ปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาต่อไปจนหมดกิเลสโดยสิ้นเชิง เป็น**สมุจเฉทปหาน พระนิพพาน**คือธรรมกายที่บรรลุอรหัตผลแล้วจะเป็น**วิราคธาตุ วิราคธรรมล้วน ๆ เป็นวิมุตติทั้งสิ้น ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา** ดวงศีล ดวงสมาธิ และดวงปัญญาของพระนิพพานจึงนับเป็น**วิมุตติศีล วิมุตติจิต และวิมุตติปัญญา**ไป

และปัญญานี้เองที่เป็นไปเพื่อวิมุตติหลุดพ้นจากอาสวะกิเลส ตัณหา อุปาทาน เป็นขั้น ๆ ไป จนถึงหลุดพ้นโดยสิ้นเชิง

พระพุทธองค์จึงได้ประทานพระบรมพุทโธวาทว่า สมาธึ ภิกฺขเว ภาเวถ สมาหิโต ยถาภูตํ ปชานาติ แปลความว่า **"ภิกษุทั้งหลายท่านทั้งหลายจงยังสมาธิให้เกิด ชนผู้มีจิตเป็นสมาธิแล้ว ย่อมรู้ตามจริง"** และว่า นตฺถิ ฌานํ อปญฺญสฺส นตฺถิ ปญฺญา อฌายิโน แปลความว่า **"ฌานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา และปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน"** ยมฺหิ ฌานญฺจ ปญฺญา จ สเว นิพฺพานสนฺติเก แปลความว่า **"ฌานและปัญญามีในผู้ใด ผู้นั้นปฏิบัติใกล้นิพพาน"** (มีมาในพระธรรมบทภิกขุวรรคที่ ๒๕ เรื่องสัมพหุลภิกขุ)

■ ■ ■ ■

พระผู้มั่นในศีลบารมี

พระมหามนตรี ขนฺติสาโร (ป.ธ.๙)

พระบรมศาสดาประทับอยู่ที่พระวิหารชื่อเชตวัน เมืองสาวัตถี ทรงปรารภอุบาสกอุบาสิกาผู้รักษาอุโบสถศีล จึงทรงนำอดีตนิทานมาตรัสเล่าว่า

ในอดีตกาล โอรสของเจ้าเมืองพาราณสี เพราะพระบิดาระแวงว่าจะแย่งราชสมบัติ จึงครองเพศเป็นนักบวช อยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา แต่ใจยังฝักใฝ่อยู่ในกาม จึงได้อยู่ร่วมสมัครสังวาสกับนางนาคกระทั่งมีบุตร ๑ ธิดา ๑ ต่อมาเมื่อพระราชาสวรรคตแล้ว จึงได้ครองราชสมบัติสืบมา และได้นำบุตรธิดาซึ่งเกิดแต่นางนาคมาอยู่ในพระราชวัง โดยให้อยู่ในเรือโกลนที่ตักน้ำไว้เต็มลำเรือ เพราะทั้งสองกุมารนั้นมิอาจอยู่ได้โดยไม่มีน้ำ

วันหนึ่ง สองกุมารกำลังเล่นอยู่ในสระน้ำ พบเต่าตัวหนึ่งซึ่งกำลังคลานเข้ามา จึงพากันตกใจรีบกลับไปรายงานพระบิดาว่า พบยักษ์ตนหนึ่งอยู่ในสระ พระราชาทรงกริ้ว จึงรับสั่งให้ลงทัณฑ์เต่าตัวนั้น

อำมาตย์คนหนึ่งกราบทูลว่า เต่าตัวนี้เป็นเวรกับเจ้านาย เอาไปโขลกในครกให้แหลกละเอียด

อำมาตย์คนหนึ่งกราบทูลว่า เอาไปเผาไฟกินเสีย

อำมาตย์คนหนึ่งกราบทูลว่า เอามันหงายท้องย่างไฟ

อำมาตย์คนหนึ่งกราบทูลว่า เอาไปต้มกินเสีย

อำมาตย์คนหนึ่งกราบทูลว่า เอาไปทิ้งในวังวนในแม่น้ำยมุนา

ราชบุรุษจึงได้นำเต่าตัวนั้นไปทิ้งลงที่น้ำวนในแม่น้ำยมุนา

เต่าถูกน้ำวนพัดตกลงไปในภพแห่งพญานาค

เต่าตัวนั้นด้วยเกรงว่าจะมีภัย จึงอ้างตนเองว่าเป็นทูตของเจ้าเมืองพาราณสีในโลกมนุษย์ ที่มานี้ก็เพื่อจะแจ้งว่า เจ้าเมืองพาราณสีต้องการจะยกพระธิดาซึ่งเกิดแต่นางนาคให้แก่พญาธตรฐนาคราช ที่เต่าต้องพูดปดเช่นนี้ ก็เพราะอาฆาตที่เจ้าเมืองพาราณสีลงโทษตนที่ให้ราชบุรุษนำไปปล่อยตนลงที่น้ำวน

พญาธตรฐนาคราชจึงส่งพวกนาคไปเมืองมนุษย์ เพื่อไปรับพระธิดาของเจ้าเมืองพาราณสี ฝ่ายเจ้าเมืองพาราณสีไม่ทราบเรื่องราว จึงทรงพิโรธและกล่าวโทษพวกนาคเหล่านั้น นาคทั้งหลายจึงกลับมารายงานความเป็นไปให้ผู้บังคับบัญชาทราบ พญาธตรฐนาคราชสดับคำรายงานเช่นนั้นก็โกรธ จึงสั่งงูน้อยงูใหญ่หลากหลายเดินทางไปแสดงตนห้อยโหนอยู่ทุกสถานที่ในเมืองพาราณสี ชาวเมืองเห็นงูน้อยงูใหญ่ ต่างพากันตกใจกลัว ในที่สุดเจ้าเมืองพาราณสีจึงยอมยกพระธิดาซึ่งเกิดแต่นางนาคให้เป็นภรรยาของพญาธตรฐนาคราช การสงครามระหว่างมนุษย์กับพญานาคราชก็จบลง

พญาธตรนาคราชก็มีลูกซึ่งเกิดจากพระธิดาของเจ้าเมืองพาราณสี เป็นพญานาค ๔ ตัว เรียงนามดังต่อไปนี้ คือ สุทัศนนาคราช ทัตตนาคราช สุโภคนาคราช และอริฏฐนาคราช

บรรดานาคราชทั้ง ๔ นั้น ทัตตนาคราชเป็นพระโพธิสัตว์รักษาอุโบสถศีล จึงเป็นที่สักการะบูชาของเหล่าเทวดาและพระอินทร์ อีกประการหนึ่งพระโพธิสัตว์เป็นผู้มีปัญญา จึงได้รับนามสมญาว่า ภูริทัตตนาคราชโพธิสัตว์ แปลว่า พระโพธิสัตว์ผู้อุบัติมาเป็นนาคราชมีสติปัญญาดังกะแผ่นดิน

ต่อมาภูริทัตตนาคราชเบื่อหน่ายนาคพิภพ จึงได้ไปสถิตอยู่ในโลกมนุษย์ อธิษฐานองค์

อุโบสถอย่างมั่นคง ตั้งความปรารถนาว่า ใครต้องการหนัง เอ็น กระดูก และเลือดของเรา ก็จงนำไปเถิด แล้วเนรมิตร่างของตนเท่างอนไถ นอนจำศีลอยู่บนจอมปลวกแห่งหนึ่ง

ต่อมาภูริทัตตนาคราชถูกหมองูนามว่าอาลัมพาน (บาลีใช้อาลัมพายนะ) จับได้ โดยใส่ยาและมนต์เพื่อให้อยู่ในอำนาจ แต่ภูริทัตตนาคราชโพธิสัตว์นั้น เป็นสัตว์มีฤทธิ์มาก ไม่ตกอยู่ในอำนาจของหมองู และก็ไม่ทำร้ายหมองูเพราะเกรงว่าศีลของตนจะขาด ยอมให้หมองูทรมานตนโดยประการต่าง ๆ ถึงได้รับทุกขเวทนาก็ไม่โกรธเลย หมองูจึงใช้เถาวัลย์มัดจับขังไว้ในกระชุ นำไปแสดงมายากลในสถานที่ต่าง ๆ ภูริทัตตนาคราชแสดงได้สารพัด เป็นต้นว่าทำให้กายเล็ก ทำกายให้หมุนไปรอบ ๆ ทำกายให้หยุดหมุน แผ่พังพาน หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า หก เจ็ด แปด เก้า สิบ ยี่สิบ สามสิบ สี่สิบ ห้าสิบ เจ็ดสิบ แปดสิบ เก้าสิบ แผ่พังพานสูงหนึ่งร้อย แผ่พังพานสูง แผ่พังพานต่ำ มีกายปรากฏและหายตัวได้ มีกายครึ่งตัวบ้าง แสดงสีเขียวบ้าง เหลืองบ้าง แดงบ้าง ชมพูบ้าง เป็นน้ำ เป็นควัน หมองูนึกคิดอย่างไรก็แสดงได้ตามใจหมองูนั้น ประชาชนที่เข้ามาชมภูริทัตตนาคราชแสดงแล้วอดเวทนาไม่ได้พากันให้ทรัพย์สินเงินทองแก่หมองูมากมาย หมองูพาไปแสดงตามหมู่บ้าน ออกจากหมู่บ้านนี้ ไปยังหมู่บ้านโน้น

ตามปกติแล้วภูริทัตตนาคราชโพธิสัตว์มีชีวิต จะกินแต่ข้าวตอกคลุกน้ำผึ้ง แม้หมองูจะบังคับให้กินสิ่งมีชีวิต พระโพธิสัตว์จะยอมอดตาย เพราะเกรงว่าศีลของตนจะขาด ภูริทัตตนาคราชโพธิสัตว์ถูกหมองูนำไปแสดงในสถานที่ต่าง ๆ กระทั่งเดินทางไปถึงเมืองพาราณสี อันเป็นสถานที่ที่มารดาของตนเคยอยู่อาศัยนั่นเอง

ตามปกติแล้วภูริทัตตนาคราชโพธิสัตว์จะไปเยี่ยมมารดาทุก ๑ เดือน บัดนี้ ๑ เดือนผ่านไป นางนาคสมุทรชาผู้เป็นมารดารู้ว่าพระโพธิสัตว์จะต้องประสบภัยอันตราย เพราะลูกไม่ได้มาเยี่ยมมารดาเป็นเวลากว่า ๑ เดือนแล้ว นางนาคจึงบอกให้สุทัศนนาคราชผู้เป็นพี่ชายพระโพธิสัตว์ส่งน้อง ๆ ไปค้นหาดู สุทัศนนาคราชจึงส่งสุโภคนาคราชไปหิมวันต์ ส่งอริฏฐนาคราชไปเทวโลก สุทัศนนาคราชเองแปลงเพศเป็นดาบสไปยังมนุษย์โลก โดยมีน้องสาวต่างมารดาของพระโพธิสัตว์แปลงกายเป็นกบน้อย นอนซ่อนตัวอยู่ภายในชฎาบนศีรษะของสุทัศนนาคราช

ขณะนั้น พระโพธิสัตว์ถูกหมองูนำไปแสดงที่หน้าพระที่นั่งของเจ้าเมืองพาราณสี ซึ่งมีศักดิ์เป็นลุงของภูริทัตตนาคราช แต่จำกันไม่ได้เพราะอยู่ต่างภพกัน สุทัศนนาคราชพี่ชายของพระโพธิสัตว์ซึ่งแปลงกายเป็นดาบสก็ยืนมองดูอยู่ ณ ที่นั้น พระโพธิสัตว์จำพี่ชายของตนได้ จึงเลื้อยออกมาร้องไห้ซบอยู่ที่หลังเท้าของดาบสนั้น ซึ่งดาบสผู้เป็นนาคราชแปลงกายก็ร้องไห้เช่นเดียวกัน จากนั้นพระโพธิสัตว์ก็เลื้อยกลับไปยังกระชุที่อยู่ของตนตามเดิม

ครั้นแล้วการวิวาทระหว่างสุทัศนนาคราชผู้เป็นดาบสแปลงกายกับอาลัมพานหมองูก็เกิดขึ้น จนกระทั่งดาบสได้กราบทูลพระราชาให้ขุดหลุม ๓ หลุม ใส่เภสัชต่าง ๆ ในหลุมแรก ใส่โคมัยในหลุมที่สอง ใส่โอสถอันเป็นทิพย์ในหลุมที่สาม แล้วบันดาลให้หยาดพิษตกลงในหลุมแรก เกิดเปลวควันขึ้นแล้วไปติดโคมัยในหลุมที่สอง ลามไปไหม้โอสถอันเป็นทิพย์ในหลุมที่สาม อาลัมพานหมองูโดนไอควันพิษเข้าก็เกิดเป็นโรคเรื้อนขาว ด้วยความตกตะลึงกลัวจึงเปล่าวาจา ๓ ครั้งว่า ข้าพเจ้าจะปล่อยภูริทัตตนาคราช แล้ว ข้าพเจ้าจะปล่อยภูริทัตตนาคราชแล้ว ข้าพเจ้าจะปล่อยภูริทัตตนาคราชแล้ว พระโพธิสัตว์จึงได้รับอิสรภาพเพราะความช่วยเหลือของสุทัศนนาคราชผู้เป็นพี่ชายของตน

บัดนี้พระราชาได้ทราบว่าสุทัศนนาคราชและภูริทัตตนาคราชคือลูกของพระนางสมุทรชา พระกนิษฐภคินีของพระองค์ ซึ่งเกิดแต่นางนาค พร้อมกันนั้นก็ทรงส่งนาคราชทั้งสองและน้องสาวต่างมารดาของพระโพธิสัตว์กลับไปสู่นาคพิภพ โดยกำหนดวันและเวลาที่จะมาพบกันอีกในมนุษย์โลกนี้

ภูริทัตตนาคราชโพธิสัตว์ เมื่อกลับไปอยู่ในนาคพิภพนั้น เพราะความเป็นผู้มีปัญญามาก สามารถปราบเอาชนะพราหมณ์ผู้เป็นนายพรานทั้งหมดได้ แล้วให้พรานเหล่านั้นตั้งอยู่ในคุณธรรม พระโพธิสัตว์ได้นำพวกพรานออกจากนาคพิภพไป

เมื่อวันเวลาที่นัดพบกับพระเจ้าสาครพรหมทัตต์เจ้าเมืองพาราณสีมาถึง ภูริทัตตนาคราชจึงได้พาบิดามารดา คือพญาธตรฐนาคราชและพระนางสมุทรชานาคมาณวิกา สุทัศนนาคราชและอริฏฐนาคราชผู้เป็นน้องทั้งสอง รวมทั้งน้องสาวต่างมารดา คือนางอัจจิมุขีนาคมาณวิกา มาเฝ้าพระสาครพรหมทัตต์ ผู้เป็นพี่ชายของมารดาคือพระนางสมุทรชานาคมาณวิกา ซึ่งก็คือลุงของนาคราชเหล่านั้น ต่างฝ่ายต่างยินดีปรีดา พำนักอยู่ในมนุษย์

โลก ๒-๓ วัน ก็เดินทางกลับไปยังนาคพิภพตามเดิม ส่วนภูริทัตตนาคราชโพธิสัตว์ก็ได้อยู่จำศีลตลอดอายุขัยในมนุษย์โลกนี้เอง

พระบรมศาสดาครั้นทรงนำภูริทัตตนาคราชมาแสดงจบลงแล้ว ทรงประมวลชาดกว่า นายพรานอาลัมพานในกาลนั้นคือพระเทวทัตต์ในกาลนี้ ส่วนภูริทัตตนาคราชโพธิสัตว์ก็คือพระตถาคตนั่นเอง

■■■■

พิจารณาตน ๑๐ ประการ

โดย
ศิรประภา ศากยะบุตร

๑. กาย
๒. กาย+ใจ
๓. ไตรวัฏฏ์
๔. ธาตุ ๔
๕. ขันธ์ ๕
๖. ผัสสะ (อายตนะ ๑๒)
๗. ฐาน ๗
๘. มรรค ๘
๙. ลำดับกายละเอียด ๙ คู่
๑๐. มงคลสูตรสิบ

๑. กาย คือ ตัวเรา เต่าตุ่น มีกายที่เราเห็นเป็นหนึ่ง กายนี้ความจริงแล้วมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๒ ประการ คือ กายและใจ

๒. ใจ เป็นที่รวมของ กรรม วิบาก อันเป็นเหตุปัจจัยขบวนการทำงาน ๔ ประการ คือ เห็น จำ คิด รู้ ซ้อนกันอยู่ เช่นไข่อยู่ในเปลือก และมีไข่ขาวไข่แดง ตามลำดับ ๔+๑ เป็น ๕ ที่พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นขันธ์ ๕ ก็เต่าตัวนี้แหละขันธ์ ๕ ก็คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันได้แก่ กาย เห็น จำ คิด รู้ เพราะภาระหน้าที่ เต่าตัวนี้จึงเดินไป แบกภาระไว้ หมุนเวียนไปตามไตรวัฏฏ์

๓. ไตรวัฏฏ์ เหตุปัจจัยที่หมุนเวียนไปตามกงกรรมกงเกวียน ประกอบด้วย กิเลส ที่ทำให้เกิดเราเต่าตัวนี้ เกิดเขาเต่าตัวโน้น ธาตุแท้ในตัวเราที่อยู่ ณ ศูนย์กลางกายเราเปรียบดังดวงแก้วกลมใสนั้น ที่แท้เกิดจากธาตุ ๔ ที่หมุนเวียนอย่างรวดเร็วจนเป็นดวงกลม (ตามธรรมชาติที่เกิด เช่นดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ โลก เป็นดวงกลม เป็นโมเลกุล)

๔. ธาตุ ๔ ธาตุ ๔ ที่ประกอบเป็นเราเป็นเขาได้เป็นตัวเป็นตน คือ ดิน ไฟ ลม น้ำ ผสมขึ้นเป็นมวลสารโดยอาศัยผสมกับลมปราณและธาตุใจอันเป็นอากาศธาตุ และวิญญาณธาตุ

ณ ใจกลางดวงแก้ว ทำให้เกิดชีวิตและเกิดปัญญา นี่แหละการเกิดมาซึ่งขันธ์ ๕

๕. ขันธ์ ๕ คือ กาย ๑ และใจ ๔ ประกอบด้วยการรวมตัวของธาตุทั้ง ๖ คือ ดิน ไฟ ลม น้ำ กับอากาศธาตุ และวิญญาณธาตุ ที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัว ตั้งแต่เป็นอณูของตน และโคจรกันทุกทุกอณูเป็นอยู่ตลอดวันตลอดคืน ดังกับปริศนาธรรมเรื่องจอมปลวก อะไรเอ่ยที่กลางคืนพ่นควัน กลางวันพ่นไฟ ไม่ใช่อื่นไกลก็ขันธ์ ๕ นี่แหละ กลางคืนก็คิด คิด กลางวันก็ทำร่างกายเราทุกอณู (โมเลกุล) มิได้พักผ่อน โคจรส่งพลังอยู่เป็นประจำ แต่ก็หาพ้นลักษณะทั้ง ๓ คือไตรลักษณ์ไม่ได้ จะต้องเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในที่สุดคือไม่เที่ยงแท้ ไม่เป็นสุข ไม่มีตัวตน จอมปลวกอันที่มีประตูรับสัมผัสจากจากภายนอกอยู่ ๖ ประตูเรียกว่า ผัสสะทั้ง ๖

๖. ผัสสะ ๖ หรือสัมผัส ๖ ประการ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ เป็นทางเข้าทางติดต่อรับความรู้สึกจากภายนอกเข้ากระทบที่ใจ ๔ (เห็น จำ คิด รู้) จากประตูทั้งหมดนี้ส่วนใหญ่มักจะคุ้นเคย และติดพันกันแค่ห้าจนเกือบจะหมดเวลา ประตูที่ ๖ คือใจ จะได้ใช้นาน ๆ ครั้ง คือก่อนหลับและก่อนตื่น จะรู้สึกสัมผัสด้วยใจได้บ้าง แต่จะเรียกว่าฝันไป ดังคำที่เคยได้ยินว่าฝันก่อนรุ่งมักจะเป็นจริง แต่ความจริงคงจะเป็นสัมผัสที่ ๖ คือสัมผัสด้วยใจของตนนั้นเอง การที่ได้หยุดได้สนิท แล้วงดการติดพันจากสัมผัสทั้งห้าตั้งแต่ต้น แล้วสงบจิตสงบใจ ฝึกสัมผัสที่ ๖ ก็คือการฝึกสมาธินั่นเอง "ตัวหยุดนี่แหละเป็นตัวสำเร็จ" ด้วยอุบายหยุดสัมผัสอื่นเสียก่อนแล้วสงบใจ เห็น จำ คิด รู้ มาหยุดนิ่งที่ปลายจมูก หญิงที่รูจมูกซ้าย ชายที่รูจมูกขวา แล้วพิจารณาลมหายใจของตนเอง เลื่อนเอา

บริกรรมนิมิตที่เป็นดวงแก้วกลมใสเข้าตามลมหายใจไปที่ดวงตา ท่องบริกรรมภาวนา "สัมมาอรหัง ๆ ๆ เรื่อยไปเลื่อนบริกรรมนิมิตไปที่กั้กศีรษะที่ตำแหน่งที่ฉุนกลิ่นมัสตาด แล้วหย่อนลงที่ช่องเพดานปากหลังลิ้นไก่ ปล่อยตามลมหายใจที่สูดเข้ามาลงที่ลูกกระเดือก สูดลมหายใจเข้าเต็มที่ลงระดับสะดือที่กลางตัว โดยลากเส้นจากสะดือไปด้านหลัง และจากสีข้างซ้ายไปสีข้างขวา ตัดกันพอดีเป็นฐานที่ ๖ จากนั้นผ่อนลอยขึ้นมาเหนือสะดือ ๒ นิ้วมือ ณ ฐานที่ ๗

๗. ฐานที่ ๗ ณ กลางลำตัวระดับเหนือสะดือ ๒ นิ้วมือ เป็นจุดศูนย์กลางของกายทุกกาย และเป็นจุดศูนย์กลางดวงทุกดวง ถ้าจิตรวมได้หมดเรียกว่าถึงสิบก็ตกศูนย์ ก็จุดนี้แหละไม่ใช่อื่นไกล จุดนี้เป็นเซลล์แรกเมื่อเกิด แล้วแบ่งตัวออกมา ขยายออกเป็นตัวตน เมื่อตายก็จะไปจากจุดนี้ คือฐานที่ ๗ จะต้องกำหนดไว้ในกายให้มั่น ทำอะไรหมั่นจรดใจไว้ ณ ศูนย์กลางกายได้ไม่มีทางจนปัญญา เพราะความสว่างความสงบทำให้ไม่อับจนหรือมืดมนเป็นแน่ เห็นทางสว่างที่จะนำไปดำเนินชีวิตก็คือมรรค ๘ ที่ทรงแนะนำให้เดินทาง

๘. มรรค มีองค์ ๘ อันประกอบด้วย

เห็นตรง พูดไพเราะ จิตมั่นคง
หมั่นเพียร งานสุจริต คิดดี
แจ้งสว่าง สวยงาม สงบร่มเย็น

เป็นร้อยกรองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเป็นคำอวยพรปีใหม่แก่คณะสหายพัฒนาในปี ๒๕๓๙ ซึ่งตรงกับ

สัมมาทิฏฐิ สัมมาวาจา สัมมาสมาธิ

สัมมาวิริยะ สัมมาอาชีวะ สัมมาสติ

สัมมาปัญญา สัมมากัมมันตะ ย่อมนำความสงบร่มเย็นเป็นทางสู่นิพพาน

๙. กายภายใน ๙ คู่ (หยาบและละเอียดคู่กัน)

๙.๑ มนุษย์ คือ มนุษย์หยาบ - มนุษย์ละเอียด

๙.๒ ทิพย์ คือ กายทิพย์หยาบ - กายทิพย์ละเอียด

๙.๓ พรหม คือ พรหมหยาบ - พรหมละเอียด

๙.๔ อรูปพรหม คือ อรูปพรหมหยาบ - อรูปพรหมละเอียด

๙.๕ โคตรภูหน้าตักหย่อนกว่า ๕ วา

๙.๖ โสดา หน้าตัก ๕ วา

๙.๗ สกิคาทา หน้าตัก ๑๐ วา

๙.๘ อนาคา หน้าตัก ๑๕ วา

๙.๙ อรหัต หน้าตัก ๒๐ วา

๑๐. มงคลคาถา ๑๐ คาถา ประกอบด้วยมงคล ๓๘ ข้อ

ดังต่อไปนี้

คาถา ๑๐.๑ คบคนดี หนีคนชั่ว บูชาคนควร(บูชา)

๑๐.๒ เกิดดี บารมีเสริม เพิ่มบุญ

๑๐.๓ ฟังให้มาก ฝากฝีมือ ถือวินัย เข้าใจพูด

๑๐.๔ อุปถัมถ์แม่พ่อ ไม่ย่อสงเคราะห์บุตรสุดดูดายคู่สมรส หมดจดการงาน

๑๐.๕ ผูกใจด้วยการให้ ประพฤติในธรรมจริยา อาสาสงเคราะห์ญาติ เลือกฉลาดทำกิจดี อย่างไม่มีโทษติดตาม

๑๐.๖ งดเว้นบาป สาปส่งน้ำเมา เข้าถึงพระธรรม

๑๐.๗ เคารพนบนอบอ่อนน้อมถ่อมตน ฝึกฝนสันโดษ โปรดกตัญญู รู้เวลาฟังธรรม

๑๐.๘ อดทนทั้งกายใจ ว่านอนสอนง่าย พบเห็นสมณะ ถามพระข้อสงสัย

๑๐.๙ เพียรเผากิเลส อยู่ในเขตพรหมจรรย์ เท่าทันอริยสัจ สลัดสมมุติ รุดสู่นิพพาน

๑๐.๑๐ รู้ซึ้งซึ่งทางโลกธรรม เท่าทันความผันแปร แน่วแน่ไม่หวั่นไหว ไร้มลทินติดในใจ จิตแจ่มใสใจเกษม

■ ■ ■ ■

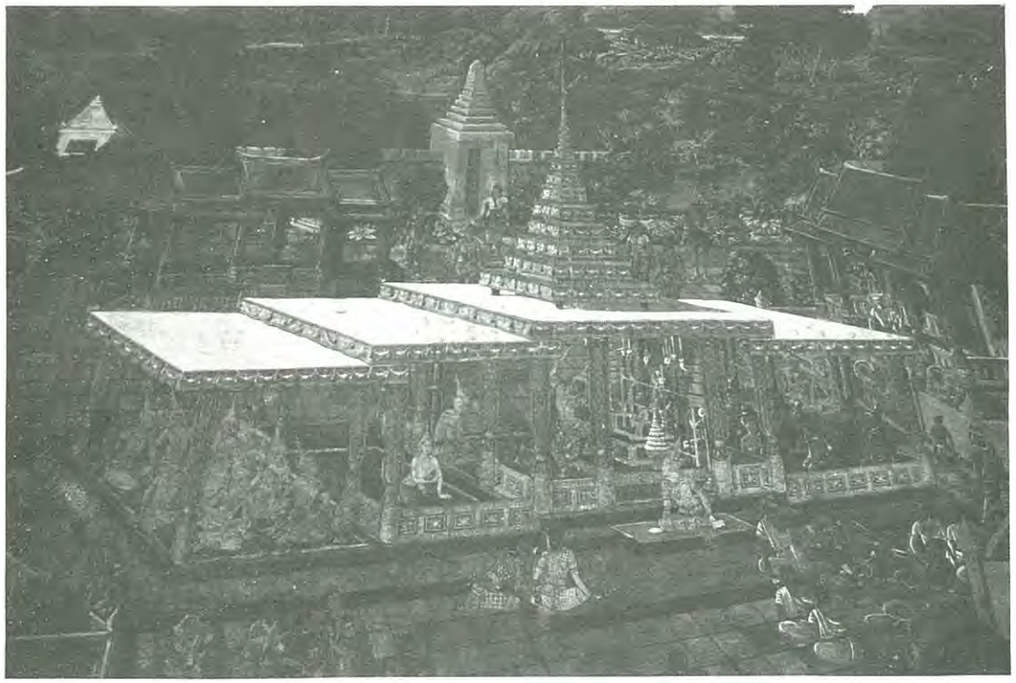

ปาฐกถาธรรม

ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและสันติสุข

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

เจริญพร ญาติโยมสาธุชนทุกท่าน

วันนี้อาตมภาพก็ได้มาพบกับท่านผู้ฟังอีกเช่นเคยในรายการปาฐกถาธรรม เรื่อง **ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและสันติสุข** กล่าวคือ ข้อปฏิบัติให้ผู้ปฏิบัติได้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขในชีวิต สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสเรียกธรรมปฏิบัตินี้ว่า **"จักร ๔"** คือ **ธรรมปฏิบัติที่เป็นประดุจล้อที่จะนำรถไปสู่ที่หมาย** กล่าวคือ **นำผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้ถึงความเป็นใหญ่ ถึงความไพบูลย์มั่งคั่งด้วยโภคทรัพย์พืชพันธุ์ธัญญาหาร ข้าวน้ำ**และ**สิ่งอำนวยความสะดวก** ตลอดทั้ง**ชื่อเสียง เกียรติยศ** และ**ความสุข** ซึ่ง ณ ที่นี้หมายเอา **"ความสันติสุข"** คือ **ความสุขด้วยความสงบเรียบร้อย ทั้ง ณ ภายใน จิตใจของตน** และทั้ง **ณ ภายนอก** คือ มีพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของตนด้วยความสงบสุข และมีพฤติกรรมแวดล้อมของสังคมและประเทศชาติอันสงบสุขอีกด้วย ดังมีพระพุทธดำรัสตรัสแก่พระภิกษุทั้งหลาย มีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก (ฉบับสยามรัฐ) เล่มที่ ๒๑ อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ข้อ ๓๑ ขึ้นต้นว่า **"จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว จกฺกานิ ฯเปฯ** และลงท้ายพระคาถาว่า

* *ออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย วันอาทิตย์ที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐*

สุขญฺเจตํ ธิวตฺตติ" แปลความว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร ๔ ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่ (และ) ความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก จักร ๔ ประการเป็นไฉน คือ

ปฏิรูปเทสวาสะ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะ ๑

สัปปุริสูปัสสยะ การคบสัตบุรุษ ๑

อัตตสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบ ๑ และ

ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้มีบุญที่ได้กระทำไว้แล้วในปางก่อน ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร ๔ ประการนี้แล เป็นเครื่องเป็นไปแก่เทวดาและมนุษย์ผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่ (และ)ความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก ฯ

นรชนพึงอยู่ในถิ่นที่เหมาะ พึงกระทำอริยชนให้เป็นมิตร ถึงพร้อมด้วยความตั้งตนไว้ชอบ มีบุญได้กระทำไว้ในปางก่อน ธัญชาติ ทรัพย์ ยศ ชื่อเสียง และความสุขย่อมหลั่งไหลมาสู่นรชนนั้น ฯ

ดังที่อาตมภาพจะได้อธิบายขยายความพระพุทธภาษิต ๔ ประการเหล่านี้ คือ **ปฏิรูปเทสวาสะ** พึงอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ๑ **สัปปุริสูปัสสยะ** การคบสัตบุรุษ ๑ **อัตตสัมมาปณิธิ** การตั้งตนไว้ ชอบ ๑ และ**ปุพเพกตปุญญตา** ความเป็นผู้มีบุญอันได้กระทำไว้แล้วในปางก่อน ๑ อันเป็นข้อปฏิบัติให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามได้ถึงซึ่งความสำเร็จในชีวิตที่ทุกคนปรารถนา คือถึงความเป็นใหญ่ ความไพบูลย์ มั่งคั่งในโภคทรัพย์ ชื่อเสียง เกียรติยศ และความสันติสุข เป็นข้อ ๆ ไป และในบางกรณีก็อาจจะอธิบายสัมพันธ์ถึงข้ออื่นที่เกี่ยวเนื่องถึงกันบ้างดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ **ปฏิรูปเทสวาสะ**

หมายความตามรูปศัพท์พระบาลี ว่า **ปฏิรูเป วเส เทเส นโร ฯ** แปลความว่า **นรชนพึงอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม** ซึ่งก็คือ **การได้อยู่ในถิ่น ทำเล** หรือ **ในประเทศที่เหมาะแก่การดำเนินชีวิตของตน ให้ถึงความเจริญรุ่งเรือง และสันติสุข**

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ธมฺมธรมฺมหาเถร)อดีตอธิบดีสงฆ์วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน ได้แสดงลักษณะของถิ่นที่เหมาะสม ๓ นัย ตามนัยที่รวบรวมจากคัมภีร์**ปรมัตถโชติกา** และคัมภีร์**มังคลัตถทีปนี** มีปรากฏในหนังสือ "มงคลยอดชีวิต" จัดพิมพ์โดยธรรมสภา เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๓๙ หน้า ๗๔-๘๔ มีความโดยย่อว่าดังนี้

นัยที่ ๑ ถิ่นที่มีบริษัท ๔ คือ มีพระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา **อาศัยอยู่ ปฏิบัติพระศาสนา แสดงธรรม และเผยแพร่พระสัทธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ และมีการบำเพ็ญกุศลคุณความดีอยู่** กล่าวโดยส่วนรวมคือ **ถิ่นที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอยู่** นี้จัดเป็น**ปฏิรูปเทส** คือเป็นถิ่นที่หรือประเทศที่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัยและดำเนินชีวิต ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้ พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสว่า การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมเป็นมงคลสูงสุด เพราะเป็นถิ่นที่สาธุชนมีโอกาสได้บำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ มี **ทานมัย** บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน **ศีลมัย** บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และ**ภาวนามัย** บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา เป็นต้น เหล่านี้ย่อมยังผลให้สามารถดำเนินชีวิตบรรลุถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข คือได้ถึงความสุขด้วยความสงบได้

นัยที่ ๒ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนา สถานที่ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ สถานที่เสด็จลงจากเทวโลกและสถานที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ได้แก่ นครสาวัตถี นครราชคฤห์ เป็นต้น จัดเป็นปฏิรูปเทส คือถิ่นที่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัยและดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้ เพราะได้มีโอกาสเห็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวก ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในคุณพระรัตนตรัย และให้มีโอกาสฟังธรรม ให้รู้ทางเจริญ-ทางเสื่อมแห่งชีวิต ให้รู้แนวทางการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข และให้รู้ทางปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ และถึงซึ่งบรมสุขอย่างถาวรตามที่เป็นจริงได้

นัยที่ ๓ มัชฌิมประเทศ ซึ่งเป็นที่เสด็จอุบัติแห่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระมหาสาวก พุทธ

อุปัฏฐาก พระพุทธบิดา พระพุทธมารดา และพระเจ้าจักรพรรดิ จัดเป็นปฏิรูปเทส คือ ถิ่นที่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัยและดำเนินชีวิตให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้ เพราะผู้อยู่อาศัยในปฏิรูปเทสเช่นนี้ มีโอกาสได้รับฟังพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสาวก และพระเจ้าจักรพรรดิ ให้ได้รู้ทางปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ให้อยู่ในศีลในธรรม เป็นเหตุให้สามารถดำเนินชีวิตให้บรรลุถึงมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และถึงนิพพานสมบัติได้ ชีวิตก็จะถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้ด้วยประการฉะนี้

ลักษณะของถิ่นที่เหมาะ คือ ที่สมควรอยู่อาศัย ประกอบสัมมาอาชีวะ ดำเนินชีวิตตนไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข ตามที่ปรากฏในคัมภีร์และคำอธิบายของบุรพาจารย์ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ พอจะสรุปความได้ว่า

คำว่า **"ปฏิรูปเทสวาสะ"** หรือจะกล่าวโดยย่อว่า **"ปฏิรูปเทส"** คือ **ถิ่นที่เหมาะสม** ทั้ง**ภายนอก**และ**ภายใน**

ถิ่นที่เหมาะสมภายนอก หมายถึง ประเทศหรือท้องถิ่นที่อยู่อาศัยและทำเลที่ทำมาหาเลี้ยงชีพของผู้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคม นับตั้งแต่สังคมย่อยภายในครอบครัวถึงสังคมใหญ่ ได้แก่ สถานศึกษาเล่าเรียน สำนักศาสนา สำนักงาน ภูมิลำเนาถิ่นที่อยู่ และทำเลที่ทำมาหาเลี้ยงชีพ นับ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ถึงสังคมประเทศชาติ และแม้สังคมชาวโลกโดยส่วนรวม ที่เหมาะแก่การอยู่อาศัย เหมาะแก่การประกอบสัมมาอาชีวะ หรือกล่าวโดยส่วนรวมว่า เหมาะแก่การดำเนินชีวิตโดยชอบ ให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองด้วยโภคทรัพย์ ถึงความเป็นใหญ่มีเกียรติยศชื่อเสียงและให้ถึงความสันติสุขในชีวิตได้ นี้ประการ ๑

ถิ่นที่เหมาะสมภายใน หมายถึง อัตภาพร่างกายที่มีสุขภาพอนามัยดี มีวิชาความรู้ มีสติปัญญาสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีคุณธรรม คือเป็นผู้มีศีลมีธรรม เป็นสัมมาทิฏฐิ ที่สามารถจะประกอบสัมมาอาชีวะ และดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้ นี้อีกประการ ๑

ผู้ใดมีคุณธรรม หรือได้อยู่ในถิ่นที่เหมาะทั้ง ๒ ประการนี้ คือ ทั้งถิ่นที่ภายนอก ก็เหมาะที่จะเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากิน และทั้งถิ่นที่ภายในก็เหมาะ คือมีสุขภาพกายที่ดี มีสุขภาพจิต ที่ดี มีวิชาความรู้ มีสติปัญญาสามารถ และมีคุณธรรม ย่อมมีโอกาสดำเนินชีวิตโดยชอบ ให้ถึงความเจริญด้วยโภคทรัพย์ ถึงความเป็นใหญ่ มีเกียรติยศชื่อเสียง และให้ถึงความสันติสุข คือมีความสุขด้วยความสงบได้เป็นอย่างดี

ถิ่นที่ทั้ง ๒ ประการนี้ ถ้าเป็นถิ่นที่เหมาะแต่เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งไม่เหมาะ โอกาสที่จะดำเนินชีวิตไปให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้ดีก็ต้องลดลงตามส่วน ดังเช่นว่า

สถานภาพทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง และทางสังคมของประเทศเราในทุกวันนี้ไม่ค่อยจะดีนัก เป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ถิ่นที่ภายนอก คือประเทศของเราเข้าลักษณะ **"อปฏิรูปเทส"** คือ เป็นถิ่นภายนอกที่ไม่ค่อยเหมาะแก่การทำมาหากินให้เจริญรุ่งเรืองด้วยโภคทรัพย์ได้ กล่าวคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจตกต่ำลงอย่างน่าหนักใจแก่นักลงทุน และแม้แก่รัฐบาล จึงเป็นถิ่นทำเลที่ไม่ค่อยเหมาะแก่การลงทุนแสวงผล เงินทุนจึงไหลออกนอกประเทศมาก คนว่างงานหรือตกงานจึงเพิ่มมากขึ้น ผู้คนยิ่งขาดกำลังซื้อ การทำมาหากินของผู้ประกอบการรายย่อยและชาวเกษตรกร ก็ยิ่งฝืดเคือง เพราะการขายผลิตผลและบริการต่าง ๆ กระทำได้ด้วยยากเข้าตำรา **"ซื้อยาก-ขายยาก"** ที่ว่า **"ซื้อยาก"** ก็เพราะผู้คนมีรายได้น้อย จึงขาดกำลังซื้อสินค้า ที่ว่า **"ขายยาก"** ก็เพราะพ่อค้า ผู้ผลิตสินค้าและบริการ และชาวเกษตรกร ก็ขายสินค้าและผลิตผลของตนได้ยาก ก็ยิ่งจะขาดทุน ยิ่งผู้ที่ไปกู้หนี้ยืมสินเขามาประกอบการผลิตหรือทำเกษตรกรรม ก็ยิ่งมีภาระหนักทั้งดอกเบี้ยเงินกู้และรายจ่ายวัตถุดิบและแรงงาน อันเป็นต้นทุนการผลิตที่สูง ยิ่งค่าเงินบาทลอยตัวอ่อนตัวต่ำลง ๆ ก็พลอยทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เป็นปฏิภาคกลับ กับรายได้ที่ต่ำลง ๆ ผลสุดท้ายต้องจำใจปลดคนงาน คนก็ว่างงานมากขึ้น ๆ นักธุรกิจผู้ประกอบการผลิต รวมทั้งเกษตรกรที่ไม่สามารถจะดำเนินกิจการของตนต่อไปได้ ก็ต้องเลิกล้มหรือปิดกิจการ ก็ยิ่งมีคนยากจนเพิ่มขึ้น โจรผู้ร้ายก็ยิ่งชุกชุม สังคมก็จะยิ่งหาความสงบสุขมิได้ กลับจะมีความโกลาหลวุ่นวายมากขึ้น นักลงทุนทั้งภายในประเทศและทั้งจากต่างประเทศก็ยิ่งไม่กล้าเข้ามาลงทุน แถมยิ่งถอนทุนไปลงทุนในประเทศที่ปลอดภัยและมั่นคงกว่า เงินก็ยิ่งไหลออกนอกประเทศ เหมือนกระแสน้ำที่วนลงสู่พื้นเบื้องล่างด้วยอาการอย่างนี้ รัฐบาลก็ยิ่งเก็บภาษีอากรจากประชาชนได้น้อย จึงขาดรายได้ที่จะนำมาใช้ในการบริหาร ทำนุบำรุงและพัฒนาประเทศลงไปอีก สถานการณ์ที่ตกต่ำลงเช่นนี้แหละที่เป็นปัจจัยสำคัญประการ ๑ ที่ทำให้ถิ่นที่ภายนอก คือ สังคมประเทศเรากำลังเขาสู่ลักษณะ **"อปฏิรูปเทส"** คือ เป็นถิ่นที่ไม่ค่อยจะเหมาะแก่การทำมาหากินให้ถึงความเจริญด้วยโภคทรัพย์ และ

ให้ถึงความสันติสุขได้ดีนัก

แม้ผู้ที่มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต มีสติปัญญาสามารถ และมีคุณธรรม อันชื่อว่ามีถิ่นที่ภายในเหมาะดีแล้ว ก็ยังได้รับผลกระทบจากถิ่นที่ภายนอกอันไม่เหมาะให้การดำเนินชีวิตไม่ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้ดีเท่าที่ควร ดังที่เราต่างได้ยินได้ฟังข่าวอยู่เสมอว่า **"ด็อกเตอร์และคนงานก็มีโอกาสตกงานได้เหมือน ๆ กัน"** จึงไม่ต้องกล่าวถึงบุคคลที่มีถิ่นที่ภายในที่ไม่เหมาะว่าจะต้องถูกกระทบกระเทือนจากถิ่นภายนอกที่ไม่เหมาะเช่นนี้เพียงไร ได้แก่ ผู้ที่มีสุขภาพกายไม่ดี มีสุขภาพจิตใจ คือมีอัธยาศัยใจคอที่ไม่ดี เป็นที่ตำหนิและรังเกียจของคนอื่นทั้งหลาย ผู้มีวิสัยทัศน์แคบ ผู้ขาดทั้งสติปัญญาและวิชาความรู้ ผู้ไม่มีความสามารถในหน้าที่การงาน ขาดบุคคลิกความเป็นผู้นำ ไม่มีความริเริ่มที่ดี เป็นผู้เกียจคร้าน ทำงานเฉื่อยแฉะ ขาดความกระตือรือร้น-เอาใจใส่ และขาดความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน เป็นผู้ขาดศีล ขาดธรรม หลงติดอยู่ในอบายมุข ได้แก่ ความเป็นนักเลงสุรา ยาเสพติด เป็นนักเลงผู้หญิง หมกมุ่นอยู่แต่ในกิเลสกาม เป็นนักเลงการพนัน ติดเที่ยวกลางคืน ไม่รู้จักรักษา-อดออมทรัพย์ที่ทำมาหาได้โดยสุจริต ชอบคบคนชั่วเป็นมิตร มีการใช้จ่ายเงินสุรุ่ยสุร่าย ไม่รู้จักค่าของเงิน จนหมดตัว หรือจนไม่มีเหลือไว้พอได้ใช้จ่ายในยามจำเป็น ย่อมจะได้รับผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำเช่นนี้อย่างมาก เป็นธรรมดา

ถ้าจะพิจารณา**เหตุผลที่แท้จริงของการที่บุคคลจะได้รับผลกระทบจากถิ่นที่ภายนอกอันไม่เหมาะ มากหรือน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับถิ่นที่ภายในของแต่ละบุคคลนั้นเองเป็นสำคัญ** ดังเช่น ในสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศเรา ที่กำลังตกต่ำลงในทุกวันนี้ บุคคลใดมีถิ่นที่ภายในของตนเหมาะสมดี คือเป็นผู้มีสุขภาพกายดี มีสุขภาพจิตใจดี มีวิชาความรู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีสติปัญญาความสามารถ และมีคุณธรรม คือเป็นผู้มีศีลมีธรรมประจำใจมากเพียงไร ย่อมได้รับความกระทบกระเทือนจากถิ่นที่ภายนอกอันไม่เหมาะเช่นนี้น้อยลงเพียงนั้น หรือแทบจะไม่ได้รับความกระทบกระเทือนเลยก็ว่าได้ อย่างเช่นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างธุรกิจเอกชน ตั้งแต่ผู้ใช้แรงงานขึ้นไปถึงนักบริหารทุกระดับ ถ้าเป็นบุคคลที่มีสุขภาพกายดี มีสุขภาพจิตดี คือเป็นผู้มีอัธยาศัยใจคอดี เป็นที่รัก เคารพนับถือของคนทั่วไป มีวิชาความรู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีสติปัญญาความสามารถ และมีคุณธรรม มีศีลมีธรรม ได้แก่ เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน มีความรับผิดชอบสูง ดูแลเอาใจใส่กิจการงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ มีความคิดริเริ่มดี มีบุคคลิกความเป็นผู้นำสูง รู้จักรักษาทรัพย์ อดออมทรัพย์ ที่ทำมาหาได้โดยสุจริตไว้ด้วยดี ไม่หลงติดอยู่ในอบายมุข ได้แก่ ความเป็นนักเลงผู้หญิง หรือหมกมุ่นในกิเลสกาม ความเป็นนักเลงสุรา ยาเสพติด และความเป็นนักเลงการพนัน เป็นต้น รู้จักเลือกคบคนดีมีศีลมีธรรมเป็นมิตร และรู้จักใช้สอยทรัพย์ที่ทำมาหาได้โดยสุจริตแต่พอเหมาะ พอควร คือโดยความประหยัด บุคคลผู้มีถิ่นที่ภายในที่เหมาะดีอย่างนี้อยู่แล้วอย่างมั่นคง ย่อมมีความมั่นคงในหน้าที่การงานสูง ผู้ใหญ่ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้างย่อมเห็นความสำคัญต่อกิจการงานที่จะมอบหมายให้ทำ เพื่อให้บริหารหรือให้ทำงานช่วยรักษาสถานะขององค์กรนั้น ๆ ให้มั่นคงและให้เจริญรุ่งเรืองอยู่ได้ โอกาสตกงานหรือถูกเลิกจ้างจึงมีน้อยที่สุดหรือแทบจะไม่มีเลย หรือแม้จะถูกเลิกจ้าง จะตกงานก็ไม่นาน เพราะคนดี ๆ องค์กรหรือนายทุนนายจ้างอื่น ๆ ก็ย่อมต้องการให้ไปช่วยกิจการงานของเขาอยู่ดี หรือบุคคลผู้มีถิ่นที่ภายในดี คือเหมาะอย่างนี้อยู่แล้ว จะประกอบกิจการเองก็เจริญดีมีความมั่นคงได้ แม้สถานการณ์ภายนอกไม่ค่อยจะดี คือไม่ค่อยจะเหมาะนัก ก็ยังมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและมีสติปัญญาสามารถพอที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ สถานการณ์แวดล้อมภายนอกที่หนักก็จะกระทบกระเทือนถึงแต่เพียงเบา ๆ หรือโดยอ้อม ถ้าสถานการณ์ภายนอกที่เป็นปัญหาเบา ๆ ก็แทบจะไม่กระทบกระเทือนถึงเลย ดังนี้เป็นต้น

นี้เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นความหมายของพระพุทธดำรัสว่า **"ปฏิรูปเทสวาสะ"** คือ**การได้อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม**นั้นว่าหมายความ

รวมทั้ง**ถิ่นที่ภายนอก** คือถิ่นที่อยู่อาศัยและทำเลที่ทำมาหากินที่ดี และทั้ง**ถิ่นที่ภายใน** คือการมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีวิชาความรู้ มีสติปัญญา ความสามารถ และมีคุณธรรมประจำใจ **ถิ่นที่เหมาะสมทั้ง ๒ อย่างนี้ประกอบกันจึงจัดเป็นมงคลอันประเสริฐสูงสุด คือเป็นข้อปฏิบัติให้สามารถถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้สมบูรณ์ที่สุด ถ้าถิ่นที่อย่างใดอย่างหนึ่งไม่เหมาะสมเพียงไร โอกาสที่จะดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขก็ย่อมจะลดน้อยลง ตามส่วนเพียงนั้น**

ยังมีข้อที่ควรพิจารณาต่อไปอีกว่า "**ปเทสะ** หรือ **ปเทส**" คือถิ่นที่ภายนอกและภายในทั้ง ๒ ประการนี้ เป็นธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ให้มีสภาวะที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม อีกด้วย อีกนัยหนึ่ง **ปเทส** คือถิ่นที่ทั้งภายนอกและภายในจะเหมาะหรือไม่เหมาะ ที่จะอยู่อาศัยดำเนินชีวิตให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่ที่เหตุปัจจัยปรุงแต่งหรือกระทำให้เป็นไปจึงมีสภาพที่ไม่เที่ยง ชื่อว่า **อนิจฺจํ** ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยที่ปรุงแต่ง หรือกระทำให้เป็นไปอยู่เสมอไม่คงสภาพเดิมถาวรอยู่ได้ ชื่อว่า **ทุกฺขํ** และลงท้ายก็ต้องสิ้นสภาพหรือหมดสภาพเดิมของมันไป ชื่อว่า **อนตฺตา** กล่าวคือ ถิ่นที่บางแห่ง บางคน บางระยะเวลาเป็นถิ่นที่ดี ที่เหมาะสม ครั้นต่อไปอีกระยะหนึ่ง เมื่อมีเหตุปัจจัยที่ไม่ดีเกิดขึ้นปรุงแต่งหรือกระทำให้กลับกลายเป็นถิ่นที่ไม่ดี ไม่เหมาะสมอีกต่อไปก็ได้ หรือถิ่นที่เคยไม่เหมาะ ไม่ดี ต่อมาเมื่อมีเหตุปัจจัยที่ดีเกิดขึ้น ปรุงแต่งหรือกระทำให้ฟื้นคืนตัว กลับเป็นถิ่นที่ดี ที่เหมาะสมอีกก็ได้ ดังนี้เป็นต้น

อะไรเป็นเหตุปัจจัยให้ปเทส คือ ถิ่นที่ทั้งภายนอกและภายในเป็นถิ่นที่ดี ที่เหมาะสม หรือเป็นถิ่นที่ไม่ดี ที่ไม่เหมาะสม?

เฉลยว่า คือ**ธรรมชาติเป็นเหตุปัจจัย ๑ สัตว์โลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ ก็เป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญ อีกประการ ๑ ที่ทำให้ปเทส เป็นถิ่นที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมได้**

ที่ว่า**ธรรมชาติ**คือสภาพที่เป็นเองโดยธรรมชาติ เป็นเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เป็นถิ่นที่เหมาะหรือไม่เหมาะแก่การดำเนินชีวิต ให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้นั้น ก็เช่นว่า ที่ลุ่มเป็นถิ่นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าว ที่ดอนเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ ที่ชุมชนเหมาะแก่การประกอบธุรกิจทำมาค้าขาย ที่สัปปายะ คือที่สงบสะอาด ร่มรื่น เหมาะแก่การศึกษาและปฏิบัติภาวนาธรรม หรือเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม เป็นต้น

แต่ในทางกลับกันก็ธรรมชาติ

อีกนั่นแหละ ที่เป็นเหตุปัจจัยให้ถิ่นที่เคยเหมาะสมอยู่แต่เดิม ให้กลับกลายเป็นถิ่นที่ไม่เหมาะสมได้ หรือที่ไม่เหมาะสมอยู่แต่เดิม ให้กลับกลายเป็นถิ่นที่เหมาะสมได้ เช่นว่า ที่ลุ่มที่เคยเป็นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าว แต่ภายหลังต่อ ๆ มามักเกิดอุทกภัยน้ำไหลผ่านและท่วมมาก ๆ เข้าจนกลายเป็นห้วย หนอง คลอง บึง หรือแม่น้ำไปก็กลายเป็นถิ่นที่ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวไปได้ ดังนี้เป็นต้น

สำหรับสัตวโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **มนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการ ๑ ที่ทำให้ปเทส คือถิ่นที่เป็นสภาพที่เหมาะสม หรือไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัย และทำมาหาเลี้ยงชีพ ให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้นั้น**

กล่าวโดยทั่วไป สัตวโลกทั้งหลายแม้สัตว์เดรัจฉานต่างก็ปรารถนาจะอยู่ในถิ่นที่เหมาะด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีใครปรารถนาจะอยู่ในถิ่นที่ไม่เหมาะเลย แต่โอกาสที่สัตวโลกจะสามารถเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย และทำเลที่ทำมาหาเลี้ยงชีพที่เหมาะนั้นมีน้อย เหตุนั้นสัตวโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ ผู้มีสติปัญญา มีวิชาความรู้ ความสามารถ จึงหาวิธีปรับปรุงแก้ไขถิ่นที่อยู่ ที่ทำมาหาเลี้ยงชีพของตนและหมู่คณะของตนให้เหมาะสมดีขึ้น เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อย่างเช่นบางประเทศก็ได้ปรับปรุงพื้นที่ดินที่เป็นทะเลทรายและภูเขาอันแห้งแล้งในประเทศของตนที่ไม่เหมาะแก่การเกษตรเลย ให้กลายเป็นพื้นที่ดินที่เหมาะแก่การเกษตร สามารถเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร ได้ผลิตผลทางการเกษตรมาเลี้ยงประชาชนในประเทศของตนได้เป็นอย่างดีก็มี

ใน**การปรับปรุงถิ่นที่ภายนอก** คือถิ่นที่อยู่และทำเลที่ทำมาหาเลี้ยงชีพให้เป็นถิ่นที่เหมาะขึ้นด้วยสติปัญญา วิชาความรู้ ความสามารถ ของมนุษย์เช่นนี้ ถ้าประกอบด้วยคุณธรรม คือความเป็นผู้มีอัธยาศัยใจคอที่ดี มีศีลธรรมประจำใจ รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ตามที่เป็นจริง รู้จักละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่วหรือบาปอกุศล รู้ทางเจริญ-ทางเสื่อมแห่งชีวิต ทั้งในปัจจุบันและในกาลข้างหน้า ตามที่เป็นจริง ก็จะทำให้ถิ่นที่ภายนอกนั้นเป็น**ถิ่นที่เหมาะแก่การอยู่อาศัยและแก่การทำมาหาเลี้ยงชีพ ให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขอย่างถาวรมั่นคงยิ่งขึ้น** แต่ถ้าในกาลใดที่ผู้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีแต่ปัญญา วิชาความรู้ และมีความสามารถในการปรับปรุงถิ่นที่ภายนอกให้ดี เป็นต้นว่า พัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเจริญแต่ในทางวัตถุ **แต่ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ให้เกิดปัญญารู้แจ้งในบาป-บุญคุณ-โทษ**

ในความจริงอย่างประเสริฐในทุกข์และเหตุแห่งทุกข์ และ/หรือความรู้แจ้งในทางเจริญทางเสื่อมแห่งชีวิต ทั้งระยะใกล้ คือในปัจจุบัน และทั้งระยะไกลต่อไปในอนาคต ตามที่เป็นจริงแล้ว ก็ย่อมจะสามารถพัฒนาได้แต่เพียงให้เกิดความเจริญทางวัตถุอันให้ความสุขได้แต่เพียงความสะดวกสบายกาย แต่ขาดความสันติสุข คือ ขาดความสงบสุขทั้งทางกายและจิตใจ เพราะต่างคนต่างแก่งแย่งกันทำมาหากินต่างหาวิธีกอบโกยโภคทรัพย์มาเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง และแก่พรรคพวกของตนเองให้ได้มากที่สุด ด้วยอำนาจของกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ผู้ที่โลภมาก มีความเห็นแก่ตัวแก่พรรคพวกของตัวเองจัด ที่มองเห็นแต่เพียงว่าการทำมาหาเลี้ยงชีพ หรือประกอบกิจการงานในหน้าที่โดยสุจริตนั้นไม่เพียงพอแก่ความต้องการของตนหรือของหมู่คณะของตน ก็จะหันไปใช้วิธีทุจริต คิดมิชอบ มีการใช้เล่ห์เหลี่ยม เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น มีการแอบแฝงใช้อำนาจรัฐหรือใช้อำนาจเถื่อนกระทำการทุจริต ฉ้อโกง บังคับ ข่มขู่เพื่อกอบโกยเอาผลประโยชน์มาสู่ตน และพรรคพวกของตน ก่อให้เกิดความกระทบกระทั่ง การเบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันเป็นเหตุปัจจัยให้ทั้งตนเองและผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม ได้รับความทุกข์เดือดร้อนเพิ่มมากขึ้นทุกทีเป็นเหตุให้ถิ่นที่ภายนอกนั้นกลายเป็นถิ่นที่ไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัยและทำมาหาเลี้ยงชีพไปได้ เพราะถิ่นที่ภายใน คือสภาวะจิตใจของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเสื่อมลงและกลายเป็นสภาพที่ไม่เหมาะไปแล้ว ดังนี้เป็นต้น

นี้เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นถิ่นที่ภายในของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมที่เหมาะหรือไม่เหมาะอันเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ถิ่นที่ภายนอกเหมาะหรือไม่เหมาะแก่การดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จคือถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขได้ หรือไม่เพียงไร

เฉพาะกรณีประเทศของเราที่อาตมภาพได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง และทางสังคม ในระยะเวลา ๒-๓ ปี ที่ผ่านมา ถึงปัจจุบันนี้มีเครื่องชี้แสดงว่ามีแนวโน้มเข้าลักษณะ **"อปฏิรูปเทส"** โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ สถานภาพทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของประเทศเรากำลังตกต่ำลงอย่างมาก และแม้สภาพทางการการเมืองก็ไม่ค่อยจะราบรื่นเหมาะสม จนเป็นที่น่าหนักใจแก่ประชาชนทุกระดับ จนถึงองค์พระประมุข คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ก็ยังทรงห่วงใย ทรงกังวลพระทัยในสถานการณ์ของบ้านเมืองและความทุกข์ยากของประชาชน

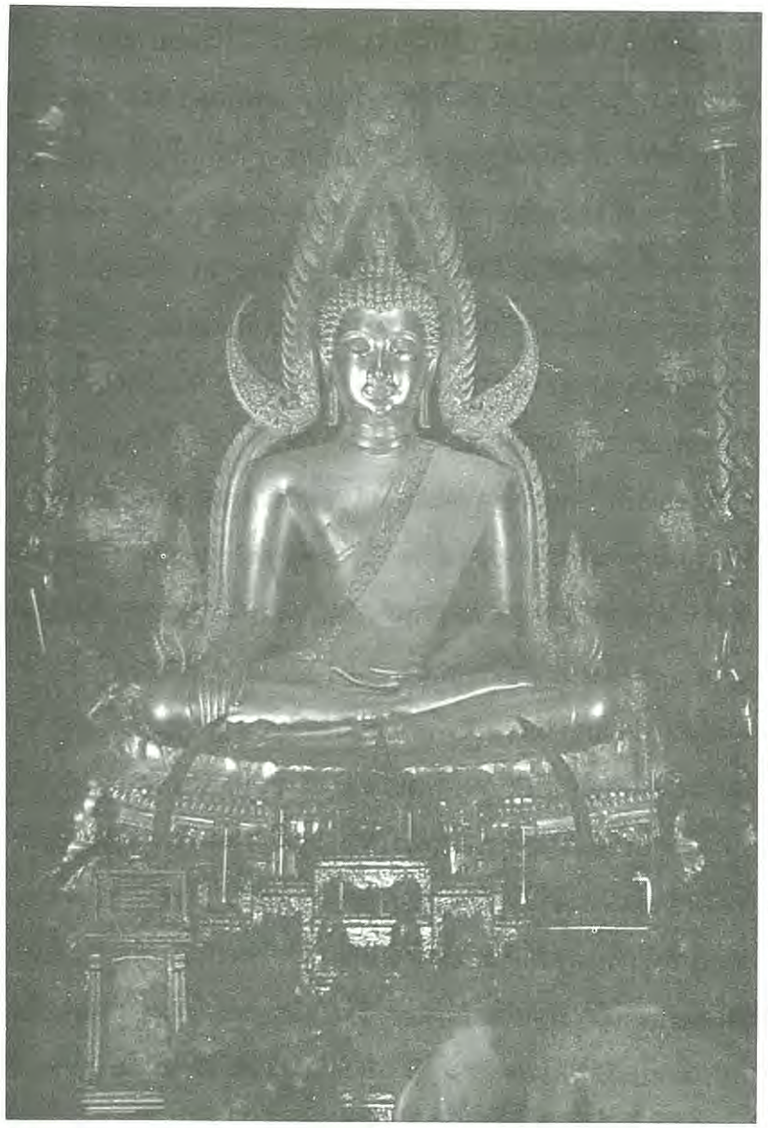

เป็นอย่างมาก

สาเหตุสำคัญที่ทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจตกต่ำลง และสภาพทางการเมืองที่ไม่ราบรื่นไม่เหมาะสมที่จะบริหารประเทศชาติอันเป็น**ถิ่นที่ภายนอก**ให้ถึงความเจริญและสันติสุขได้นั้น ก็เพราะ**ถิ่นที่ภายใน** คือ สภาพจิตใจของประชาชนบางคน บางกลุ่มบางคณะ เสื่อมทรามลง เพราะขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ให้รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ให้รู้ทางเจริญ-ทางเสื่อมแห่งชีวิต ทั้งปัจจุบันและอนาคต ตามที่เป็นจริง จึงตกอยู่ในอำนาจของกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน มีความประพฤติผิดศีลผิดธรรมกันมากขึ้น มุ่งแต่จะกอบโกยหาผลประโยชน์เพื่อตนและเพื่อพรรคพวกของตน ทั้งโดยวิธีอันสุจริตและทุจริต โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายหรือความทุกข์เดือดร้อนของผู้อื่นและไม่คำนึงถึงความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ ต่อการเมือง การบริหารประเทศ และต่อสังคมประเทศชาติโดยส่วนรวม บ้านเมืองจึงถึงความเสื่อมลง ๆ จนเข้าลักษณะ **"อปฏิรูปเทส"** คือถิ่นที่ไม่เหมาะไป ดังที่เห็น ๆ

กันอยู่ในทุกวันนี้

เพราะฉะนั้น **ถึงเวลาแล้วที่ประชาชนทุกคน ทุกหมู่เหล่า จะพึงรู้สึกตัวถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้ประเทศชาติของเราเสื่อมลง จนถึงเข้าลักษณะอปฏิรูปเทสดังเช่นทุกวันนี้ ก่อนที่จะสายเกินแก้ไปยิ่งกว่านี้ แล้วช่วยกันปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์บ้านเมืองทั้งทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง การบริหารประเทศ และทางสังคมด้วยความสามัคคี ปรองดองสมานฉันท์ ด้วยความเสียสละประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวกของตน และด้วยความเป็นธรรมคือด้วยความถูกต้องตามกฎหมายตามทำนองคลองธรรมและประเพณีอันดีงาม ด้วยความเหมาะสมกับสถานการณ์ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และด้วยความยุติธรรมเพื่อให้ประเทศชาติของเรากลับฟื้นคืนตัวเป็นปฏิรูปเทส คือถิ่นที่เหมาะแก่การอยู่อาศัยและทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต ให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป** ก็จะเป็นอุดมมงคลแก่ตัวท่านเอง แก่ครอบครัว แก่ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในสังคมและแก่ประเทศชาติของเราสืบต่อไป

ก่อนจบปาฐกถาธรรมนี้ อาตมภาพขออาราธนา-ขอเชิญสาธุชนพุทธบริษัท เข้ารับการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๓๔ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เฉพาะอุบาสก อุบาสิกา สาธุชนโดยทั่วไป จะสมัครเข้ารับการอบรมตลอดหรือไม่ตลอดระยะเวลาการอบรมก็ได้ ผู้สนใจสมัครเข้ารับการอบรม โปรดติดต่อขอทราบรายละเอียดได้ที่สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญวัดสระเกศฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐ โทร. ๖๒๑-๑๒๓๕-๖ หรือที่ประชาสัมพันธ์วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม หมายเลขโทรศัพท์ (๐๓๒) ๒๕๓-๓๕๒ หรือ ๒๕๔-๖๕๐ ต่อ (กด) ๒๒๐ ได้ทุกวัน และขอได้ไปถึงวัดก่อนวันเปิดอบรม ๑ ธันวาคมศกนี้ หรือจะไปขึ้นรถที่จอดรอรับ-ส่ง ที่สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ กรุงเทพฯ ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ภายในเวลา ๑๓.๓๐ น. ก็ได้

เจริญพร

■ ■ ■ ■

สวรรค์

โดย

สวนรัตน์

ท่านผู้อ่านที่รัก ท่านคงเคยได้ยินคนชอบพูดกันว่า "สวรรค์ในอก นรกในใจ" กันมาบ้าง แต่ท่านเชื่อหรือไม่ว่า **สวรรค์ นรก** มีจริง ไม่เพียงแต่เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในใจเท่านั้น สวรรค์มีจริงตามความเชื่อถือของคนโบราณ ผู้ใหญ่จึงสอนให้พวกเราชาวพุทธปฏิบัติตามคำสอนขององค์สมเด็จพระศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำดีได้ดีขึ้นสวรรค์ ทำชั่วต้องตกนรก ท่านผู้อ่านคงมีความสงสัยอยู่บ้างว่า สวรรค์ นรก เป็นจริงเพียงไร และแตกต่างจากที่เคยได้ยินได้ฟังมาอย่างไร ดิฉันก็เคยสงสัยเช่นนี้มาก่อนจนกระทั่งได้มารู้เห็นว่าหากได้ศึกษาปฏิบัติธรรมพยายามฝึกฝนกาย วาจา และใจ ให้อยู่ตรงศูนย์กลางกายของเราทั้งหลับและตื่นหรืออยู่ในศีลในธรรม ก็จะพบความสุขที่แท้จริงที่เราสามารถหาได้ด้วยตัวเองเมื่อในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ คงมีความรู้สึกที่คล้ายคลึงกันว่า สวรรค์บนโลกมนุษย์นั้นอยู่ที่ใจของเรานั่นเอง ไม่ต้องรอหมดลมหายใจเสียก่อนค่อยไปเสวยบุญบนสวรรค์ ตามคำที่ว่า "สวรรค์ในอก" แต่สวรรค์ที่เป็นภพภูมิที่อยู่ของผู้ที่ทำบุญไว้ก็มีอยู่เช่นกัน

ท่านผู้อ่านคะ ดิฉันมีประสบการณ์ที่เพิ่งได้สัมผัสมาสด ๆ ร้อน ๆ จากการปฏิบัติธรรมตามแนววิชชาธรรมกายของหลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ที่ท่านได้ใช้ความวิริยะอุตสาหะ พากเพียรฝึกฝนปฏิบัติจนพบเส้นทางตามรอยพระบาทของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และนำธรรมปฏิบัติมาเผยแพร่แก่ผู้สนใจใฝ่หาธรรมจนเป็นที่แพร่หลายมาถึงทุกวันนี้

ดิฉันรู้สึกว่าตัวเองโชคดีเป็นอย่างมาก โดยที่ถึงแม้ว่าจะจากเมืองไทยที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอนอันเป็นดินแดนแห่งชาวพุทธ มาอยู่

ต่างประเทศเป็นเวลากว่า ๒๐ ปี ซึ่งตอนนั้นดิฉันยังเป็นวัยรุ่น วัยคะนอง ยังไม่มีความเข้าใจลึกซึ้งในพระพุทธศาสนา แต่บุญกุศลเก่าได้น้อมนำให้ดิฉันได้มีโอกาสพบปะบุคคลที่เป็นครูบาอาจารย์หลายท่านที่เดินทางมาจากเมืองไทยเพื่อมาเผยแพร่และสอนวิชชาธรรมกายในต่างประเทศ อาทิ พระอาจารย์มหาบุปผา คุณแม่ชือภิญญา และเพื่อนสหธรรมิกอีกหลายท่านที่ได้แนะนำให้มาปฏิบัติธรรม และพบกับท่านอาจารย์นับแต่ดิฉันได้เข้ามาเรียนรู้ ฝึกฝน ปฏิบัติวิชชาธรรม-กาย ตัวดิฉันเองได้มองเห็นความแตกต่างถึงความเปลี่ยนแปลงในชีวิตไปในทางที่ดี มีแต่ความสงบสุข ดั่งมีสวรรค์อยู่ในจิตใจ แม้ครอบครัวและบุคคลรอบข้างก็ยังได้รับแบ่งปันความสุขจากความเปลี่ยนแปลงในตัวของดิฉัน ดิฉันหายจากความเป็นคนใจร้อนและขี้โมโหไปได้เกือบหมด สามารถควบคุมสติ

ระงับความโกรธได้อย่างดี และเกิดเป็นความสุขที่สามารถระงับความโกรธนั้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีผลทำให้ดิฉันตั้งใจและตั้งมั่นที่จะศึกษาปฏิบัติธรรม เรียนรู้วิชชาธรรมกายให้มากที่สุด ตามแต่กำลังบุญและวาสนาจะพาไปด้วยความซาบซึ้งถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ที่ได้สละเวลาและความสุขส่วนตัวมาเพียรสอนศิษย์ด้วยใจบริสุทธิ์ ที่อยากเห็นศิษย์ทุกคนได้พบกับความสุขที่แท้จริง เหมือนกับที่ท่านได้ประสบผลมาจากการปฏิบัติธรรมตามแนววิชชาธรรมกาย ตัวดิฉันเองคิดว่าชาตินี้คงจะไม่สามารถตอบแทนพระคุณของท่านได้ดีไปกว่าการปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการปฏิบัติบูชาได้ทั้งผู้ให้และผู้รับ โดยเป็นการเพิ่มบุญบารมีกับทั้งผู้ให้และผู้รับ

อยู่มาวันหนึ่งดิฉันได้ปฏิบัติธรรมจากเทปธรรมะของหลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถรรองเจ้าอาวาสและอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนา-ธุระวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ (องค์ปัจจุบัน) เป็นเทปชุด "มรรคผลพิสดาร" ท่านสอนวิธีไปตรวจภพสวรรค์

โดยเข้าศูนย์กลางธรรมกาย แล้วไปดูภพสวรรค์ วิชชานี้เป็นวิธีที่ให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้เห็นและสัมผัสด้วยธรรมกายในขณะที่อยู่ในสมาธิมีสติสัมปชัญญะครบบริบูรณ์ มิได้เคลิบเคลิ้มและนึกตามเทป เพราะหลังจากที่ได้ฟังวิธีการจากเทปจนเข้าใจแล้วจึงได้ลงมือปฏิบัติ ดิฉันรู้สึกอิ่มเอิบใจที่ได้พบเห็นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (สวรรค์ชั้นที่ ๒) มีปราสาทราชวังใสเป็นแก้วของหมู่เทพ สวยงามน่าชม ดูแล้วปลื้มปีติยิ่ง ดอกไม้สะพรั่งหอมแตะจมูก เมื่อดิฉันกล่าวว่าดอกไม้หอมแตะจมูก ดิฉันหมายความว่าอย่างนั้นจริง ๆ เพราะกายมนุษย์หยาบที่นั่งสมาธิอยู่ยังได้กลิ่นหอมของดอกไม้อย่างน่าประหลาดแท้เพราะการเห็นนั้นก็ไม่ใช่ว่าจะเห็นเพียงอย่างเดียว ประสาทสัมผัสยังสามารถสัมผัสได้ด้วย (โดยธรรมกายรับรู้และส่งมายังกายที่หยาบกว่า) ในสวรรค์ชั้นนี้ นับเป็นบุญของดิฉันอีกที่ได้พบคุณปู่ของดิฉัน (คุณปู่นาค สวนรัตน์) ซึ่งตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ก่อนเกษียณอายุ ท่านเคยเป็นผู้อำนวยการองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ดิฉันยังระลึกถึงความรู้สึกที่ประทับใจในตัวคุณปู่ที่ท่านเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตและยังใจบุญ ทำบุญทำทานตลอดชีวิตของท่าน จนหมดอายุขัย เมื่อดิฉันได้ไปพบท่านที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น ดิฉันไม่รู้ว่าเป็นคุณปู่ เพราะว่าเทพทั้งหลายละม้ายคล้ายคลึงกันหมด ไม่มีความแตกต่างกันเท่าไรนัก ความรู้สึกที่ดิฉันได้รับคือเทพทุกองค์มีความสุขกายสุขใจและใสสว่างเหมือนกันหมด และคงเป็นที่บารมีของธรรมกายที่เจาะจงให้ดิฉันได้พบคุณปู่ เราสื่อกันด้วยญาณทิพย์ โดยรับทราบต่อกันว่าใครเป็นใคร แล้วท่านก็แสดงใบหน้ารูปเดิม เมื่อสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ในมนุษย์โลก ให้ดิฉันเห็นแวบหนึ่ง เหมือนตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านเป็นหนุ่มรูปหล่อ คงสมัยก่อนดิฉันเกิดกระมัง เพราะเท่าที่จำความได้ ไม่เคยเห็นคุณปู่หนุ่มเท่านี้ เราคุยกันได้โดยไม่ต้องมีเสียงพูด แต่เข้าใจกันเหมือนคุยกันในโลกมนุษย์ ในสวรรค์ใช้สื่อกันด้วยกระแสจิตเป็นภาษาจักรวาลที่ทุกภพใช้เหมือนกันหมด (ตามความเข้าใจในความรู้สึกที่ดิฉันประสบมา) การไปเที่ยวสวรรค์ด้วยธรรมกายครั้งนั้นเป็นข้อพิสูจน์ว่า ทำดีได้ดีและสวรรค์มีจริง ถึงแม้ว่าจะเป็นระยะเวลาอันสั้น แต่ก็นำความสุขมาให้แก่ดิฉันมาก แม้แต่เวลาที่ดิฉันกำลังบรรยายเรื่องนี้ให้ท่านฟัง ดิฉันก็ยังรู้สึกถึงความสุขใจในครั้งนั้นโดยไม่ลืมเลือน

■ ■ ■ ■

ตอบปัญหาธรรม
อบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๓๔

โดย

ชยมงฺคโล ภิกขุ

● **ถาม พระเณรไม่สนใจในด้านการปฏิบัติธรรม มีผลอย่างไร?**

○ **ตอบ** นี้เป็นคำถามถึงผลกรรมที่พระเณรไม่สนใจในการปฏิบัติธรรม ว่าจะได้รับผลอย่างไรนั้น เราต้องเข้าใจว่าการปฏิบัติธรรมนั้น คือการกระทำหรือปฏิบัติอย่างไร และมีผลจากการปฏิบัติอย่างไร เราก็จะรู้ว่าผู้ที่ไม่สนใจในการศึกษาและปฏิบัติธรรมนั้นจะได้รับผลอย่างไร

การปฏิบัติธรรม กล่าวโดยย่อ หมายถึงการมาศึกษาอบรมกาย วาจา และใจ โดยการประพฤติปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพราะเหตุว่าพระพุทธเจ้าของเราได้ตรัสรู้ คือได้ทรงเห็นแจ้ง ทรงรู้แจ้งด้วยพระองค์เอง ในเหตุปัจจัยที่นำไปสู่ความเสื่อมแห่งชีวิต คือข้อปฏิบัติที่ไม่ดี ที่นำชีวิตตนไปสู่ความเสื่อม เป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อน นี้พระพุทธองค์ได้ทรงเห็นแจ้ง ทรงรู้แจ้งมาแล้วว่า ใครประพฤติปฏิบัติไม่ดีอย่างนี้ ๆ เรียกว่า ความชั่ว หรือบาปอกุศล คือ ความประพฤติทุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจ แล้วกรรมชั่วนั้นย่อมยังผลให้ผู้ประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นได้รับโทษ ได้รับความทุกข์เดือดร้อน หรือความเสื่อมแห่งชีวิต

ความชั่วทางกาย นั้นก็มีมากมาย แต่ว่าได้ประมวลมาเป็นกายทุจริต ชื่อว่า **อกุศลกรรมบถ** ได้แก่ เจตนาฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เจตนาลักฉ้อ คดโกง และประกอบมิจฉาอาชีวะ คือการประกอบอาชีวะที่ไม่ชอบ ไม่ควร ที่ผิดศีล ผิดธรรม ผิดกฎหมายของบ้านเมือง

และการประพฤติผิดในกาม การไม่สำรวมหรือการสำส่อนในกาม และความประพฤติปฏิบัติที่ไม่ดีอื่น ๆ ที่ชื่อว่า **อบายมุข** ซึ่งหมายถึงปากทางแห่งความฉิบหาย ได้แก่ การเป็นนักเลงสุรา ยาเสพติด มึนเมาให้โทษอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท การติดเที่ยวกลางคืน การคบคนชั่วเป็นมิตร และมีความเกียจคร้านในการทำงาน เป็นต้น อย่างเช่นพระภิกษุสามเณร ที่มีความเกียจคร้านในการศึกษาปฏิบัติธรรม หรือคฤหัสถ์ก็เกียจคร้านในกิจการงานในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ เหล่านี้เป็นต้น เหล่านี้เป็นปากทางแห่งความฉิบหาย ก็คือว่า มีโอกาสที่จะดำเนินชีวิตไปสู่ความเสื่อม เป็นโทษ เป็นความทุกข์ได้โดยง่าย เหล่านี้เป็น**ความชั่วทางกาย** เรียกว่า **กายทุจริต**

ความชั่วทางวาจา เรียกว่า **วจีทุจริต** ได้แก่ เจตนากล่าววาจาโป้ปดมดเท็จ หลอกลวงผู้อื่น แม้แต่หลอกลวงตัวเอง การกล่าววาจาหยาบคาย ว่าร้าย ด่าทอให้คนอื่นเจ็บช้ำน้ำใจ เจตนากล่าวคำยุแยกให้เขาแตกสามัคคีกัน แม้แต่ให้ผัวเมียเขาแตกกัน หรือให้ญาติพี่น้องให้เขาแตกกัน ให้สังคมเขาแตกกัน หรือให้คณะบุคคลเขาแตกกัน เรียกว่ายุให้รำตำให้รั่ว และการกล่าวคำเพ้อเจ้อ เหลวไหลไร้สาระ เช่น นินทาว่าร้ายผู้อื่นโดยมิใช่เรื่องหรือหน้าที่รับผิดชอบของตน นี้เป็น**ความชั่วทางวาจา** เรียกว่า **วจีทุจริต**

มโนทุจริต ได้แก่ **เจตนาความคิดอ่านทางใจ**ที่เต็มไปด้วย**กิเลส ๓ ประการใหญ่** ๆ ได้แก่ **ความโลภจัด** คือ เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นเขา เห็นอะไรมันอยากได้ไปหมด ไม่ว่าจะโดยประการอันชอบธรรมหรือมิชอบธรรม และ/หรือ**ตัณหาราคะกล้า** เหล่านี้เป็นต้น นี้ประการหนึ่ง **เจตนาความคิดอ่านทางจิตใจ**ที่เต็มไปด้วย**ความโกรธ ความพยาบาท** เก็บครุ่นคิดไว้ในใจ คิดแต่จะล้างผลาญคนอื่นให้พินาจฉิบหาย นี้ประการหนึ่ง **ความหลง** คือไม่รู้บาปบุญคุณโทษ ไม่รู้ทางเจริญทางเสื่อมตามที่เป็นจริง ความหลงนี้กินไปถึงความหลงตัวหลงตน หลงยึดถือผิด ๆ เรียกว่า **มิจฉาทิฏฐิ** เหล่านี้เป็นต้น

มโนทุจริต นี้สำคัญนัก เป็นทั้งเหตุนำ ทั้งเหตุหนุน ดลจิตดลใจให้คิดผิด รู้ผิด เห็นผิด จึงทำผิด พูดผิด เป็นกายทุจริต วจีทุจริต ก็พลอยให้มโนทุจริตทับทวีอยู่ที่จิตใจมากขึ้น กลายเป็นมิจฉาทิฏฐิไป เต็มไปด้วยความโกรธ พยาบาท อาฆาต จองเวร ผูกใจเจ็บ และ/หรือมีตัณหาราคะกล้า มีความโลภจัด เห็นแก่ตัวจัด อิจฉาริษยา ดลจิตใจให้ปฏิบัติผิด ๆ ไปตามอำนาจของความหลงและมิจฉาทิฏฐินั้น ๆ

ความชั่ว หรือ ทุจริต ทั้งหมดเหล่านี้ **สมเด็จพระสัมมาสัม-**

พุทธเจ้าได้ทรงเห็นแจ้ง ทรงรู้แจ้งด้วยพระองค์เองอย่างถูกต้องแล้วว่า ผู้ใดกระทำความผิด ความชั่วหรือบาปอกุศล หรือทุจริตอย่างนี้ย่อมได้รับผลเป็นโทษเป็นความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ตนเองทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งในภพชาตินี้และยังให้ผลในภพชาติต่อ ๆ ไปอีกมาก กล่าวคือ เมื่อประกอบความชั่วอย่างนี้ให้จิตใจขุ่นมัว เศร้าหมองขณะเมื่อจิตดวงสุดท้ายจะดับ(ตาย) แล้วยอมเป็นชนกกรรมนำไปเกิดในทุคคติภูมิ ได้แก่ ภูมิของเปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน เป็นต้น ตามความหนักเบาของความชั่วนั้น ๆ ได้ทรงเห็นอย่างนี้ จึงได้ตรัสสอนเวไนยสัตว์ทั้งหลาย คือผู้ที่พอสอนได้ ให้เลิก ให้ละ ให้งดเว้นความชั่วดังกล่าวนี้เสีย แล้วให้ปฏิบัติตนอยู่แต่ในคุณความดี

ที่ว่า **ละชั่ว** ก็มีข้อประพฤติปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้กิเลสหยาบ ๆ ทำหน้าที่ดลจิตดลใจ ให้คิด ให้พูด ให้ทำ ความชั่วอย่างหนัก ๆ คือ**ให้รักษาศีลเพื่อควบคุมความประพฤติปฏิบัติทางกาย ทางวาจา ของตน ให้เรียบร้อยดี ไม่มีโทษแก่ตนเองและผู้อื่น** การรักษาศีลต้องหมั่นกระทำหมั่นพิจารณาตนเอง และเมื่อเห็นเมื่อรู้ว่าเองมักคิดผิด รู้ผิด เห็นผิด ทำผิด พูดผิด แล้วก็ให้มีสติระลึกได้ว่าอย่างนี้เป็นความชั่ว อย่าทำ! อย่าทำ!! อย่าพูด! อย่าพูด!! อย่าคิด! อย่าคิด อย่างนั้น!! ถ้าว่ามันเผลอสติไป ก็ให้มีสัมปชัญญะรู้ตัวว่าเราผิดไปแล้ว ก็เริ่มกลับตัวกลับใจเสีย บ่อย ๆ เข้า ด้วยสติสัมปชัญญะนี้ก็จะเลิกละความชั่วได้ และสามารถรักษาศีลให้บริสุทธิ์ได้มากขึ้น นี้เป็นเรื่องสำคัญ

ความดีนั้น ชื่อว่า **สุจริต** หรือ**บุญกุศล** สภาพธรรมชาติแห่งคุณความดี คือความประพฤติปฏิบัติดีทางกาย ทางวาจา และใจนั้น ก็ตรงกันข้ามกับสภาพที่เป็นความชั่วหรือทุจริต เทียบเคียงได้กับเรื่องความประพฤติผิดศีล เป็นต้นว่าผู้ที่เจตนาฆ่าสัตว์ตัดชีวิตผจญสัตว์ที่มีชีวิตอื่นให้เดือดร้อนเหล่านี้เป็นต้น เป็นความชั่ว เป็นบาปอกุศล หรือทุจริต แต่คุณความดีที่ตรงกันข้ามกัน คือให้มีจิตใจ **"เมตตา"** รู้จักรักผู้อื่นเหมือนกับรักตัวเราเอง ปรารถนาให้ผู้อื่นอยู่ดีมีสุข เพราะเราเองปรารถนาความสุข ให้เห็นอกเห็นใจว่าเขาก็อยากมีความสุขเหมือนกับเรา ไม่มีใครต้องการความทุกข์

เพราะฉะนั้น **เมตตาธรรม** จึงเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หรือผู้มีคุณความดีประเสริฐ เรียกว่า **"พรหมวิหารธรรม"** ได้แก่ **ความปรารถนาให้ผู้อื่นอยู่เย็นเป็นสุขด้วยความเห็นอกเห็นใจ** อีกอย่างหนึ่ง **กรุณาธรรม** หรือ**กรุณาพรหมวิหาร** นี้คือ**ความปรารถนาที่อยากจะให้ผู้อื่นพ้นทุกข์** นี้เป็นคุณธรรมหรือคุณความดีที่เรามีจิตใจเวทนาสงสารผู้อื่นที่กำลังตกทุกข์ได้ยากหรืออยู่ในความทุกข์ **เมตตากรุณาธรรม**จึงชื่อว่า**เป็นคุณธรรมเครื่องค้ำจุนโลก** ถ้าไม่อย่างนั้น ถ้าโลกนี้ไม่มีผู้ทรงคุณธรรมข้อเมตตากรุณาพรหมวิหารธรรมนี้แล้ว โลกคือสัตวโลกทั้งหลายต้องโกลาหลกันแน่นอน ชนิดที่เรียกว่า **มิคสัญญี** ไม่มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีแต่จะคิดประหัตประหารกัน เท่านั้น คิดทำลายล้างผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ตนสบาย ไม่มีความเห็นอกเห็นใจใครทั้งสิ้น ไม่มีการอภัยอะไรให้ใครทั้งสิ้น เพราะเหตุนี้แหละ**เมตตาและกรุณาธรรม** ชื่อว่า **เป็นคุณเครื่อง**หรือ**เป็นธรรมเครื่องค้ำจุนโลก**ให้ทรงตัวอยู่ได้ด้วยดี ไม่วุ่นวาย สับสนแตกสลาย พรหมวิหารธรรมนี้ นอกจากเมตตากรุณาธรรมแล้ว ยังมีอีกสองข้อ คือ

มุทิตาพรหมวิหาร หมายถึง **ความพลอยยินดีที่ผู้อื่นได้ดี** และ **อุเบกขาพรหมวิหาร** หมายถึงว่า แม้เรามีจิตเมตตากรุณาต่อผู้อื่นเพียงไรก็ตาม แต่ว่าการที่เราจะสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้อื่น ก็ทำเท่าที่เราสามารถทำได้ ไม่ใช่เมตตาและกรุณาจนไม่มีขอบเขต เพราะมิฉะนั้น ตัวเราเองจะกลายเป็นคนเดือดร้อน เสียหายมากมาย เพราะว่าถ้าจะเปรียบอุปมาเหมือนอะไร เหมือนมีคนกำลังจะจมน้ำหลายคน เราก็ช่วยคนที่เราพอจะช่วยได้ โดยที่ว่าตัวเราเองไม่จมน้ำตาย เพราะการช่วยคนจมน้ำนี้ ถ้ามีหลายคน และน้ำลึก กระแสน้ำเชี่ยว อย่างนี้ ถ้าเราเอาชีวิตเราไปแลกช่วยชีวิตเขา ทั้งหมดคงไม่ไหว เพราะเมื่อกำลังเราไม่พอ พวกที่เขาต้องการความช่วยเหลืออาจจะทำให้เราจมลงไปตายด้วยได้ เมื่อเราไม่มีกำลังพอ หรือจมลงตายไปแล้ว เราจะช่วยใครได้ ในเมื่อตัวเองก็จะตายเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ความช่วยเหลือหรืออนุเคราะห์ด้วยเมตตากรุณาธรรมจึงต้องมีขอบเขตอยู่ที่**อุเบกขา** คือว่าเมื่อถึงจุดหนึ่ง**ต้องตั้งใจเป็นกลาง มัธยัสถ์วางเฉย ไม่ยินดียินร้ายที่สัตวโลกถึงซึ่งความวิบัติที่เราช่วยอะไรไม่ได้** แปลว่า**เราช่วยได้เท่าที่ช่วยได้** ต้องดูด้วยว่า**กำลังเรามีพอช่วยเขาได้เท่าไร ไม่ใช่ช่วยเขาเสียจนเราตาย ถ้าเราตายเราจะมีอะไรไปกระทำคุณความดีต่อไปอีก** นี่แหละ ตรงนี้แหละ รวมเรียกว่า **พรหมวิหารธรรม**

สำหรับผู้ที่จะปฏิบัติธรรมให้สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป เป็น**บุญ บารมี อุปบารมี ปรมัตถบารมี** บารมีชั้นสูง คือ **"เมตตาบารมี"** ซึ่งรวมเอาเมตตาและกรุณาธรรมเข้าด้วยกัน และ บารมีที่ ๑๐ ก็คือ **"อุเบกขาบารมี"** คือเมื่อถึงจุดหนึ่งต้องวางอุเบกขา ใจต้องสงบ อย่างนี้เป็นต้น นี้คือคุณความดีที่อยู่ตรงกันข้ามความชั่ว

ความดีต่อไปอีก ถ้าจะเทียบกับความประพฤติผิดศีล ข้อที่ ๒ คือเจตนาลักฉ้อ กบฏคดโกงผู้อื่น ตั้งแต่เรื่องลักเล็กขโมยน้อย แย่งชิง ปล้นสดมภ์ จนถึงเรื่องการโกงกินรายใหญ่ ๆ และ**การประกอบมิจฉาอาชีวะ** คือการประกอบอาชีพมิชอบ นี่กินความกว้าง อย่างเช่น ผู้ที่ประกอบกิจการ**การผลิต การจำหน่าย การจ่ายแจก ยาพิษ อาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องประหัตประหารกัน** และ**สิ่งเสพติดมึนเมาให้โทษเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท แม้แต่ผู้คิดทุจริตคิดมิชอบในหน้าที่การงานของตน** เช่น **การคอรัปชั่น** หรือ**แม้การทุจริตการเลือกตั้ง มีการซื้อเสียง ขายเสียง กระทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง** เหล่านี้ก็จัดเป็น **"มิจฉาอาชีวะ"** ทั้งสิ้น ความกว้าง แต่ความแคบมันไปจากการลักฉ้อ แย่งชิงปล้นสดมภ์เหล่านี้เป็นต้น ไปจนถึงประกอบอาชีพมิชอบ

การกระทำคุณความดีที่ตรงกันข้ามกับความประพฤติผิดศีล คือ**การประกอบสัมมาอาชีวะ** หมายความว่า **ประกอบอาชีพโดยชอบ ไม่หลอกลวง ไม่กบฏคดโกงผู้อื่นเขามาเลี้ยงชีวิตตน แม้จะต้องอดตายก็ไม่ยอมเอาของของตนที่เขาไม่ได้ให้ ด้วยอาการอย่างขโมย หรือด้วยการกบฏคดโกงต่าง ๆ** หรือด้วยการประกอบอาชีพมิชอบต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นอันไม่กระทำ และแถมยัง**ประกอบทานกุศล รู้จักเสียสละ รู้จักให้** หรือเรียกว่า **จาคะ** นี้เป็นคุณความดี คือ **การประกอบสัมมาอาชีวะ ประกอบอาชีพชอบ**

จาคะคือเสียสละประโยชน์สุขส่วนตน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความสามารถ สติปัญญา ช่วยเหลือผู้อื่น หรือเสียสละทรัพย์สินเงินทองข้าวของขาดออกจากใจเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น อย่างเช่น การทำบุญตักบาตร สร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญเพื่อสาธารณประโยชน์ เพราะวัดวาอาราม คณะหรือหมู่ภิกษุที่เรียกว่า**สงฆ์**นั้น เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมชำระกิเลสให้หมดไปจากใจตน ตั้งใจประพฤติปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ทั้งศีล สมาธิ ปัญญา แล้วนำเอาผลแห่งการปฏิบัติประสบการณ์จากการประพฤติปฏิบัติธรรม และความรู้ในหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาออกเผยแผ่ คือแนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นได้ประพฤติปฏิบัติตาม **ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในคุณความดี ละเว้นความชั่ว และชำระจิตใจให้ผ่องใส เพื่อเจริญปัญญา** รู้แจ้งในสภาวธรรมและสัจจธรรมตามที่เป็นจริง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ตามที่เป็นจริง ให้รู้ทางเจริญ ทางเสื่อม ตามที่เป็นจริง เป็นประทีปส่องทางชีวิตของผู้ที่พอจะให้คำแนะนำสั่งสอนได้ให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่เจริญรุ่งเรืองและสันติสุข ไม่ไปในทางเสื่อมที่เป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อน

เพราะฉะนั้นสถาบันพระพุทธศาสนาอย่างนี้ ใครทำนุบำรุงก็จะได้อานิสงส์ **เป็นคุณเครื่องกำจัดกิเลสในใจตน** คือ**เป็นคุณเครื่องขจัดความหวงแหน ความเห็นแก่ตัว ความโลภจากใจตนเอง และยังประโยชน์ให้เกิดแก่คณะบุคคลที่ตั้งใจกระทำคุณความดี** แล้วให้คุณความดีนั้นแผยแผ่ออกไปยังสาธุชนให้ประพฤติปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนส่วนใหญ่ต่อ ๆ ไปอีก นี้จึงเป็นคุณความดีที่ให้ผลสูง

การเสียสละโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริจาคทาน ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ มีปัจจัย ๔ เป็นต้น เรียกว่า **อามิสทาน** และทั้งที่เป็นการให้ธรรมเป็นทาน เรียกว่า **ธรรมทาน** ตลอดไปถึง**อภัยทาน** คือการรู้จักอภัย ตัดความโกรธ พยาบาทออกจากใจเรา ใจเราก็สบาย นี้เป็นธรรมขั้นสูง **เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา พรหมวิหารธรรม** เกี่ยวเนื่องกันอย่างนี้

ความชั่วหรือความประพฤติผิดศีลข้อที่ ๓ **ประพฤติผิดในกาม รวมทั้งการลำส่อนในกิเลสกาม** นี่ความหมายอย่างกว้าง ส่วนการปฏิบัติคุณความดีที่ตรงกันข้ามกันนั้น คือ **การมีสันโดษในคู่ครองของตน และการรู้จักการลำรวมในกาม**

ความชั่วหรือบาปอกุศลข้อที่ ๔ **การโกหกหลอกลวง การกล่าววาจาหยาบคาย การกล่าววาจาให้เขาแตกแยกกัน และการกล่าววาจาเพ้อเจ้อ** มีการนินทาว่าร้ายกัน โดยไม่เป็นธรรม เป็นต้น นี้กล่าวในความหมายอย่างกว้าง

คุณความดีที่ตรงกันข้ามกันก็คือว่า **การกล่าวแต่คำจริง** ไม่เจตนากล่าวคำเท็จ มีความจริงใจต่อตนเอง แล้วก็จริงใจต่อผู้อื่น กล่าววาจาไพเราะ อ่อนโยน อ่อนหวานตามฐานะ ผู้ใหญ่พูดกับผู้น้อย ผู้น้อยจะพูดกับผู้ใหญ่ ผู้เสมอกันจะควรพูดอย่างไร นี้กล่าววาจาที่ดี และการกล่าววาจาสมานไมตรี ตรงนี้สำคัญนัก การกล่าววาจาสมานไมตรี บางคนชอบพูดให้คนเขาแตกกัน แม้แต่ในครอบครัว บางทีพูดแล้วคนแตกกัน ต้องระวังไปจนถึงสังคม ถึงประเทศชาติ เฉพาะในหมู่สงฆ์นี้ถ้าพระภิกษุใดยังสงฆ์ให้แตกแยกกัน ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป เรียกว่าให้สงฆ์เขาแตกกัน จนถึงกับไม่ลงทำสังฆกรรมด้วยกัน ดังนี้เป็นต้นแล้ว ก็มีโทษหนัก ถ้าว่าสงฆ์สวดสมนุภาสประกาศให้กลับใจ ๓ ครั้ง แล้วยังไม่กลับใจ ไม่กลับคืนดี ต้องอาบัติสังฆาทิเสส และกรรมชั่วอย่างนั้นยังนำให้ไปเกิดในทุคคติคืออบายภูมิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถึงอเวจีมหานรกทีเดียว ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย **วจีทุจริตนี้ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย** แต่ละข้อทุกข้อไปถึงข้อนินทาว่าร้ายเหล่านี้เป็นต้นเสียหายมาก คุณความดีจะทำอย่างไร ก็กล่าวแต่วาจาสมานไมตรี คนที่โกรธกันเราพูดให้เขาดีกัน คนเราจะดีกันหรือไม่ดีกันนั้นมันอาจจะมีคนหนึ่งถูกคนหนึ่งผิด หรืออาจจะผิดทั้งคู่ หรืออาจจะว่าจะว่าผิดก็ไม่ใช่ จะว่าถูกก็ไม่เชิง **แต่ไม่เข้าใจกัน** ไม่ทำความเข้าใจกันให้ดี ก็ผิดใจกันได้ แตกกันได้

เพราะฉะนั้น**ผู้ที่รู้จักสมานไมตรีต้องรู้จักแยกแยะผิดและถูกให้ลึกซึ้งให้ถูกต้องให้รอบคอบ** ถ้าว่าไม่ได้เหตุปัจจัยแห่งความถูกต้อง หรือความผิดที่แท้จริงแล้ว บางทีเราตัดสินใจพูดไป บางทีพลาด พลาดแล้วแทนที่เขาจะดีกันเลยแตกกันใหญ่เลย เพราะฉะนั้นเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ในสังคมทุกระดับ ตั้งแต่สังคมครอบครัวไปจนถึงประเทศชาติ และทั้งสังคมอย่างเช่นหมู่พระภิกษุสงฆ์ เพราะฉะนั้นแม้แต่ตัวอย่างเรื่องในประเทศชาติ มีการใส่ไฟ มีการปัดแข้งปัดขา อะไรมิต่ออะไรกันในคณะบุคคลต่าง ๆ ทำให้แตกแยกและรวมกันไม่ติด อย่างนี้มีโทษมาก ทำให้บ้านเมืองเสียหาย ในหมู่พระภิกษุสงฆ์ก็ทำให้พระธรรมวินัยที่ตั้งไว้ดีแล้ว แต่คนปฏิบัติไม่ดี ก็เลยพลอยทำให้แตกแยกเสียหาย จึงมีโทษมาก เพราะฉะนั้น**การกล่าววาจาสมานไมตรี เราจะต้องดูที่เหตุว่าคนเขาแตกกันเพราะอะไร เราอย่าไปตอกลิ่มให้มันแตกลงไปอีก เราต้องดูว่าอะไรมันผิดมันถูกอย่างแท้จริง อย่าเดา เมื่อได้ความจริงที่แท้จริงแล้ว เราจึงค่อยว่าถ้าใครผิดเราค่อยๆ แนะนำ** ว่านี้ตามที่เป็นจริงเธอผิดอย่างไร

แต่ต้องรู้จักวิธีพูด หาโอกาสพูดตามความเหมาะสม เพราะคู่กรณีอาจจะเป็นผู้ใหญ่ อาจจะเป็นผู้เสมอกัน อาจจะเป็นผู้น้อย **เมื่อเรารู้เหตุรู้ปัจจัยที่ทำให้เขาแตกกันอย่างนั้นแล้ว เราค่อยสมานไมตรีได้ แล้วเราก็พยายามทำให้คนผิดให้กลับตัวเป็นคนถูก คนถูกอยู่แล้วให้รู้จักให้อภัย คนผิดก็ให้รู้จักว่าตนผิดตามที่เป็นจริงอย่างไร** ไม่ใช่ตะบี้ตะบันผิดต่อไปอีก อย่างนี้เป็นต้น **แต่ถ้าคู่กรณีเอาแต่ทิฏฐิเข้าหากัน สังคมนั้น เป็นสังคมที่จะต้องลุกเป็นไฟ เพราะการที่บุคคลไม่เข้าใจกันอย่างนี้มีปัญหามากในสังคมทุกระดับ แม้แต่ในวัด ในครอบครัว และในสังคมประเทศชาติ**

เพราะฉะนั้นข้อนี้ให้สังวรมาก ๆ ตลอดไปจนถึงเรื่องการกล่าววาจาเพ้อเจ้อ เหลวไหล ไร้สาระ ต้องพูดแต่เป็นสิ่งที่มีสาระประโยชน์ ไม่เอะอะคอยแต่จะนินทากัน อย่างโน้นอย่างนี้ นินทาไปทำไม หยุดทำชั่วทางปาก อย่าไปพูดเลอะเทอะเลย และการพูดเลอะเทอะนี้ ปากต่อปาก ค่อย ๆ หลุดออกจากความจริงไปทุกที ๆ จนกระทั่งหาต้นสายปลายเหตุไม่เจอ เหล่านี้เป็นต้น หนัก ๆ เข้าก็กลับกลายเป็นทำให้คนแตกกันอีกแล้ว นินทาว่าร้ายทำให้คนแตกกันได้ เพราะฉะนั้นเรื่องนี้เรามาปฏิบัติธรรมแล้วให้ลึกซึ้งลงไป ต้องเข้าใจว่าความดีมันอยู่ตรงไหน ความชั่วมันอยู่ตรงไหน ต้องให้มีความสังวรระวัง

ศีลข้อที่ ๕ **เสพยาเสพติดมึนเมาให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท** ผู้เสพยาเสพติดนับตั้งแต่บุหรี่ กัญชา ใบกระท่อม เหล่านี้เป็น **"มัชชะ"** ของมึนเมาอย่างอ่อน ๆ **สุรา เมรัย** คือน้ำดอง ของมึนเมาที่ยังไม่ได้กลั่นน้ำทั้งหมดรวมกันว่า **ปมาทฐานะ** คือเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท สุราเรารู้แล้วว่าคืออะไร คือของที่กลั่นออกมา **"เมรยะ"** หรือเมรัยหมักดองของมึนเมาที่ยังไม่ได้กลั่น เช่น เหล่าองุ่น หรือเหล้าไวน์ที่เขากำลังพูดถึงกันอยู่ทุกวันนี้ ราคาแพง ๆ **สาโท** เหล้าหมัก **"มัชชะ"** สิ่งมึนเมา ไม่ว่าจะเป็นกัญชา กระท่อม และแม้บุหรี่ ตอนนี้ถามว่า *"บุหรี่มึนเมาหรือ?"* ตอบว่า *"มึนเมา แต่ว่าคนติดแล้วไม่รู้สึกมึนเมา"* นี่คนที่ไม่เคยสูบลองสูบ ๑ เมาหมดเลย อย่างผมนี้ไม่ต้องสูบหรอกเพียงแต่อยู่ใกล้ ๆ พวกสูบซิการ์หรือบุหรี่มวนใบตอง เพียงอยู่ใกล้ ๆ ได้กลิ่นควันก็เมาแล้ว คนสูบหรือเสพครั้งแรก ๆ ก็จะรู้สึกมึนเมา แต่ต่อไปเมื่อติดแล้วมันต้องการอยู่เรื่อย ๆ เพราะร่างกายต้องการ ความรู้สึกว่ามันต้องการ อยากจะสูบอีกเรื่อย ๆ ไป เพราะร่างกายได้แก่หลอดลม ปอด กระเพาะ ตับ ไต สมอง มันเสื่อมเสียพิกล

พิการด้วยเหตุสิ่งมึนเมานั้นแหละ เมื่อมันเสียแล้วมันกลับต้องการสิ่งมึนเมานั้นแหละไปกระตุ้นให้ทำงานอีก แล้วก็ทำให้คนสูบคนเสพรู้สึกสบายขึ้นมาหน่อย ที่แท้มันทำให้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เสียหาย กะปวกกะเปียกไป เพราะสิ่งมึนเมานั้นมันไปทำให้เสียมันอ่อนเพลียไปแล้ว เลยต้องอาศัยหรือมีความต้องการสิ่งมึนเมานั้นไปทำให้ฟื้นคืน คือให้ไปกระตุ้นให้ทำงานได้คืนหน่อยหนึ่ง พอจางจากสิ่งมึนเมานั้นก็กลับทรุดลงไปอีกกว่าเก่า จึงเกิดความต้องการเสพมากขึ้น ๆ

แม้**บุหรี่**และ**สิ่งมึนเมา**ให้โทษเหล่านี้ มีลักษณะรวมยอด คือเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ที่เราเรียกว่า **ปมาทฐานะ** คือ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท **สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐาน** นี้แหละตัวนี้แหละ ท่านอาจจะพอมองเห็นได้ง่ายว่า สุราเมรัยเมากันแล้วเมาเพิ่มขึ้นทุกที ยาเสพติดอื่น ๆ ก็เหมือนกัน เมาแล้วเมาครึกครื้นยิ่งขึ้นทุกที จึงเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท แม้แต่**ยาบ้า** นี่สมชื่อเลย เมาแล้วบ้าเลย แล้วก็**ยาอี ยาหัวส่าย ยาเลิฟ** พวกนี้เข้าโคเคน เข้าเฮโรอีนเหล่านี้เป็นต้น เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท บางรายกลายเป็นพวก

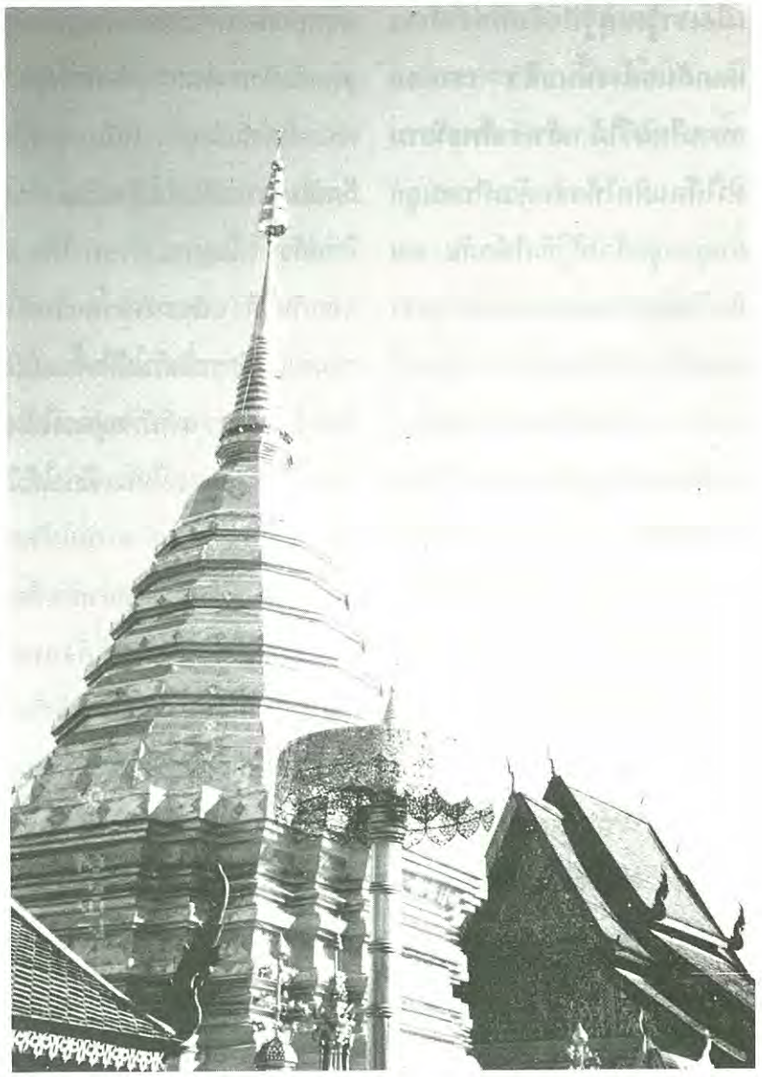

บรรดาเยาวชน หรือพวกวัยรุ่น พวกดาราบางคนที่ชอบเสพกันเวลาไปเที่ยวกลางคืน อยู่ตามไนท์คลับ ตามผับ ตามเธค หรือตามอะไรต่ออะไรนั้น ต้องการให้เกิดความมึนเมา ความหน้าด้านจะได้ครึกครื้นให้เต็มที่ เพราะหน้าด้านแล้วทำได้ทุกอย่าง ทำไปเพื่อต้องการความสนุกเพลิดเพลินมันจะดีจะชั่วไม่รู้ ขอสนุกไว้ก่อน จะลงนรกลงรูปูที่ไหนไปได้ทั้งนั้น ขอให้สนุก โดยไม่รู้โทษ และเอายานี้แหละเป็นเครื่องปกปิดสติสัมปชัญญะ คือป้องกันความรู้สึกว่าเป็นโทษ ให้เป็นเพียงความสุขเฉย ๆ บางคนรู้นะว่ามีโทษ แต่ทำทำเพราะความโง่เขลาเบาปัญญาถูกเพื่อนชวนบ้าง บางคนก็ต้องการความสุข แบบโลกียสุข ชอบทางด้านกามคุณ ต้องการให้มีความสุขในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสทางกาย เหล่านี้ พอมองเห็นกันได้

แต่บุหรี่นี้คนมักไม่นึกว่าเป็นสิ่งเสพติดมึนเมาให้โทษเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เพราะใคร ๆ ก็สูบกันเป็นอันมาก พระสงฆ์หรือพระภิกษุสามเณร เด็ก ๆ วัยรุ่นก็สูบกันมาก ไปที่ไหนก็เห็นสูบกัน แต่ที่ว่า**เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท** ที่เห็นชัดเจนที่สุดก็คือว่ามีนิโคติน แล้วก็มีสารอะไรต่อมิอะไรที่มันทำลายปอด ทำให้ปอดนี้อ่อนกำลัง บางทีถึงเปิดช่องให้เกิดโรคร้ายต่าง ๆ ได้โดยง่าย เช่น มะเร็งในปอด มะเร็งในช่องคอ มะเร็งในหลอดลม ถุงลมโป่งพอง ต่าง ๆ เป็นกันเยอะ ทั้ง ๆ ที่รู้นั่นแหละ แต่ก็ทำเพราะอะไร เพราะมันลุแก่ตัณหาความอยาก และยังหลงโง่งมงายอยู่ มิใยที่พระจะสอน สอนไปเถอะ ไม่ฟังกันหรอก เพราะเขาว่าพระเชย พระล้าสมัย ที่แท้พระทันสมัย ตั้งแต่สมัยพุทธกาลรู้ว่าสิ่งมึนเมาเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท นำไปสู่ความทุกข์เดือดร้อน ไม่ล้าสมัยหรอก รู้มานานแล้ว แล้วก็สอนกันมานานแล้ว แต่คนโง่เขาไม่เชื่อ เขาว่าพระเชย เขาก็เลยไม่ฟัง ไม่รู้ว่าความเชยมันคืออะไร คงหมายถึงว่าพระที่อยู่ตามวัดตามวาเป็นพระหลวงตาแก่ ๆ ล้าสมัย มาพูดเรื่องธรรมะธัมโม ไม่ได้เรื่อง สู้หาความสุขอย่างนี้ไม่ได้ แล้วก็ตนเองก็เป็นคนที่เรียนทางโลกสูงบ้างต่ำบ้าง พวกที่เรียนสูงหน่อยก็เรียกตนเองว่า **"ปัญญาชน"** นึกว่าตนเองนี้วิเศษวิโส ที่แท้ตัวเองนะโง่ ไม่รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ของไม่ดีแท้ ๆ ก็ยังจับใส่ไว้ในตัวเอง เป็นการฆ่าตนเองเหมือนกับหยดยาพิษลงบนดวงใจ หรืออีกนัยหนึ่งกินยาพิษลงไปในตัวเอง ฆ่าตัวเองวันละน้อย ๆ พอร่างกายหมดความต้านทานเมื่อไร ทีนี้แหละ พระพูดตั้งแต่ต้นไม่ฟังหรอก จนกระทั่งหมอบอกว่า หยุดนะ ถ้า

ไม่หยุดตายนะ จึงหยุดได้ วันนี้จะพูดตัวอย่างนิดหนึ่งนะ **อาตมานี่ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ใน สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายนี่ ต่อต้านนานแล้ว แต่ไม่เคยได้ยินใคร แม้ในหมู่สื่อมวลชน เขาชมเชยสักที ไม่เคยได้ยินเลย ทั้ง ๆ ที่ออกวิทยุ ออกทีวี สอนก็สอน คนเป็นร้อยเป็นพัน เป็นหมื่น เป็นล้าน** นี่เป็นอย่างนี้ **ยังบอกพระที่สูบบุหรี่**นั่นแหละ **สูบบุหรี่ ติดบุหรี่ อย่างแรงด้วย** ไม่เห็นมีใครชมสักที ที่พูดนี้จริง ๆ แล้วไม่ใช่อยากจะให้คนชมหรอกนะ แต่อยากให้ช่วยกันสนับสนุนการเลิกละยาเสพติด บุหรี่ เหล้า ยาบ้า ยาอี เป็นต้น กันให้เข้มแข็งมาก ๆ เท่านั้นแหละ แต่พอพระที่มีชื่อเสียงจะตายเอาเพราะติดบุหรี่ พอหมอเขาบอกว่าไม่ได้นะสูบต่อไปตาย ท่านจึงหยุดหยุดแล้วท่านก็ชักชวนให้คนอื่นเลิก ทีนี้เห็นลงข่าวกันฮือฮาไปเลยว่าท่านชักชวนให้เลิกสูบบุหรี่ แท้ที่จริงท่านชักชวนให้เลิกบุหรี่ยาเสพติดทีหลังผมนะ

ทั้ง ๆ ที่ผมทำมาแล้วเป็นสิบสิบปีแต่ผมเป็นพระไม่มีชื่อเสียง พูดไปก็เท่านั้นแหละ พูดเรื่องที่คนจะฉิบหายนี้ คนบาปหนาเขาไม่ฟังเขาไม่เชื่อ หรือแม้บุคคลใหญ่ ๆ โต ๆ ในระดับนักบริหารสูง ๆแม้เราจะชี้ให้เห็นข้อผิด-ข้อถูก เขาไม่ค่อยฟังหรอก แต่แล้วเขาก็ต้องล้มเหลวในการบริหาร งานของเขา เพราะเขาไม่ฟังเรา ถ้าฟังเพียงแต่ผมสอนธรรมะทางวิทยุทางโทรทัศน์ ที่โน้นบ้าง ที่นี้บ้าง แม้แต่ผู้หลักผู้ใหญ่มาที่นี่ ผมแนะนำสอนเขาในทางที่ถูกที่ควรด้วยนะ จนเขาแปลกใจ และภายหลังได้ยินเขาพูดกันว่า ไปวัดอื่นมีแต่เคาะหัวบ้าง มีแต่พรมน้ำมนต์บ้าง เป่ากระหม่อมบ้าง แต่มาหาเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดฯ นี่แปลก ท่านให้คำแนะนำ ๓ หน้ากระดาษ เขาไปพูดกันอย่างนั้นแหละ ผู้พูดคือคุณหญิงคุณนายของท่านนั่นแหละ คงจะแปลกใจ ไม่รู้ว่าเขาชอบใจหรือตำหนิ เราก็ไม่รู้ เขากลับมาพูดกับผมนี้แหละ เขาบอกว่าหลวงพ่อนี้แปลกนะ ไปวัดไหนวัดไหนเขามีแต่ทำอย่างอื่นหมด พอมาหาหลวงพ่อ หลวงพ่อกลับให้คำแนะนำไป ๓ หน้ากระดาษเท่านั้นแหละ นี่พอเขาทำตามเราหน่อยหนึ่ง เขาก็ได้ผลดีหน่อยหนึ่ง แต่พอเขาลืมเราและเลิกทำตาม เขาก็อวังสิโร(หัวทิ่ม) สวัสดีไปแล้ว

นี่ความชั่ว ความไม่ดี ความไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ความดีมันอยู่ที่ไหนละ? พูดมาตั้งยาว เรื่องสิ่งเสพติดเป็นความประมาท ส่วนความดี ก็คือ**ตรงข้ามกับความประมาท เพราะยาเสพติดเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท แม้แต่บุหรี่** ประมาทอย่างไร? ไม่รู้ หรือว่านั่นมัน **"ควันเพชฌฆาต"**

นะ บุหรี่นี้คือควันเพชฌฆาตนะ แล่เนื้อ แล่ปอด แล่หัวใจ ทีละน้อย พอถึงเวลาก็สวัสดีไปเลย อย่างนี้เป็นต้น

เพราะฉะนั้น**ความดีที่ตรงกันข้ามกับความประมาท ก็คือความไม่ประมาท** ทำอย่างไรถึงไม่ประมาท? ก็คือ**ให้มีสติ** อย่างไรเรียกว่า **"สติ" ความมีสติก็คือระลึกได้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ก่อนคิด พูด ทำ ทุกเรื่อง** เราก็เลือกทำแต่ความดี ข้อปฏิบัติที่ดี อะไรไม่ดีก็อย่าได้ทำ ถ้าเผลอสติก็ ให้มี **"สัมปชัญญะ"** คือให้รู้สึกตัวเร็ว ๆ ว่าเราเผลอผิดไปแล้ว นี่ให้มีสติสัมปชัญญะอยู่อย่างนี้แหละ ฟังหลวงตาเสริมชัยสอนมามากแล้วก็จำได้ ระลึกได้ ถ้าหากเผลอผิดไปก็นึกว่า หลวงตาว่าซะแสบเลย **สิ่งไม่ดีก็ไม่ทำ** สิ่งใดดีหลวงตาเสริมชัยชอบ ชมเชยยกย่อง **ดี-ทำ ไม่ดีก็ไม่ทำ** ก็เท่านี้แหละ **ละเว้นความชั่วกระทำความดี** ทั้งหมดนี้แหละรวมความว่า**เป็นการประพฤติปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ**

ยังมีอีกข้อหนึ่ง ทำอย่างไรมันถึงจะรู้ว่า **"อะไรดี อะไรชั่ว"** ที่ลึกซึ้งลงไป คือ **ปัญญาเครื่องรู้เห็น** รู้แจ้งเห็นแจ้งไปตามลำดับว่า**อะไรดีอะไรชั่ว** ตามที่เป็นจริง เพราะว่าหลายอย่างที่มันลึกซึ้งลงไปในข้อที่ไม่รู้ว่า **อย่างไรเป็นกรรมดี อย่างไรเป็นกรรมชั่ว และจะมีผลของกรรมอย่างไร ผลของกรรมดีกรรมชั่วต่อ ๆ ไปถึงข้ามภพข้ามชาติมีไหม?** อย่างเช่น **การทำชั่วนำตัวไปสู่อบายภูมิ** คือไปเกิดเป็นเปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน ตามลักษณะการกระทำชั่วนั้นมีไหม? **ผลของกรรมดี ข้ามภพ ข้ามชาติ** คือ เมื่อก่อนตาย จิตใจผ่องใสด้วยคุณความดี เป็นชนกกรรมให้ไปเกิดในสุคติภพ คือภพภูมิที่ดี เช่น ได้เกิดเป็นมนุษย์ที่ดีอยู่ในครอบครัวที่ดี เป็นสัมมาทิฏฐิ มีฐานะดี หรือไปเกิดในเทวโลก พรหมโลก ตามกรรมดีนั้น ๆ มีไหม? เป็นต้น เป็นเรื่องลึกซึ้งที่ยากแก่ปุถุชนผู้ที่ยังหนาด้วยกิเลสจะทราบได้

ทีนี้ทำอย่างไรจึงจะรู้ละเอียดลึกซึ้งอย่างนี้ละ พระพุทธเจ้าทรงได้ปฏิบัติมาแล้วในสมัยที่ยังเป็นพระมหาโพธิสัตว์ ในคืนวันเพ็ญเดือนวิสาขะ เมื่อ ๒๕๘๕ ที่ผ่านมา **ในยามต้นแห่งราตรี** เจริญฌานสมาบัติ ให้ใจสงัดจากกิเลสนิวรณ์ คือ **ฌานที่ ๔** แล้วเกิดความสามารถพิเศษ เรียกว่า **อภิญญา** ได้แก่ ทิพยจักษุ ทิพยโสต ให้ประกอบเป็น **"วิชชา"** โดย น้อมไปเพื่อ **"อตีตังสญาณ"** ไปเห็นอดีต เห็นอัตตภาพของตน **ที่เคยเป็นมาในอดีต** ถ้าจะกล่าวโดยภาษาสามัญ ก็คือ **ระลึกชาติได้** เห็นตัวเอง พระองค์เอง เห็นสัตวโลกทั้งหลาย ไปสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ทรงมีความสงสัยว่า

อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้สัตวโลกเป็นไปอย่างนั้น เรียกว่ามี **วิจิกิจฉา** เป็นกิเลสนิวรณ์ขึ้นมา

ในยามกลางแห่งราตรีจึงเจริญฌานสมาบัติ ถึงฌานที่ ๔ เพื่อกำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อใจผ่องใสจากกิเลสนิวรณ์แล้ว จึงน้อมไปเพื่อ **"อนาคตังสญาณ"** ญาณหยั่งรู้เห็นอนาคต ประกอบเป็นวิชชาชื่อว่า **"จุตูปปาตญาณ"** ญาณหยั่งรู้จุติปฏิสนธิของสัตว์ คือเห็นว่าสัตว์ทำกรรมดีบ้าง กรรมชั่วบ้าง จึงได้ไปเกิดในสุคติภูมิบ้าง ทุคติภูมิบ้างตามกรรม เช่นว่าสัตวโลกใดที่กระทำความชั่วทางกาย ทางวาจา และใจ เช่น ตำหนิพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็ไปอบายภูมิ ตำหนิ ณ ที่นี้หมายถึงตำหนิในที่ไม่ควรตำหนิคือตำหนิโดยไม่เป็นธรรม ส่วนว่ากรณีที่อาจมีพระภิกษุหรือสามเณรประพฤติผิดศีลผิดธรรม โยมผู้รู้ก็ชี้บอกได้ นั้นไม่ใช่เรื่องตำหนิ เป็นเรื่องอนุเคราะห์กัน เป็นเรื่องชี้ขุมทรัพย์ให้ แต่ถ้าท่านไม่ผิดอย่างนั้น ก็พูดนินทาว่าร้าย ตำหนิติฉิน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยไม่เป็นธรรม คือไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ถ้าตำหนิอย่างนั้นไปอบายภูมิ ถ้ารู้ดี-รู้ชั่ว ไม่ตำหนิพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กระทำแต่คุณงามความดีก็ไปสุคติภพ นี้แปลว่า **สัตวโลกเป็นไปตามกรรม คือทำกรรมดีได้ดี ทำกรรมชั่ว ได้ชั่ว** นี่เป็นไปอย่างนี้ ญาณหยั่งรู้เช่นนี้ชื่อว่า **จุตูปปาตญาณ** ทรงมีความสงสัยอีกว่า อะไรหนอ เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ให้สัตวโลกคิดผิด รู้ผิด เห็นผิด ทำผิด แล้วก็พูดผิดอย่างนี้ แล้วก็นำคนอื่นผิด ๆ หลงตามคนอื่นผิด ๆ?

ในยามปลายแห่งราตรี ทรงเจริญฌานสมาบัติ เพื่อกำจัดกิเลสนิวรณ์ข้อ**วิจิกิจฉา** ความสงสัย ครั้นพระทัยผ่องใสจากกิเลสนิวรณ์ ก็ทรงพิจารณาเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุเกิดทุกข์ จึงทราบว่า **อวิชชา คือความไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้เงื่อนต้น ไม่รู้เงื่อนปลาย** คือไม่รู้ว่าทำกรรมอย่างไร จึงได้รับผลกรรมอย่างนั้น ตั้งแต่**กรรมในอดีต**ให้มาได้รับผลในปัจจุบัน และกรรมในปัจจุบัน ที่จะให้ได้รับผลต่อไปในอนาคต **ไม่รู้เหตุปัจจัยให้เกิดความทุกข์ คือไม่รู้อริยสัจ** ความจริงอย่างประเสริฐในเรื่อง**ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ และหนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์** ตามที่เป็นจริง ความไม่รู้อย่างนี้แหละ ทำให้สัตวโลกคิดผิด รู้ผิด เห็นผิด เป็นมิจฉาทิฏฐิ แล้วจึงกระทำความผิดทางกาย วาจา และใจ ด้วยอำนาจของกิเลส ตัณหา อุปาทาน ให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักร และได้รับผลโทษเป็นความทุกข์

เดือดร้อน ต่อ ๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด

ทรงเห็นแจ้งในอริยสัจ ๔ อย่างนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**ทรงเห็นแจ้งในทุกข์และเหตุแห่งทุกข์** อย่างนี้ จึงทรงทราบว่า จะปฏิบัติอย่างไรจึงจะสามารถกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไปโดยเด็ดขาด ทั้งกิเลสหยาบ กิเลสกลาง ๆ และกิเลสละเอียดที่สะสมตกตะกอนนอนเนื่องในจิตตสันดานให้หมดสิ้นไปได้ กิเลสที่สะสมหมักหมมอยู่ในจิตตสันดาน เรียกว่า **"อาสวะ"** พระพุทธองค์ได้ที่ตกตะกอนนอนเนื่องในจิตตสันดาน เรียก**อนุสัย** ทรงทราบด้วย**วิชชาที่ ๓** ชื่อ **อาสวักขยญาณ** คือญาณหยั่งรู้วิธีกระทำอาสวกิเลส คือกิเลสเครื่องหมักดองในจิตต-สันดานให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ เป็นพระอรหันตขีณาสพ **ขีณาสพ** หรือ **ขีณาสวะ** ก็คือ**ผู้มีอาสวะสิ้นไปแล้ว** เป็นพระอรหันต์ผู้บริสุทธิ์ผุดผ่อง และทรงได้บรรลุ**พระสัมมาสัมโพธิญาณ** คือญาณหยั่งรู้แจ้งโลกทุกสิ่งทุกอย่าง เหนือมนุษย์ เหนือเทวดา พรหมอรูปพรหมทั้งหลาย ชื่อว่า **พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ** คือญาณหยั่งรู้แจ้งโลก ในตอนรุ่งอรุณของคืนวันเพ็ญเดือนวิสาขะ เมื่อ ๒๕๘๕ ปีที่ผ่านมานี้ เป็น**สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** ผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ หรือเรียกว่า **พระสัพพัญญูพุทธเจ้า** ผู้ทรงรู้แจ้งโลกนั่นเอง

เพราะฉะนั้น นี่แหละ **พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้เห็นแจ้งด้วยพระองค์เอง** แล้วรวมเรียกว่า **ตรัสรู้ แล้วจึงทรงนำพระธรรมนั้นมาสอนเรา** ให้ถือเป็นหลักปฏิบัติว่าละชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใส คือชำระกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา แล้ว**จึงจะสามารถเห็นแจ้งรู้แจ้งสภาวธรรมและสัจจ-ธรรม แล้วจะเกิดปัญญา เห็นทางเจริญทางเสื่อมแห่งชีวิต รู้บาปบุญคุณโทษตามที่เป็นจริง** เพราะฉะนั้น **ถ้าใครสนใจศึกษาและปฏิบัติธรรม ก็ย่อมเห็นทาง**

ดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข จนถึงความพ้นทุกข์อย่างถาวรได้ แต่ใครไม่สนใจไม่เอาใจใส่ ก็ไม่รู้แจ้ง เมื่อไม่รู้แจ้ง ปล่อยให้กิเลสเข้าครอบงำ นับตั้งแต่ความขี้เกียจ **ความไม่รู้บาปบุญคุณโทษ ตามที่เป็นจริง ไม่รู้ว่าอะไรดี-ไม่ดี ไม่รู้ว่า ทางเจริญ-ทางเสื่อมแห่งชีวิตตามที่เป็นจริงว่าเป็นอย่างไร** ก็เป็นไปตามกรรม ของใครก็ของใคร ใคร ๆ ก็ช่วยไม่ได้

เพราะฉะนั้น คำถามของท่านที่ว่า **พระเณรไม่สนใจในด้านการศึกษาและปฏิบัติธรรมว่าจะมีผลอย่างไร** ก็สรุปได้ว่า **มีผลเหมือนคนตาบอด ตาบอดแล้วไม่พยายามทำตนเองให้เป็นคนตาดี เดินเปะปะหลงทางไป ใครก็ช่วยใครไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่ทางปฏิบัติมีอยู่ ทางไปสู่ความสว่าง ความเจริญและสันติสุขแห่งชีวิต ไปถึงความพ้นทุกข์อย่างถาวรก็มีอยู่ผู้บอกทางให้ก็มีอยู่ แต่ถ้าท่านใดไม่เปิดหูเปิดตาที่จะให้เห็นแสงสว่างหรือทางนั้น ไม่เปิดใจให้เกิดปัญญา รู้แจ้ง เห็นแจ้งทางเจริญ ทางเสื่อม เพื่อจะได้เลือกทางเดินให้ถูกต้อง ท่านเหล่านั้นก็เป็นเหมือนคนตาบอดเรื่อยไป ประกอบตนผิด ๆ ถูก ๆ** ขนาดว่าฝึกปฏิบัติอยู่อย่างนี้ ก็ยังปฏิบัติไม่ค่อยจะถูก ถ้าไม่สนใจศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้นไป เพราะกิเลสมันหนาแน่น ใคร ๆ ก็ช่วยอะไรไม่ได้ ก็หนักเฉพาะตัวไปเท่านั้นซิครับ

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าถึงตรัสว่า **สัตวโลกอย่างเช่นมนุษย์นี่ ตายจากความเป็นมนุษย์แล้ว จะได้มาบังเกิดเป็นมนุษย์อีกยากนัก** เพราะอะไร เพราะมัวแต่**คิดผิด รู้ผิด เห็นผิด ทำผิด พูดผิด นำคนอื่น ๆ ผิด ๆ หลงตามคนอื่นผิด ๆ ชีวิตก็ไปในทางเสื่อม เป็นโทษเป็นความทุกข์เดือดร้อน** เมื่อจิตใจเศร้าหมองก่อนตาย ย่อมเป็นชนกกรรมให้ไปเกิดในทุคติภูมิ เรื่องก็เท่านั้นตัวใครตัวมัน ทางที่ดีมีอยู่แล้ว ทางสว่างมีอยู่แล้ว คนบอกก็มีอยู่แล้ว แต่ถ้าไม่พยายามศึกษาไม่พยายามเข้าหาทางสว่าง เรื่องก็จบสำหรับท่านเหล่านั้น ใครจะไปช่วยใครได้

● **<u>ถาม</u> พระเณรที่เที่ยวเดินนินทาว่าคนอื่น มีผลอย่างไร?**

○ **<u>ตอบ</u> วจีทุจริต** ประกอบบ่อย ๆ เข้า ก็อบายภูมิเท่านั้น เรื่องนินทานี้คือ**พูดเรื่องคนอื่นโดยไม่เป็นธรรม ไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบ** การพิจารณาเรื่องการนินทานั้น ต้องดูให้ดีนะว่าพระและ/หรือโยมเขาพูดเรื่องอะไร ๆ เรื่องของใครก็แล้วแต่ เขาพูดเพื่อจะเอาไปปรับปรุงแก้ไข หรือป้องกันแก้ไขปัญหาสังคมนั้นโดยหน้าที่รับผิดชอบว่านั้นเพื่อให้มันดีขึ้น หรือเป็น**เรื่องนินทา**จริง ๆ

เพราะว่า**การพูดอย่างนี้เรื่องคนอื่น ถ้าทำโดยหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อช่วยป้องกันแก้ไขปัญหา ย่อมทำได้** ย่อมมีได้เป็นได้ มิได้นับเนื่องในเรื่องการนินทา แต่ที่นินทากันจริง ๆ ก็มีโดยมาก แต่ถ้าทำหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหา อันนั้นกลับเป็นคุณประโยชน์ เพราะฉะนั้นเราต้องพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงเจตนาของการพูดว่าเขาพูดนินทาจริง ๆ หรือเจตนาจะปรึกษาหารือกันช่วยแก้ปัญหาจึงได้บอกอยู่เสมอว่า **การจะคิด จะพูด จะทำอะไรต้องให้ลึกซึ้งรู้จักแยกแยะประเด็นให้ดี เราจะได้ไม่คิดผิด รู้ผิด ไม่มีความเห็นผิด ๆ** และจะได้**ไม่พูดผิด ไม่ทำผิด**

● **<u>ถาม</u> ถ้าพระสงฆ์ทำผิดศีลหรือประพฤติมิชอบในทางที่ควร จะได้รับผลอย่างไร?**

○ **<u>ตอบ</u> ใครทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว** พูดอย่างง่าย ๆ แล้วแต่ว่าทำดีหรือชั่ว ก็เป็นไปตาม**หลักพระธรรมวินัย** นี่สำหรับพระภิกษุหรือ**ตามหลักศีลธรรม**สำหรับสามเณร คฤหัสถ์ แล้วแต่ว่าจะประพฤติปฏิบัติตนไปเข้าล็อคไหน ถ้าเข้าล็อคชั่ว หรือบาปอกุศลก็ได้รับผลตามนั้น ถ้าไปเข้าล็อคดี เป็นบุญเป็นกุศล ก็เป็นผลดีดังที่ได้ชี้แจงมาแล้วอย่างละเอียด ก็หวังว่าคงเข้าใจ

ผู้ถามได้ถามต่อไปอีกว่า

"ผมจัดงานอบรมธรรมะมาหลายปี แต่ไม่มีเงินในการดำเนินงาน ปรากฏว่ามีพระเณร อุบาสก อุบาสิกามาปฏิบัติปีละหลายร้อยรูป ชาวบ้านก็เป็นชาวบ้านจน แต่ให้การสนับสนุนดีมาก งานก็สำเร็จลุล่วงด้วยดี อยากทราบว่าเป็นเพราะเหตุไรครับ?"

นั่นก็นับว่าดีแล้ว ถ้าจะถามว่าเป็นเพราะเหตุไร? ก็เป็นเพราะเหตุปัจจัยหลายอย่าง แต่จะขอชี้เหตุปัจจัยอย่างหนึ่ง ก็คือว่า**สถานที่และหมู่ชนที่ท่านอยู่นั้น เป็นปฏิรูปเทศ** เป็นประเทศ**ที่เหมาะแก่การดำเนินชีวิต เป็นถิ่นที่มีผู้คนเป็นสัมมาทิฏฐิ มีใจบุญใจกุศลมาก** รู้จักว่านี่เป็นคุณความดี นี่เป็นบุญเป็นกุศล เมื่อท่านทำคุณความดี เขาก็รู้ว่า นี่เป็นความดี เขาก็มาช่วยกันสนับสนุน มันก็บุญต่อบุญ มันก็สำเร็จ ถ้าจะถามว่า ***"การได้อยู่ในปฏิรูปเทศ คือประเทศที่ดีอย่างนี้ มีสาเหตุมาจากอะไร?"*** ก็มีสาเหตุมาจากบุญบารมีที่ท่านได้เคยสร้างสมอบรมมา ใครมีบุญบารมีคุณความดีที่สร้างสมอบรมมา ชื่อว่า **"ปุพฺเพกต-ปุญฺญตา"** คนนั้นจะทำอะไรก็สำเร็จ ตัวเองจะทำงานแค่ไหน ไปตามกำลังของตน ไม่เกินกำลังของตน ผู้คนเขาก็มาสนับสนุน แล้วไม่ใช่แต่ผู้คน คือมนุษย์เท่านั้นหรอกนะครับที่เมื่อท่านได้ทำความดีเช่นนี้ แล้วเขาจะสนับสนุน แม้แต่

เทวดาก็สนับสนุนอนุโมทนาด้วย ให้ท่านลองไปถามผู้ที่ปฏิบัติถึงธรรมกายดูว่า **เวลาที่พวกเราเจริญภาวนาหรือปฏิบัติธรรม เวลาที่ครูอาจารย์แสดงธรรมตามพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ดีแล้ว และเวลาที่พระกระทำอนุโมทนาหรือแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศล สำหรับผู้ถึงธรรมกายให้ท่านขยายข่ายของญาณแล้วให้ท่านสังเกตดูจะเห็นว่าเทวดาโดยรอบมีเท่าไหร่ ที่เขามาอนุโมทนา เทวดานี่แหละเขาก็อนุโมทนาบุญกับมนุษย์หรือคณะบุคคลที่ทำความดี แล้วก็ติดตามรักษาผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมด้วย** อย่าสงสัยเลย

เพราะฉะนั้น คนทำความดีให้มันดีจริงก็สำเร็จ พระคุณเจ้าทำเช่นนั้นน่ะดีแล้ว ทำความดีจริง ๆ แล้วเป็นอย่างนั้น กระผมเองสร้างสถาบันฯ เงินแทบไม่มี คือมีน้อยที่สุด เรียกว่าไม่มีเสียดีกว่า เราประกาศว่า อยากจะได้ที่ดินสัก ๑๐ ไร่ เพื่อทำเป็นสำนักปฏิบัติ ก็มีคนเสนอว่าให้ ๓๐ ไร่ ขาย ๔๐ ไร่ คือที่ดินแปลงนี้เป็น ๗๐ กว่าไร่ ที่ดิน ๔๐ กว่าไร่เขาขายไร่ละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท อยู่ติดถนนสายบางแพ-ดำเนินสะดวก ในปี ๒๕๒๔ ผมไม่มีเงิน ไม่มีหรอก เขาก็บอกว่าให้เอาเงินมาชำระภายใน ๑ ปี แล้วจะโอนที่ให้ส่วนที่เหลือนี่ ผมก็บอกพรรคพวกกัน มีไม่เท่าไหร่ ตอนนั้นผู้ที่มาปฏิบัติธรรมด้วยกันนับไปนับมาก็คงจะมีสักร้อยกว่าคนได้มังปฏิบัติธรรมอยู่ที่วัดสระเกศ เพิ่งมาตั้งใหม่ที่วัดสระเกศ ปฏิบัติในอุโบสถ เวลามาปฏิบัติภาวนาในแต่ละวันมากันสัก ๓๐-๔๐ โดยประมาณ เงินแปดแสนบาทในสมัยนั้นมันก็ไม่ใช่น้อยนะ แต่เราตั้งใจจะทำดี บรรดาผู้ที่มาปฏิบัติธรรมกับกระผมในขณะนั้นเกิดมีจิตใจศรัทธาขึ้นมา บางคนก็บริจาคมากถึงหนึ่งแสนบาท บางคนก็บริจาคน้อยตามกำลัง มีมากก็บริจาคมาก มีน้อยก็บริจาคน้อย รวม ๆ กันเลยได้แปดแสนบาท เอาไปจ่ายให้ค่าที่ดินเขา เราก็ตั้งเป็นมูลนิธิ ให้มูลนิธิถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ๗๒.๕ ไร่ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายจึงได้มาตั้งมามีอยู่ที่นี่

ขณะเราได้ที่ดินที่นี่เป็นท้องนาล้วน ๆ ไม่มีต้นไม้แม้แต่ต้นเดียว มีอยู่ตรงนั้นเลยที่ของเราข้ามคลองไปหน่อย มีต้นมะขามเทศอยู่อีกหนึ่งต้น กับต้นสะเดาอยู่หนึ่งต้น อยู่ที่จอมปลวก เลยไปทางนู้นก็เป็นป่าสนของชาวบ้านเขา แล้วเราก็พัฒนามา โดยที่เรียกว่า **"จับเสือมือเปล่า"** ก็ทำงานมาอย่างนี้จนถึงเดี๋ยวนี้ ก็ไม่ใช่รวย คนเขานึกว่าวัดนี้รวย ไม่ใช่ ได้เงินมาเท่าที่โยมให้มา เราก็ทำไปเท่าที่มี หลวงพี่และโยมทราบไหม เปิดการอบรมเดือนละ

๒ รุ่น สถาบันการศึกษาเขาขอพาเด็กนักเรียนนักศึกษามาฝึกอบรมธรรมปฏิบัติ พยายามเจียมตัวว่ากำลังเรามีน้อย หมายถึง**กำลังบุคลากรของวัดเรายังมีน้อยไหน จะต้องเรียนปริยัติเอง ไหนจะต้องปฏิบัติธรรมเอง ไหนจะต้องช่วยสอนคนอื่นอีก โรงครัวเขาก็เหนื่อยเต็มที จึงพยายามขอว่าเดือนละครั้งเถอะ ขอยังไง ๆ ก็ไม่ได้ เขามาเพิ่มมากขึ้นทุกที ๆ ก็เลยต้องสงสารเขา ต้องอนุเคราะห์เขาจึงต้องเปิดอบรมเดือนละ ๒ ครั้ง บางโรงเรียน บางวิทยาลัยมาไม่มีงบประมาณ ผมไม่เคยเรียกร้องเลยว่าโรงเรียนไหน วิทยาลัยไหน ให้มาบริจาคให้เท่านั้นเท่านี้ ไม่เคยเลย ไม่ได้มาสนใจว่าใครจะทำบุญหรือจะบริจาคให้สักเท่าไหร่ แต่แล้วก็ไม่อดนะ ก็พอมีเงินที่โยมมาทำบุญเรื่อย ๆ ไม่รวย แต่ก็ไม่จนคือพอมีใช้ไปเรื่อย ๆ อย่างนี้เพราะเราทำความดีนี่ คนนี้ไม่ให้คนอื่นก็ให้ ก็ไม่ว่าอะไรได้มาก็ใช้ไป ให้เกิดประโยชน์แก่การพระศาสนาให้ดีที่สุด** ก็เท่านั้นแหละ

เพราะฉะนั้น **การทำความดีมันก็ต้องได้ดีเรื่อยไป ทำสำเร็จเรื่อยไป นี่แหละบุญบารมี**แหละครับ พระคุณเจ้าที่เรียนนี่ก็จงทราบไว้นะว่า **เมื่อทำคุณความดีจนเป็นบุญเป็นบารมีแล้ว บุญบารมีนี่แหละส่งผลให้เรามีความเป็นอยู่ที่ดีตามสมควรแก่อัตตภาพตามฐานะ** เพราะฉะนั้นนี่บอกไปถึงลูกเณรด้วย จะบอกให้พวกเธอนะ**จงตั้งใจทำแต่ความดีไม่ทำความชั่ว แล้วจะสบายเอง นี่ให้เธอเชื่อหลวงตาไว้ ยิ่งผู้ที่ปฏิบัติได้ถึงธรรมกายหรือเห็นดวงเห็นกายแล้ว พยายามทำใจให้ใสไว้ พอจิตใจผ่องใสดีแล้วตั้งจิตอธิษฐานให้ดีว่า ขอให้ประพฤติปฏิบัติอยู่แต่ในทางที่ดีและขอให้มีผู้อุปการะหรือมีผู้ช่วยเหลือเรา ขอให้มีชีวิตที่ดี ให้มีงานมีการทำที่ดี** ทำเท่านี้แหละ **จงทำแต่ความดีให้อยู่ในศีลในธรรม ให้จำไว้ทุกคนนะ ชีวิตจะมีแต่เจริญ จะมีแต่สันติสุข อย่าไปเชื่อคนไม่ดี**

เพราะฉะนั้น **พระคุณเจ้า ถ้าท่านตั้งใจทำจริง ปฏิบัติดีจริงที่ตัวเอง แล้วก็ตั้งใจทำคุณความดีด้วยการศึกษาปฏิบัติธรรม และช่วยเผยแพร่ธรรมะด้วย จะประสบผลสำเร็จเหมือนอย่างพระคุณเจ้าที่เขียนมาถามนี้แหละ แต่ต้องให้อยู่ในคุณความดีให้ตลอดนะ ให้อยู่ในศีลในธรรม ให้อยู่ในพระธรรมพระวินัย จะได้ดีกันหมด กระผมเองไม่ได้มีเงินร่ำรวยมาจากไหน** ไม่ใช่มีเงินทุนติดไม้ติดมือมาเป็นสิบล้านร้อยล้านอะไร ไม่มีทั้งนั้น อย่าว่าแต่เงินล้านเลย สมัยนั้นเงินแสนตัวเองก็ยังไม่ได้มีติดมือมา **แต่ว่าญาติโยมเขาเห็นเราทำจริง เขาก็**

ศรัทธา แม้เทวดาเขาก็อนุโมทนา ก็ดลจิตดลใจญาติโยมให้ช่วยทำบุญ ให้เราได้ทำงานสำเร็จตามสมควรแก่ฐานะ แต่กระผมก็ไม่อ้าขาผวาปีกหรอก แค่นี้ก็กระดูกแทบจะออกนอกเนื้อกันแล้ว **คนของผม พระของผม เณรของผม หน้าตาซูบซีดกันหมด เพราะเหนื่อยเหลือเกิน พากันทำได้เท่านี้ผมก็พอใจ สบายใจ ก็เหมือนกับพระคุณเจ้าที่ทำงานสำเร็จนั้น** แหละ **จงพากันไปทำเถอะครับ ตายแล้วไม่เสียชาติเกิด ไม่ต้องกลัวตาย เพราะว่าตายไปเมื่อไหร่ก็ไม่ไปไหนหรอกครับ ถ้าตั้งใจทำดีอยู่ตลอดเวลา ไปดีทั้งนั้น** แหละครับ

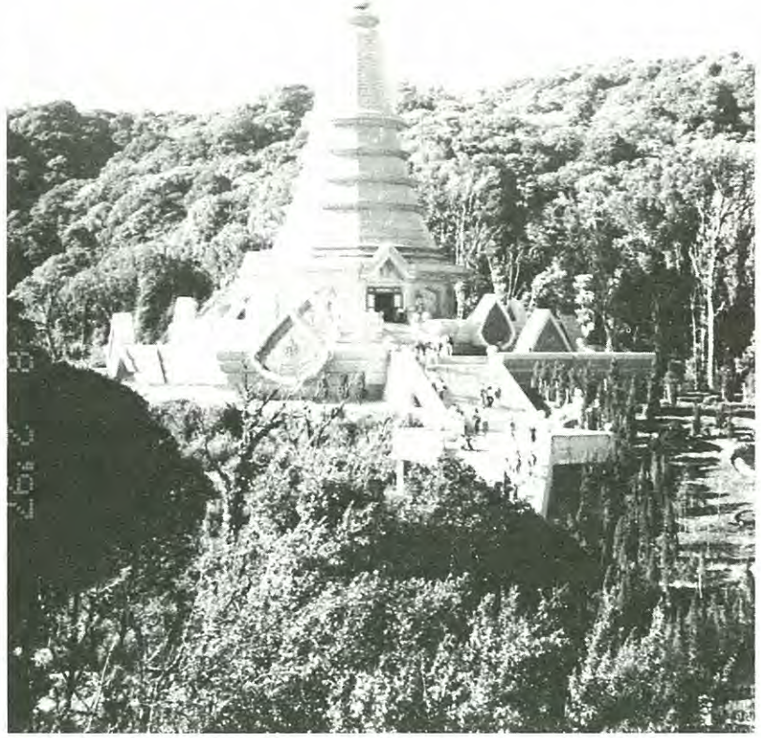

■■■■

ขอเชิญเป็นเจ้าภาพสร้างเสนาสนะถวายเป็นวิหารทาน

มูลค่าห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ด้วย**วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** จะได้จัดสร้างกุฏิที่พำนักสงฆ์ เป็นเรือน ๒ ชั้น ๆ ละ ๑๒ ห้อง รวมเป็น ๒๔ ห้อง (มีห้องน้ำ-ห้องสุขาเบ็ดเสร็จ) คิดเป็นมูลค่าห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๒๐๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อภายในบริเวณห้อง
ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๑๐๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อร่วมกับเจ้าภาพรายอื่นอีก ๑ ชื่อ
ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๕๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อร่วมกับเจ้าภาพรายอื่นอีก ๓ ชื่อ

ขอเชิญติดต่อบริจาคและรับพระเป็นที่ระลึกได้ที่

๑. **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๖๒๑-๑๒๓๕-๖
๒. ประชาสัมพันธ์ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** ริมถนนสายบางแพ-ดำเนินสะดวก กม.ที่ ๑๔ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี โทร. (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐ ต่อหมายเลข ๒๒๐

(* ๒๐๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงรุ่น ๔ พิมพ์สี่เหลี่ยม ของวัดปากน้ำ เป็นที่ระลึก ๑ องค์
๑๐๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงรุ่น ๔ พิมพ์สามเหลี่ยม ของวัดปากน้ำ เป็นที่ระลึก ๑ องค์
๕๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงสมเด็จพระธรรมกายฝังเพชร เป็นที่ระลึก ๑ องค์)

• •

สาธุชนผู้สนใจพระตระกูลวัดปากน้ำ โปรดทราบ

พระตระกูลวัดปากน้ำ ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำภาษีเจริญ และพระอาจารย์**มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม สร้างขึ้นตามแนววิชชาธรรมกายที่รับถ่ายทอดมาจากพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจกแก่ผู้ทำบุญนั้น **ไม่มีขาย! แต่หาได้ไม่ยาก** เพราะผู้มาทำบุญที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี หรือที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. จะได้รับพระเป็นที่ระลึกตามที่กำหนดไว้ทุกท่าน

ขอเชิญสาธุชนทุกท่าน

นมัสการบูชาและสรงน้ำพระพุทธปฏิมาและพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุที่สำคัญ

ในระหว่างเทศกาลสงกรานต์ปีนี้ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม (ริมถนนสายบางแพ-ดำเนินสะดวก ตรง กม.ที่ ๑๔) อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี** จะได้จัดแสดง**พระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุที่สำคัญหลายชนิด** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**พระโลหิตธาตุ พระบุพโพธาตุ พระเกศาธาตุ** และ**เกศาธาตุหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี** (สด จนฺทสโร) กับ**หลวงปู่ใหญ่** (พระครูธรรมเทพโลกอุดร) ฯลฯ ให้สาธุชนทุกท่านได้เข้านมัสการบูชา **ระหว่างวันที่ ๙-๑๕ เมษายน**นี้ และจะได้จัด**พิธีสรงน้ำพระพุทธปฏิมาที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์** และ**พิธีสรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุ** ใน**วันที่ ๑๒ เมษายน**นี้ด้วย

จึงขอเชิญสาธุชนทุกท่านไปนมัสการบูชา-สรงน้ำพระพุทธปฏิมาและพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ ในเทศกาลสงกรานต์นี้ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ทุกท่าน

อนึ่ง **ตลอดระยะเวลาของการเปิดให้บูชาพระบรมสารีริกธาตุช่วงเทศกาลสงกรานต์นี้ ทางวัดจะแจกพระสมเด็จธรรมกาย ฝัง "ปฐวีธาตุ"** (ธาตุดินมีธาตุกายสิทธิ์ที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่ภายใน) ***ให้แก่ผู้ไปร่วมบูชาทุกท่าน ท่านละ ๑ องค์ ฟรี! เพื่อนำไปไว้บูชาที่บ้านของท่านด้วย***

หลังจากเทศกาลสงกรานต์นี้แล้ว ทางวัดจะเปิดให้สาธุชนได้บูชาอีกในวันเสาร์-อาทิตย์ จนถึงวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา

• •

รายการสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง และวีดีโอเทป ธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกาย

จัดทำโดย มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

สิ่งพิมพ์

๑. หลักการเจริญภาวนาเบื้องต้น	๑๐.-
๒. หลังสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง	๑๒๐.-
๓. สวดมนต์ทำวัตร	๑๕.-
๔. นิตยสารธรรมกาย	๔๐.-
๕. อริยสัจ ๔	๕๐.-
๖. ทางมรรคผลนิพพาน	๓๐๐.-
๗. ธรรมปฏิบัติ	๕๐.-

เทปบันทึกเสียง

๑. ธรรมเทศนาหลวงพ่อวัดปากน้ำ	๓๐.-
๒. สาราณียธรรม หลักธรรมมหาเสน่ห์	๓๐.-
๓. พรสี่ประการ	๓๐.-
๔. อย่าประมาทในธรรมทั้งปวง	๓๐.-
๕. มาปฏิบัติธรรมเพื่ออะไร	๓๐.-
๖. วิชชาธรรมกายที่ว่ามีดีเพราะอะไร	๓๐.-
๗. จงทำตนเป็นเกาะที่พึ่ง	๓๐.-
๘. อะไรคือแก่นสารชีวิต	๓๐.-
๙. อานิสงส์บวชเณร-บวชพระ	๓๐.-
๑๐. เกิดเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนาเป็นของยาก	๓๐.-

ขอเชิญตั้งทุนนิธิภัตตาหารคิลานเภสัช

ในชื่อวงศ์ตระกูล หรือคณะของท่าน

วัตถุประสงค์เพื่อนำดอกผลมาใช้เป็นค่าภัตตาหารและค่ารักษาพยาบาลแด่พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ศึกษาและปฏิบัติธรรม และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

(๑) **ต้นทุนนิธิของท่านคงอยู่ตลอดไป**

(๒) **ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายปัจจัยสี่แด่พระภิกษุ สามเณร ผู้ประพฤติธรรมและเผยแพร่ธรรมอันเป็นบุญเขตกว้างขวางไม่มีประมาณ เป็นบุญและบารมีหลั่งไหลติดตามให้ผลแก่ท่านตลอดกาลนาน** ให้เป็นผู้เจริญรุ่งเรือง สุข สมบูรณ์ บริบูรณ์ ด้วยมนุษยสมบัติ อันมีทรัพย์สมบัติ รูปสมบัติ คุณสมบัติ และบริวารสมบัติ เป็นต้น และสวรรคสมบัติอันประณีต ได้เป็นพลวปัจจัยให้ถึงนิพพานสมบัติ มีมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

(๓) **เท่ากับท่านได้ใส่บาตรทุกวัน และได้รักษาพยาบาลภิกษุอาพาธเป็นประจำ เมื่อนึกถึง "บุญเป็น" คือบุญอันตั้งเป็นอยู่ตลอดกาลนาน ได้ทุกเวลา จิตใจย่อมผ่องใสทุกเมื่อด้วยบุญนี้** ชีวิตย่อมไม่มีตกต่ำ มีแต่จะเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(๔) ขอเชิญผู้มีจิตศรัทธาปวารณาและบริจาคตั้ง **"ทุนนิธิภัตตาหารฯ"** นี้ได้ทุกวัน **ด้วยทุนประเดิม ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไป และเพิ่มทุนได้ทุกวัน** (ครั้งละ ๕๐๐ บาทขึ้นไป ตามระเบียบของธนาคาร)

๑. สำนักงาน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๖๒๑-๑๒๓๕-๖

๒. ประชาสัมพันธ์ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ใน สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐ ต่อหมายเลข ๒๒๐

เช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมให้แก่ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม**

หากส่งเงินทางธนาณัติไปรษณีย์โปรดสั่งจ่าย **ป.ณ.หลานหลวง** ในนาม

มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม.๑๐๑๐๐

ขอเชิญสาธุชนเข้าร่วมการอบรมพระกัมมัฏฐาน
ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๔ พฤษภาคม และ
ระหว่างวันที่ ๑-๑๔ ธันวาคม ของทุกปี

เนื่องในโอกาสที่เปิดการอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๔ พฤษภาคม และ ๑-๑๔ ธันวาคมของทุกปี เพื่อสร้างพระในใจพระและสร้างพระวิปัสสนาจารย์ให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒินั้น ทางวัดได้เปิดโอกาสให้อุบาสก อุบาสิกา สาธุชนทั่วไปเข้ารับการอบรมได้ โดยขอให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ถือศีล ๘

๒) บำรุงค่าภัตตาหารเลี้ยงพระและค่าอาหารแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมตามกำลังศรัทธา

๓) เตรียมเครื่องใช้ประจำตัว ดังต่อไปนี้ไปด้วย

- เสื้อผ้าชุดสีขาว และเครื่องใช้ประจำตัวประจำวัน
- เสื่อ ผ้าห่มนอน และมุ้งหรือกลด

เนื่องด้วยที่พักสำหรับชาย-หญิงมักจะไม่พอแก่ผู้เข้าไปอยู่อบรมพระกัมมัฏฐาน ทางวัดจึงขอสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมอยู่กลด เพราะสัปปายะดี (เงียบสงัดจากเสียงพูดคุยรบกวน) และไม่ต้องอยู่ใกล้ชิดกันเกินไป และในกรณีที่มีผู้เข้ารับการอบรมมากที่พักมักไม่พอดังกล่าว

สำหรับท่านที่ไม่มีกลดเป็นของตนจะขอใช้กลดของวัดก็ได้ และช่วยบำรุงกลดตามกำลังศรัทธา เพื่อให้วัดพอมีเงินทุนไว้ซ่อมหรือซื้อกลดเพิ่มใหม่แทนของเก่าที่ชำรุด ก็ขออนุโมทนา

๔) ข้อห้ามระหว่างการอบรม

๔.๑ ห้ามสูบบุหรี่ตลอดระยะเวลาของการอบรม (เลิกเด็ดขาดตลอดไปได้จะดีมาก)

๔.๒ ห้ามขาดการประชุมทุกครั้ง เว้นแต่จะติดธุระที่มอบหมายให้หรือเจ็บป่วย

๔.๓ ห้ามฟังวิทยุ

๔.๔ ห้ามจับกลุ่มสนทนากันในเรื่องไร้สาระที่ไม่ใช่การสนทนาธรรมหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย

๔.๕ ห้ามพูดโอ้อวดผลของการปฏิบัติธรรม

๔.๖ ห้ามลงอาบน้ำหรือซักผ้าในคลอง

๔.๗ ห้ามทำความสกปรกในบริเวณวัด เช่น ทิ้งขยะมูลฝอยลงในที่ ๆ มิได้จัดภาชนะรองรับไว้

๕. ข้อควรปฏิบัติระหว่างการอบรม

๕.๑ ต้องช่วยตนเองในเรื่องความเป็นอยู่ เช่น ช่วยตนเองในการตักอาหารและการล้างถ้วยชามที่ใช้รับประทานอาหาร และทำความสะอาดสถานที่พักอาศัยเป็นต้น

๕.๒ ต้องรักษาความสะอาดในบริเวณวัด

๕.๓ ต้องมีความสำรวมในทุกอิริยาบถ

๕.๔ ต้องร่วมมือกับวัดทุกอย่าง

๕.๕ ต้องตรงต่อเวลา

กำหนดการประจำวัน

๐๔.๐๐ น. ตื่นนอน (สัญญาณระฆัง)

๐๔.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วฝึกเจริญภาวนาธรรม

๐๖.๓๐ น. รับประทานอาหารเช้า

๐๗.๐๐ น. อุบาสกอุบาสิกาส่วนหนึ่งไปช่วยกิจกรรมพระบิณฑบาต

๐๘.๐๐ น. อุบาสกอุบาสิกาวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมได้ถึงธรรมกายต่อวิชชา

๐๙.๓๐ น. ช่วยจัดและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

๑๑.๐๐ น. รับประทานอาหารแล้ว พักผ่อนตามอัธยาศัย

๑๔.๐๐ น. รับฟังธรรมบรรยาย

๑๗.๐๐ น. ทำวัตรเย็น แล้วแบ่งกลุ่มฝึกเจริญภาวนาธรรมแล้วพักทำธุระส่วนตัว

๑๙.๐๐ น. เจริญภาวนาธรรม

๒๑.๓๐ น. ดับไฟ นอนหรือปฏิบัติภาวนาธรรมเองตามอัธยาศัย

กิจกรรมการเผยแพร่ธรรมะ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

การอบรมการเจริญภาวนาธรรม

ภายใต้การควบคุมพระกัมมัฏฐานของ พระเดชพระคุณ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) และ**พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร)**

๑. ที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร (วัดภูเขาทอง)

ทุกวันอาทิตย์ วันละ ๓ รอบ (เฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน มีพิธีถวายสังฆทานภัตตาหารเพลร่วมกันด้วย) ดังต่อไปนี้

๐๙.๐๐ น. เฉพาะผู้เจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงและวิทยากร

๑๐.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไปฝึกเจริญภาวนาทั้งเบื้องต้นและเบื้องกลางร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไป โดยแบ่งผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อย ให้พระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส ควบคุมแนะนำโดยใกล้ชิดเป็นกลุ่ม ๆ

ทุกวันจันทร์ และ **พฤหัสบดี** ภาคค่ำ เวลา ๑๘.๓๐ น.

๒. ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ทุกเย็น ที่วิหารเจริญภาวนา(ตึกขาว) และที่ตึกบวรเทพมุนี

๓. ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี**

ทุกวันเสาร์ต้นเดือน เวลา ๐๗.๓๐ น. มีรถรับส่งผู้มีจิตศรัทธาไปปฏิบัติธรรม ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม โดยไม่เสียค่าโดยสารแต่ประการใด เป็นประจำเช่นเคย มีกำหนดดังนี้

๐๙.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วเจริญภาวนาธรรม

๑๑.๐๐ น. ถวายสังฆทานภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

๑๒.๐๐ น. รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. ทำวัตรเย็น ฝึกเจริญภาวนาธรรม

๑๔.๓๐ น. ออกเดินทางกลับ

๔. ที่ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ด้านหลังตึกเลขาธิการ จุฬาฯ)

ทุกวันอังคาร และ **พฤหัสบดี** เวลา ๑๒.๑๕ น.

รายการธรรมปฏิบัติ ทางสถานีวิทยุ

รายการ "ธรรมสู่สันติ" และ "ธรรมก่อนนอน" ทางสถานีวิทยุต่าง ๆ

๑. **สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย** กรมประชาสัมพันธ์ ทุกวันอาทิตย์ที่ ๓ ของเดือน เวลา ๘.๐๐-๘.๓๐ น.

๒. **สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย** กรมประชาสัมพันธ์ ทุกคืนวันอาทิตย์ เวลา ๒๒.๕๐ น.

ขอเชิญตั้งทุนนิธิเพื่อการศึกษาอบรมและเผยแพร่ธรรมปฏิบัติ

ในชื่อวงศ์ตระกูล หรือคณะของท่าน

วัตถุประสงค์เพื่อนำดอกผลมาใช้ (๑) ในกิจกรรมการศึกษาภาคปริยัติธรรม (๒) การอบรมภาวนาธรรมแด่พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ศึกษาและปฏิบัติธรรมและเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และ (๓) เป็นค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ธรรมปฏิบัติแก่ประชาชนโดยทั่วไปทั้งทางสื่อมวลชน และการให้การอบรมภาวนาธรรมและจริยธรรมทั้งภายนอกวัดและ ณ ภายใน **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลอดไปนั้นโดยที่

๑. **ต้นทุนนิธิของท่านคงอยู่ตลอดไป**

๒. **ได้ดอกผลมาใช้จ่ายในการให้การศึกษาภาคปริยัติ แด่พระภิกษุ สามเณร ในการให้การอบรมธรรมปฏิบัติและเผยแพร่ธรรมเป็นธรรมทานอันเป็นบุญเขตอย่างกว้างขวางไม่มีประมาณเป็นบุญและบารมีที่หลั่งไหลติดตามให้ผลแก่ท่านตลอดกาลนาน** ให้เป็นผู้มีสติปัญญาเฉียบแหลมและเจริญรุ่งเรืองสุขสมบูรณ์ ด้วยมนุษยสมบัติ อันมีทรัพย์สมบัติ รูปสมบัติ และคุณสมบัติ และบริวารสมบัติ เป็นต้น และสวรรคสมบัติอันประณีต ได้เป็นพลวปัจจัย ให้ถึงนิพพานสมบัติ มีมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

๓. เมื่อนึกถึง**ธรรมทาน** อันมีอานิสงส์สูงส่งยิ่งและเป็น **"บุญเป็น" คือบุญอันตั้งเป็นอยู่ตลอดกาลนาน ได้ทุกเวลา จิตใจย่อมผ่องใสทุกเมื่อด้วยบุญนี้** ชีวิตย่อมมีแต่จะเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้วยสติปัญญาสามารถและเฉียบแหลม จึงไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา

๔. ขอเชิญผู้มีจิตศรัทธาปวารณาและบริจาคตั้ง **"ทุนนิธิการศึกษาฯ"** ได้ทุกวันด้วยทุนประเดิม ๑,๐๐๐ (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไป และเพิ่มทุนได้ทุกวัน (ครั้งละไม่ต่ำกว่า ๕๐๐ บาท ตามระเบียบของธนาคาร) ได้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปที่

๑. สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๖๒๑-๑๒๓๕-๖

๒. วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ริมถนนบางแพ-ดำเนินสะดวก กม. ที่ ๑๔ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐ ต่อหมายเลข ๒๒๐

ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่:

๑. สำนักงาน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

๒. วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๕๔-๖๕๐ ต่อหมายเลข ๒๒๐

ส่งเงินโดยธนาณัติโปรดสั่งจ่ายในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** โดยสั่งจ่ายเงินทาง **ไปรษณีย์ หลานหลวง** กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐ ถ้าสั่งจ่ายเงินโดยเช็คธนาคาร โปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อม ให้ในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ด้วย **ขออนุโมทนา**

ใบปวารณา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

นามผู้บริจาค.....บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....

ตรอก/ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทร.....

ประสงค์จะ

- ☐ รับเป็นเจ้าภาพที่ดินเป็นที่ตั้งวัด เป็นจำนวนเงิน.....บาท
- ☐ รับเป็นเจ้าภาพอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์
- ☐ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยตลอดการอบรม รูปละประมาณ ๑,๕๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท
- ☐ ค่าภัตตาหารแด่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่จะมาเข้ารับการอบรม รุ่นละประมาณ ๕๐๐-๘๐๐ รูป เป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยวันละประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๒,๐๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา ประจำวันที่.....เป็นจำนวนเงิน.....บาท
- ☐ รับเป็นเจ้าภาพถวายกลดแด่พระสงฆ์ ชุดละ ๘๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท
- ☐ รับเป็นเจ้าภาพกิจกรรมเผยแพร่ธรรมปฏิบัติทั่วไป เป็นจำนวนเงิน.....บาท
- ☐ รับเป็นเจ้าภาพร่วมสร้างโรงภัตตาหารและโรงครัว เป็นจำนวนเงิน.....บาท
- ☐ รับเป็นเจ้าภาพ..... เป็นจำนวนเงิน.....บาท

รวมเป็นจำนวนเงิน.....บาท

ใบบอกรับเป็นสมาชิกนิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่ _____เดือน _____พ.ศ. _____

นาม _____บ้านเลขที่ _____หมู่ที่ __ตรอก/ซอย _____

ถนน _____ตำบล/แขวง _____อำเภอ/เขต _____

จังหวัด _____รหัสไปรษณีย์ _____โทรศัพท์ _____

(๑) ประสงค์จะ: ☐ เป็นสมาชิก (ไม่คิดค่าส่ง) ตั้งแต่ฉบับที่ _____

☐ ต่ออายุสมาชิก

☐ เป็นเจ้าภาพจัดส่งถวาย/ให้แก่ _____

ที่อยู่ _____

(๒) เป็นเวลา: ☐ ๑ ปี อัตรา ๑๖๐ บาท ☐ ๒ ปี อัตรา ๓๒๐ บาท ☐ ๓ ปี อัตรา ๔๘๐ บาท

(ลงชื่อ) _____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ สั่งจ่าย **ปณ. หลานหลวง แห่งเดียว)**

หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

ใบบอกรับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่ _____เดือน _____พ.ศ. _____

นาม _____บ้านเลขที่ _____หมู่ที่ __ตรอก/ซอย _____

ถนน _____ตำบล/แขวง _____อำเภอ/เขต _____

จังหวัด _____รหัสไปรษณีย์ _____โทรศัพท์ _____

ประสงค์จะ: ☐ **รับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร** และให้ประกาศชื่อไว้ที่

☐ ปกหน้าด้านใน ๔,๐๐๐ บาท ☐ ปกหลังด้านนอก ๕,๐๐๐ บาท

☐ ปกหลังด้านใน ๓,๐๐๐ บาท ☐ หน้าสอดสี ๓,๐๐๐ บาท

☐ อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์ ๑,๐๐๐ บาท ☐ ประสงค์จะออกนาม ☐ ไม่ประสงค์จะออกนาม

☐ อื่น ๆ _____จำนวนเงิน _____บาท

(ลงชื่อ) _____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ สั่งจ่าย **ปณ. หลานหลวง แห่งเดียว)**

หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

พิธีไถ่ชีวิตโค ๑๙๙ ตัว
ถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๐ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

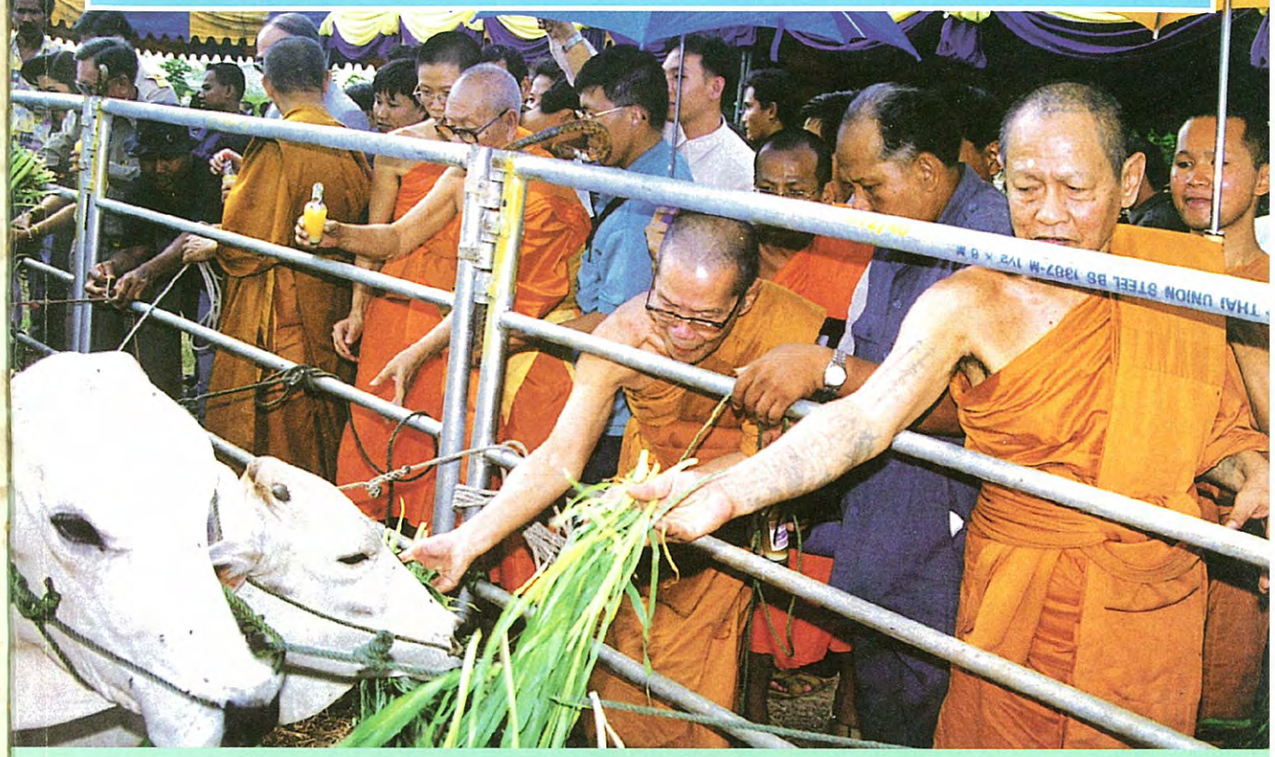

เจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาธีราจารย์** องค์ประธานพิธี พร้อมด้วยพระเดชพระคุณ**พระเทพญาณมุนี**
พระเดชพระคุณ**พระภาวนาโกศลเถร** และหลวงพ่อเจ้าอาวาส **พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล**
ร่วมไถ่ชีวิตโค โดยมีบรรดาเจ้าภาพไถ่ชีวิตโคและคณะสาธุชนร่วมอนุโมทนาเป็นจำนวนมาก

พิธีปล่อยพันธุ์ปลา ๑๐๐,๐๐๐ ตัว
ถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๐ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรีและนายกเหล่ากาชาดจังหวัดราชบุรีนำประชาชนปล่อยพันธุ์ปลา ๑๐๐,๐๐๐ ตัว
หลังจากเสร็จพิธีเจริญจิตภาวนาถวายพระราชกุศลแล้ว